

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2009:2

2

Talous
Suhdanne
Artikk

ETLA – Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen edeltäjä Taloudellinen Tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1946 suorittamaan taloudellista ja talouspoliittista päätöksentekoa palvelevaa kansantaloudellista, liiketaloudellista ja sosiaalipoliittista tutkimustyötä. Laitosta ylläpitävän kannatusyhdistyksen jäseniä ovat Elinkeinoelämän keskusliitto r.y., Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT) Säätiö ja Palvelutyönantajien yleinen työnantajaliitto r.y. Laitoksessa suoritetaan tutkimuksia myös kannatusyhdistyksen ulkopuolisella rahoituksella. Tätä toimintaa varten ETLA on perustanut erillisen projektitutkimusyksikön. Tutkimus- ja ennustetoiminnan tuloksia julkaistaan laitoksen eri julkaisusarjoissa.

VALTUUSKUNTA

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Antti Herlin

Varapuheenjohtaja

Jäsenet

Magnus Bargum

Jorma Eloranta

Leif Fagernäs

Matti Halmesmäki

Arto Hiltunen

Ole Johansson

Kari Jordan

Asmo Kalpala

Ari Kaperi

Johannes Koroma

Eero Kotkasaari

Heikki Lehtonen

Mikael Lilius

Arto Ojala

Jalo Paananen

Timo Parmasuo

Bertel Paulig

Jussi Pesonen

Marjo Raitavuo

Juha Rantanen

Jaakko Rauramo

Matti Vuoria

HALLITUS

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Georg Ehrnrooth

Varapuheenjohtaja

Jäsenet

Sari Baldauf

Anne Brunila

Antti Herlin

Bengt Holmström

Jukka Härmälä

Sakari Tamminen

Björn Wahlroos

TUTKIMUSNEUVOSTO

Pentti Vartia

Puheenjohtaja

Jäsenet

Pentti Arajärvi

Sixten Korkman

Jussi Mustonen

Vesa Puttonen

Aino Sallinen

Otto Toivanen

Raimo Väyrynen

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA

2009:2

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos on julkaissut suhdanne-ennusteita vuodesta 1971. Vuoden 2006 alusta ennusteet julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä SUHDANNE-vuosikirjassa. SUHDANNE sisältää myös artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Sixten Korkman
VTT
toimitusjohtaja,
talouspolitiikka

Pasi Sorjonen
KTT
päätoimittaja,
ennustepäällikkö,
yhteenvedo,
talouspolitiikka,
rahoitusmarkkinat

Birgitta Berg-Andersson
KTL
vientä,
tuotanto,
tuonti

Paavo Suni
TTM
kansainvälinen
talous

Hannu Kaseva
VTK
julkinen talous,
investoinnit,
tuotanto,
työllisyys

Reijo Mankinen
VTK
yksityinen kulutus,
tuotanto, hinnat ja
kustannukset,
mallien käyttö

Julkistamispäivä: 23.9.2009

Toimitustyö: Laila Riekkinen, taitto: Kimmo Aaltonen, kuvat: Kimmo Aaltonen ja Eija Kauppi

Suhdanteen kuvat ovat katsottavissa internetissä (www.etla.fi). Suhdanteen laadinnassa käytettävää tilastoaineistoa voi tilata ETLAn tytäryhtiöstä Etlatieto Oy:stä (puh. 09-609 901). Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen ETLAn julkaiseman Suhdanne-vuosikirjan kustantaa ja myy ETLAn tytäryhtiö Taloustieto Oy (puh. 09-609 909).

PÄÄTOIMITTAJAN ESIPUHE

Maailma on
erilainen kuin
vuosi sitten

Tämänkertaisen Suhdanteen artikkeleissa palataan ajassa taaksepäin syksyyn 2008. Silloin finanssikriisi ei vielä ollut puhjennut, mutta vain muutamaa kuukautta myöhemmin maailmantalous luisui syvimpään taantumaansa 1930-luvun jälkeen.

Miksi Yhdysvalloissa alkanut finanssikriisi levisi maailmanlaajuisesti talouskriisiksi? Olisiko kriisin laajeneminen pitänyt kyetä ennustamaan?

Finanssikriisin leviäminen oli monen tekijän summa. Keskeisiä syitä olivat Paavo Sunin mielestä ainakin tavallisen sääntelyn välttäneen ”varjopankkitoiminnan” nopea yleistyminen sekä puutteellinen riskien arviointi. Toisaalta vasta maailmankaupan romahtaminen vuoden lopulla oli todellisen katastrofin lähtölaukaus. Oma artikkelini arvioi, että niin äärimmäisen tapahtuman ennustaminen ei ole mahdollista.

Toivotan kaikille lukijoille mukavaa syksyä ja viihtyisiä hetkiä Suhdanteen parissa.

Helsingissä syyskuussa 2009

Pasi Sorjonen

Talouspolitiikka s. 5

Finanssikriisistä talouskriisiin

Paavo Suni

Mikä yllätti suhdanne-ennustajat tällä kertaa?

Pasi Sorjonen

Suhdannekatseaus s. 19

Katsaus suhdannekehitykseen

Kansainvälinen suhdannekehitys

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

Investoinnit

Yksityinen kulutus

Julkinen talous

Tuotanto ja työllisyys

Tuonti ja maksutase

Hinnat ja kustannukset

ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000

Artikkeli s. 79

Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet

Markku Kotilainen

Talous

Talouspolitiikka

Finanssikriisistä taluskriisiin	6
<i>Paavo Suni</i>	
Mikä yllätti suhdanne-ennustajat tällä kertaa?	12
<i>Pasi Sorjonen</i>	

Finanssikriisistä talouskriisiin

PAAVO SUNI

Tutkija
ETLA

Maailmantalouden syvään ahdinkoon syösseen finanssikriisin katsotaan usein alkaneen elokuussa 2007. Tuolloin amerikkalaisten subprime-lainojen – luottojen, joiden vakuudet ovat tavanomaista heikommät – riskit alkoivat paljastua, ja markkinoiden riskilisät nousivat jyrkästi. Keskuspankit riensivät apuun ja lisäsivät markkinoiden likviditeettiä mittavilla tukitoimilla¹. Riskilisät pysyivät kuitenkin korkeina syyskuun 2008 puoliväliin asti, jolloin Lehman Brothers -pankkiiriiliikkeen velkasaneeraushakemus lähes romahdutti kansainväliset rahoitusmarkkinat. Markkinoiden riskilisät nousivat räjähdysmäisesti niin euroalueella kuin Yhdysvalloissa. Viranomaiset tekivät kaikkensa tilanteen vakauttamiseksi, mutta pelastusyrityksistä huolimatta finanssikriisi syventyi maailmantalouden pahimmaksi taantumaksi sitten 1930-luvun².

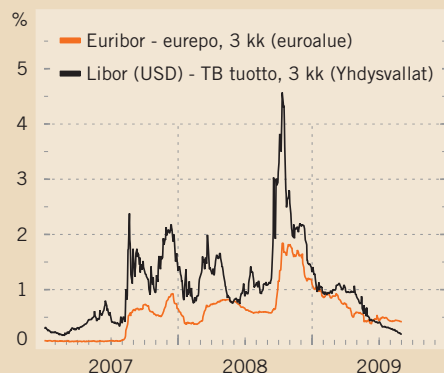
Kriisi tuli lähes kaikille yllätyksenä, vaikka sellaisen mahdollisuus nähtiinkin. Tämä näkyy muun muassa konsensus-ennusteissa, jotka ennakoivat Yhdysvaltain ja euroalueen BKT:n kasvuisi vuodelle 2009 +1.4 ja +0.9 prosenttia vielä syyskuussa 2008. Tammikuussa 2009 ennusteet synkistyivät -1.8 ja -1.4 prosenttiin. Elokuussa arviot olivat -2.6 ja -4.3 prosenttia. Kriisiin ajautumista pidettiin epätodennäköisenä, mutta toisaalta esimerkiksi Euroframe-ryhmä simuloi kriisin

syvenemistä mm. pankkikriisiksi jo syksyllä 2007 (Euroframe, 2007; Suni, 2007).

FINANSSIKRIISIN SIEMENET OVAT GLOBALISAATIOSSA

Kansainvälisen rahoituskriisin juuret juontuvat paljon puhuttuun maailmantalouden tasapainotomuuteen ja siihen liittyvään krooniseen vaihtotaseen alijäämään lähinnä Yhdysvalloissa ja sitä täydentäviin ylijäämiin mm. Kiinassa, Japanissa ja useissa raaka-aineiden tuottajamaissa. Kiinalaiset säästävät tuloistaan paljon. Raaka-aineiden ennen näkemätön kallistuminen lisäsi niiden tuottajien tuloja ja säästämistä. Tämä säästämissen runsaus (saving's glut) ohjautui Yhdysvalto-

Rahamarkkinariskit ovat pienentyneet

Lähteet: Suomen Pankki, Federal Reserve, US Treasury, ETLA S09.2/f287, ETLA.

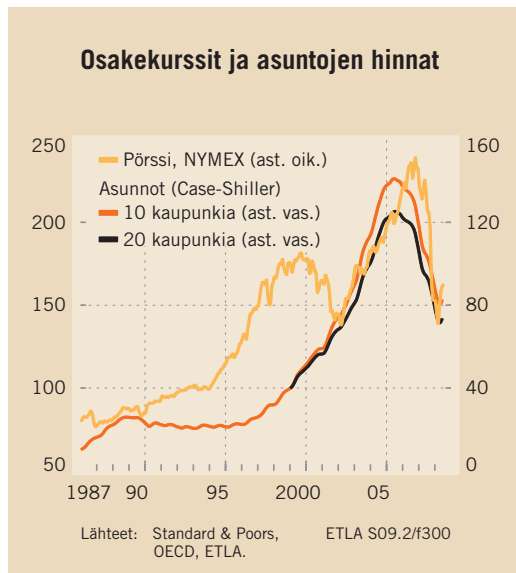
¹ ks. Cecchetti, 2007; ETLA, 2008.

² ks. esim Jones, 2009.

hin, jossa kotimainen kysyntä ja etenkin kulutus olivat voimissaan. Globalisaatio, teknologinen kehitys, niihin liittyvä kilpailun lisääntyminen ja mm. elektroniikkatuotteiden jatkuva halpeneminen kevensivät kustannuksia, joten inflaatio pysyi Yhdysvalloissakin pitkään hallinnassa (Sunii, 2005). Yhdysvaltain keskuspankki piti teknokuplan jälkeen lyhyen korkotason pitkään matalana, ja yleisesti uskottiin, että markkinat pystyvät ratkaisemaan mahdolliset rahoitussektorin ongelmat.

Maailmantalouden 2000-luvun alun ”kultakausi” perustui kehittyvien talouksien kukoistukseen (globalisaation ansiota) sekä etenkin Yhdysvalloissa velkaantumiseen. Kansantaloutena Yhdysvallat velkaantui syvenevän vaihtotaseen vajeensa kautta, mutta sen nettovelka pysyi kuitenkin hallinnassa dollarin vahvan aseman takia (Kotilainen et al., 2009).

Kotitalouksien kulutus dominoi Yhdysvaltain velkaantumista. Kotitalouksien säästämisaste putosi tarkistettujen tietojen mukaan alimmillaan prosentin tuntumaan 1980-luvun alun 8-10 prosentista. Säästämisasteen lasku perustui osakkeiden ja etenkin asuntohintojen nousun tuomaan kotitalouksien varallisuuden nousuun. Osakkeiden arvo 1.5-kertaistui tammikuusta 2000 kesään

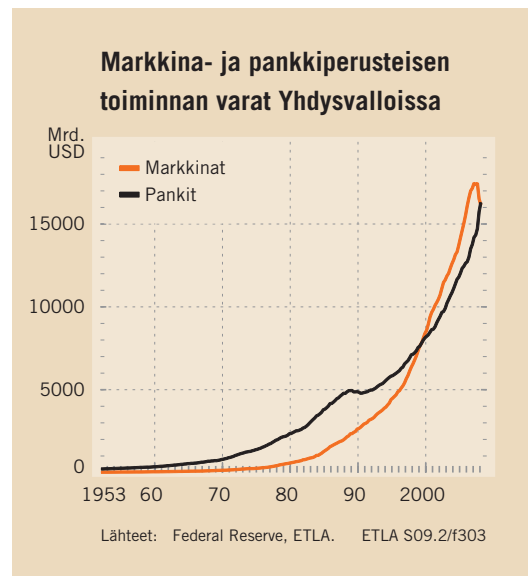

2007 (Nymex-indeksin mukaan). Asuntojen hinnat puolestaan 2.3-kertaistuivat Case-Shiller-indeksin mukaan kesään 2006 mennessä. Huipunoteerausten jälkeen kummatkin hinnat kääntyivät laskuun.

Asuntojen hintoja nosti vahva kysyntä, jota tukivat edullinen rahoitus ja subprime-luototuksen lisääntyminen. Periaatteessa pankkien vakavaraisuutta säätelevien ns. Basel-sopimusten pitäisi ehkäistä markkinoiden ylikuumentuminen hallitsemattomiin mittoihin. Nyt ne eivät sitä estäneet vaan osaltaan jopa kärjistivät tilannetta, koska niiden mukainen vakavaraisuusarvio muuttuu myötäsyklisesti.

MARKKINAPERUSTEISEN VARJOPANKKITOIMINNAN³ KASVU KRIISIN TAUSTALLA

Subprime-luototus oli monessa suhteessa holtitonta, ja se olikin keskeinen rahoituskriisin syy. Finanssikriisin ennennäkemätön mittaluokka johtui kuitenkin siitä, että finanssi-innovaatiot kasvattivat oleellisesti ns. varjopankkitoimintaa, jota

³ Varjopankki-käsitteen esitti yhdysvaltalainen PIMCO-investointipankin johtaja Paul McCulley Federal Reserven vuosikokouksessa elokuussa 2007 (McCulley, 2007).

ei säännellä tavanomaisen pankkitoiminnan tapaan. Varjopankkitoiminta tarkoittaa periaatteessa rahoituksen välitystä, jossa varat hankitaan talletusten asemasta likvideillä lyhyen juoksuajan arvopapereilla ja ne sijoitetaan vähemmän likvideihin pitkän juoksuajan sijoituksiin (Roubini, 2008).

Yhdysvalloissa markkinaperusteinen varainhankinta (valtion tukemat yritykset kuten Fannie Mae, edellisten kiinnelainapoolit, rahoitusyhtiöt, meklariyhtiöt ja erityisyhtiöt (SPV tai SIV)) alkoivat lisääntyä selvästi jo 1970-luvun lopulla, mutta vauhti vain kiihtyi 1990-luvun lopulta alkaen. Myös pankkiperusteinen toiminta (liikepankit, säästöpankit ja luottounionit) lisäsi kokoaan rivakasti. Markkinaperusteinen toiminta lisääntyi kuitenkin pankkimaista toimintaa selvästi nopeammin. Markkinaperusteisen toiminnan varat olivat Adrianin ja Shinin (2009) luokitusta käyttäen vuonna 1990 noin puolet pankkivarallisuudesta. Osuus kasvoi pankkitoimintaa suuremmaksi vuonna 2002 ja oli korkeimmillaan vuonna 2007 jo noin 30 prosenttia sitä suurempi.

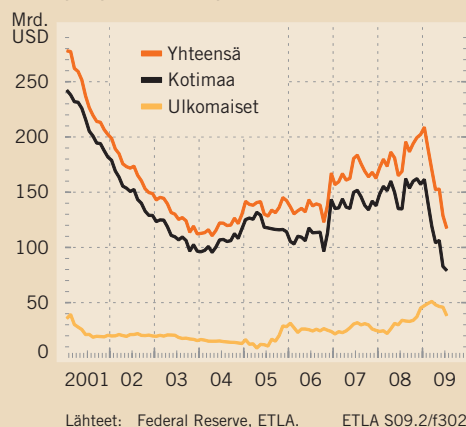
Markkinaperusteisen rahoituksen välityksen lisääntyminen liittyi rahoitusteorian soveltamiseen. Siihen tukeutuen rahoitusmarkkinat arvopaperistuivat erityisesti Yhdysvalloissa, jonka markkinoita on pidetty hyvin kehittyneinä, koska siellä muun muassa yritykset ovat jo pitkään rahoittaneet toimintaansa pankkilainojen asemasta laskemalla liikkeelle yritystodistuksia. Siellä kehitystä vauhditti myös liike- ja investointipankkitoiminnan samanaikaista harjoittamista estäneiden ns. Glass-Steagall -säädösten kumoaminen vuonna 1999 (Holmström, 2008).

Löyhästi säännellyn markkinaperusteisen rahoituksen välityksen kukoistuksen 2000-luvulla aiheutti alun perin yritysrahoituksessa sovellettujen käytäntöjen soveltaminen asuntomarkkinoille. Asuntoluottoyhtiöt paketoivat asuntolainoja jo aiemmin suuremmiksi nipuiksi, joita myytiin eteenpäin markkinoille joukkovelkakirjoina. Ideaa kehitettiin pilkkomalla joukkovelkakirjat riskin mukaan osiin, joihin perustuen luotiin uusia syn-

teettisiä arvopapereita. Yhdistelemällä enemmän ja vähemmän riskipitoisia osia eri tavoin toisiinsa saatiin aikaan laaja kirjo tuoton ja riskin suhteen eroavia arvopapereita, joille oli rahoitusmarkkinoiden osapuolten erilaisten portfoliotarpeiden vuoksi paljon kysyntää. Muun muassa luottoluokituskäytökset arvioivat näiden uusien synteettisten arvopapereiden riskit mataliksi. Pieni riski perustui hajautuksen ohella usein luottovakuutuksiin (CDS), joita myönsi muun muassa amerikkalainen vakuutusjätti AIG.

Uusien tuotteiden kehittämistä motivoivat löyhien rahoitusolojen ja sääntelyn lieventämisen kiristämä kilpailu, matalat ja/tai alenevat tuotot (Eichengreen, 2008) sekä mahdollisuus säädellä joustavasti sijoitussalkkujen tuoton ja riskin suhdetta. Luomalla uusia tuotteita pyrittiin ja myös onnistuttiin lisäämään salkkujen tuottoja. Tähän pyrittiin muun muassa käyttämällä anteliaita bonuksia, jotka kannustivat löytämään uusia kannattavia innovaatioita. Usein toimittiin säännösten rajamailla, mutta suurin ongelma oli kuitenkin puutteellinen riskianalyysi. Varovaistenkin toimijoiden oli seurattava, kun osa sijoittajista lähti kasvattamaan asuntomarkkinakuplaa, koska se oli hyvin kannattavaa (ks. esim. Tett, 2009).

Yritystodistuskanta (ei rahoitus-yritykset) Yhdysvalloissa

Synteettiset arvopaperit olivat mullistavia, sillä niiden avulla pystyttiin vähentämään taseen kiinteitä eriä kuten asuntolainoja ja siten lisäämään tuottoisten asuntolainojen myöntämistä. Esimerkiksi liikepankit pystyivät lisäämään likviditeettiään työntämällä riskipitoista asuntolainakantaansa perustamiinsa erityisyhtiöihin ja myymällä näihin lainoihin perustuvia arvopapereita markkinoilla. Tällä tavalla liikepankit saattoivat lisätä kannattavaksi osoittautunutta asuntoluototusta, jota vakavaraisuussäädökset olisivat muutoin kahlinneet.

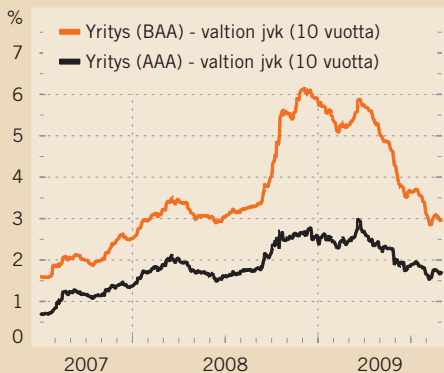
Asuntoluottoihin perustuvat uudet arvopaperit olivat erityisen kiinnostavia, koska asuntojen hinnat nousivat 2000-luvun alkuvuosina rajusti. Hintoja nosti markkinoiden likviditeetin lisääntymisen ohella Yhdysvaltain keskuspankin pitkään hyvin matalana pitämä korkotasoa. Rahapolitiikan keventäminen korkotasoa alentamalla alkoi jo vuoden 2001 alussa. Alimmillaan keskuspankin ohjaukorko, pankkien välisten markkinoiden yliyön-koron tavoitetaso, oli prosentissa noin vuoden ajan kesään 2004 saakka, jonka jälkeen ohjaukorkoa nostettiin asteittain 5.25 prosenttiin heinäkuussa 2006. Tämän jälkeen korko pidettiin vakaana elokuuhun 2007 saakka, jolloin rahapolitiikkaa alettiin jälleen keventää.

Finanssikriisi vaikeutti olennaisesti varjopankkitoiminnan rahoitusta, kun etenkin asuntoluottoihin perustuvien sijoitusinstrumenttien arvojen romahtaminen vähensi luottamusta vastapuolen maksukykyyn. Tämä näkyi mm. riskilisien nousuna. Ilmiö vastasi käytännössä pankkimaailman talletuspakoa, johon muutama pankki kaatui tässäkin kriisissä. Markkinasektorilla ei ollut turvavia puskureita, joten riski iski sinne todella syväle.

Asuntoluottoihin perustuvien synteettisten arvopapereiden riskien arvioinnissa ei otettu huomioon sitä, että asuntojen hinnat voivat laskea reilusti. Luottomarkkinoiden kiristäminen korkoja nostamalla, asuntoluottojen vaihtuvakorkoisuuden lisääntyminen, subprime-luototuksen omat erityisongelmat ja asuntojen vakuusarvon väheneminen laukaisivat odottamattomat riskit ja johtivat finanssikriisiin. Velkaveton talous kääntyi kriisissä päinvastaiseen suuntaan. Rahoitusmarkkinoiden normaali toiminta halvaantui, ja vielä syksyllä 2009 ne toimivat julkisen sektorin tukitoimien varassa.

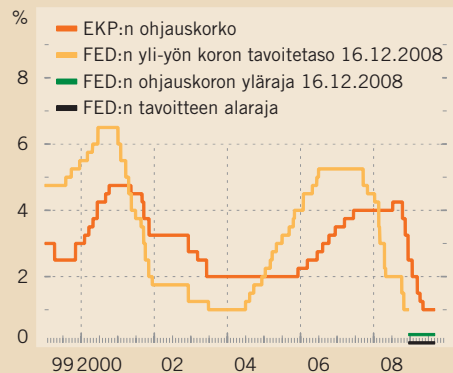
Kriisin aikana markkinaperusteinen rahoitus kuitistui Yhdysvalloissa selvästi. Liikepankkien luotot kasvoivat, kun yritystodistusten markkinavaikeu-

Investointiriskipremio Yhdysvalloissa

Lähteet: Federal Reserve, ETLA. ETLA S09.2/f305

Keskuspankkien ohjaukorkot

Lähteet: EKP, Federal Reserve, ETLA S09.2/f304

det siirsivät rahoituksen kysyntää liikepankkeihin. Vaikeudet näkyivät yritystodistusten riskilisten suurena nousuna. Liikepankkien luotontarjonta saattoi puolestaan lisääntyä muun muassa pankkien pääomitus turvin.

Markkinoiden arvopaperistumista ja vapauttamista suosittiin, koska sen katsottiin tehostavan markkinoiden toimintaa edistämällä riskien siirtoa tahoille, jotka pystyvät riskiä parhaiten kantamaan (Greenspan, 2005). Tässä suhteessa erehdyttiin pahasti, kuten jälkikäteen on helppo huomata. Perusongelmana olivat riskiarviot, jotka perustuivat monimutkaisiin malleihin, joiden perusta oli arvauksen luonteinen muun muassa historiadatan vähäisyyden vuoksi (Bernanke, 2008; BIS, 2008; Greenspan, 2008). Paul Krugmanin (2009) mukaan rahoitusmarkkinat ovat ajoittain hyvin epävakaita. Esimerkiksi Lehman Brothers -kriisin jälkeinen rahoitusinstituutioiden pääomittaminen on osoittautunut oikeaksi.

Yhdysvaltojen rahoitusolojen vaikeudet näkyivät välittömästi globaalisti. Syksyn 2008 jälkeen rahoitusongelmat siirtyivät reaali talouteen osin ulkomaankaupan rahoituksen vaikeutumisen, osin kriisiin liittyvän paniikin takia. Talousennusteiden radikaali reivaaminen huonommaksi piens

myyntitodotuksia ja teki hetkessä kohtuullisella tasolla olevat varastot ylisuuriksi. Ulkomaankauppa romahti ja teollisuustuotteiden kysyntää tyydytettiin varastoja purkamalla. Hollantilaisen CPB-tutkimuslaitoksen mukaan teollisuustuotanto supistui vuoden 2009 alkupuoliskolla teollisuusmaissa 16 ja maailmassa 13 prosenttia vuodentakaisa pienemmäksi (CPB, 2009).

Kriisin aikana kehittyvien maiden (kuten Kiinan) kasvuluvut pienenevät hälyttävästi vientimarkkinoiden kutistumisen takia. Kiina talouspoliittinen elvytys on kuitenkin saanut talouden pyörät jälleen pyörimään vilkkaammin. Teollisuusmaiden talouskasvukin näyttää vahvan rahoitusmarkkinoiden toiminnan tukemisen, talouspoliittisen elvytyksen ja varastojen pienenemisen takia jälleen selvästi paremmalta.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Riskinotto on keskeinen taloutta eteenpäin vievä voima, joka lisää yleistä hyvinvointia esimerkiksi lisäämällä talouden kapasiteettia ja poistamalla talouden tehottomuuksia. Tietyn vaikeasti määritettävän rajan jälkeen riskinotto alkaa kuitenkin olla kokonaisuuden kannalta vahingollista. Nykyinen finanssikriisi johtaa epäilemättä rahoitusmarkkinoiden sääntelyn yhtenäistämiseen ja vakavaraisuusnäkökohtien sekä toiminnan läpinäkyvyyden korostamiseen liiallisen riskinoton ehkäisemiseksi. Nykyoloissa markkinat ovat globaalit ja toimiva rahoitus lisää talouden tehokkuutta olennaisesti, jos sen avulla voidaan kohdentaa säästöt investointeihin maailmanlaajuisesti.

Maailmanlaajuisesti toimivien markkinoiden hallintaa on vaikeaa, koska se edellyttää kansainvälisesti hyväksytyä globaalia sääntelyä ja vahvoja kansainvälisiä instituutioita. Markkinoiden hallintaa vaikeuttaa myös se, että talouden toimintaympäristön muutokset saattavat aiheuttaa suuria ja vaikeasti ennakoitavia muutoksia sääntelyn tarpeeseen ja sen luonteeseen.

**Yritysten varastojen suhde myyntiin
Yhdysvalloissa**

Lähde: FRED, St. Louis.

ETLA S09.2/f301

KIRJALLISUUS

Adrian, Tobias – Shin, Hyun S. (2009): The Shadow Banking System: Implications for Financial Regulation. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports no. 382. July 2009.

Bernanke, Ben S. (2008): Risk Management in Financial Institutions. Speech at the Federal Reserve Bank of Chicago's Annual Conference on Bank Structure and Competition, Chicago, Illinois May 15, 2008.

BIS (2008): Ratings in Structured Finance: What Went Wrong and What Can Be Done to Address shortcomings? CGFS Publications No 32 July 2008.

Cecchetti, Stephen G. (2007): Market Liquidity and Short Term Credit: The Financial Crisis of August 2007. 3 September 2007.

CPB (2009): World trade monitor: June 2009. <http://www.cpb.nl/eng/research/sector2/data/trademonitor.html>.

Eichengreen, Barry (2008): Anatomy of Crisis. http://www.econ.berkeley.edu/~eichengr/anatomy_fin_crisis_9-18-08.pdf.

ETLA (2008): Finanssikriisi – miten maailma on muuttunut? <http://etla.fi/index.php?action=news&id=155>.

Euroframe (2007): Economic Assessment of the Euro Area: Forecasts and Policy Analysis. September 27th, 2007. http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/efn/autumn2007/EFNAutumnReport07.pdf

Greenspan, Alan (2005): Remarks by Chairman Alan Greenspan.: Risk Transfer and Financial Stability. The Federal Reserve Bank of Chicago's Forty-first Annual Conference on Bank Structure, Chicago, Illinois (via satellite) May 5, 2005

Greenspan, Alan (2008): Testimony of Dr. Alan Greenspan Committee of Government Oversight and Reform. October 23, 2008.

Holmström, Bengt (2008): In Curious Capitalist December 3, 2008. Time.

Jones, Charles, I. (2009): The Global Financial Crisis of 2007-20? Forthcoming.

Kotilainen, Markku – Kaitila, Ville – Nikula Nuutti – Suni Paavo (2009): Suomen ja Yhdysvaltain taloussuhteet. ETLA B239. Helsinki.

McCulley, Paul (2007): Global Central Bank Focus, August/September 2007. http://media.pimco-global.com/pdfs/pdf/GCB%20Focus%20Sept%2007%20WEB.pdf?WT.cg_n=PIMCO-US&WT.ti=GCB%20Focus%20Sept%2007%20WEB.pdf

Krugman, Paul (2009): How did Economists Get it so Wrong=. The New York Times. September 6, 2009.

Roubini, Nouriel (2008): The Rising Risk of a Systemic Financial Meltdown: The Twelve Steps to Financial Disaster. Oct 8, 2008 revised. Originally February 5, 2008. http://www.rgemonitor.com/blog/roubini/253933/revisiting_my_february_paper_the_risk_of_a_systemic_financial_meltdown_the_12_steps_to_financial_disasterand_some_new_policy_recommendations_to_avoid_the_meltdown.

Suni, Paavo (2005): World Economic Imbalances and the Impact of Adjustment. In the Inaugural EUROFRAME – EFN Spring 2005 Report. http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/efn/spring2005/appendix2_suni.pdf.

Suni, Paavo (2007): Velkavedolla luottokriisiin – horjuuko maailmantalous? Kommentti Antti Suvannon esitelämään <http://taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/esitelmat/suni241007.pdf>.

Tett, Gillian (2009): Fool's Gold: How Unrestrained Greed Corrupted a Dream, Shattered Global Markets and Unleashed a Catastrophe. Free Press, May 2009.

Mikä yllätti suhdanneennustajat tällä kertaa?

PASI SORJONEN

Ennustepäällikkö

ETLA

Keväällä 2009 julkaistujen ennusteiden mukaan Suomen kokonaistuotanto supistuu vuonna 2009 edellisestä vuodesta 5 prosenttia tai enemmän. Vielä kesän lopulla ja syksyllä 2008 käsitys oli aivan toisenlainen, sillä syyskuun loppuun mennessä julkaistuissa ennusteissa odotettiin keskimäärin 1.3 prosentin kasvua.

Suomen hyväkuntoisena pidetyn talouden arvioitiin selviytyvän tulevasta laskusuhdanteesta melko vähäisin vaurioin ja selvästi useimpia muita maita paremmin. Teollisuus oli varsin kilpailukykyinen ja sen kannattavuus metsäteollisuutta lukuun ottamatta hyvä. Yrityssektorin velkaantumisen oli keskimäärin vähäistä. Julkinen sektori oli suuren rahoitusylijämänsä ja vähäisen velkaantumisensa perusteella EU-maiden eliittiä. Puskureita huonojen aikojen varalle piti näin ollen olla riittävästi.

Mikä ennusteissa meni siis täydellisesti pieleen? Miksi Suomen taloudella menee nyt huomattavasti huonommin kuin syksyllä arvioitiin – niin, ja miksi sillä menee sittenkin huonommin kuin monella muulla maalla?

ONGELMAT OVAT LÄHTÖISIN MUUALTA MAAILMASTA

Suomen talousvaikeudet ovat peräisin kolmesta lähteestä. Ensimmäiseksi, tärkein ja ainoa oikeasti yllättävä syy on se, että vienti supistui en-

nen näkemättömän jyrkästi vuoden 2008 lopulla, kun kysyntä suorastaan romahti finanssikriisin puhjettua ja maailmantalous ajautui sen seurauksena syvään taantumaa. Ennakkotietojen mukaan tavaraviennin volyyymi oli tammi-maaliskuussa noin 30 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin.

Toiseksi, metsäteollisuus leikkaa omaa tuotantoaan rakenteellisista syistä. Se joutuisi tekemään näin muutenkin, myös ilman maailmantalouden taantumaa, joten tätä ei voi pitää kovinkaan yllättävänä.

Kolmanneksi, viime vuodet vilkkaana jatkunut rakentaminen hiljenee. Rakentaminen on niitä harvoja aloja Suomessa, joiden kohdalla taannoiset puheet ylikuumenemisesta olivat oikeutettuja. Niinpä rakentamisen aktiviteetin jäähtyminen poikkeuksellisen korkealta tasoltaan on täysin odotettua ja jossain määrin toivottavaakin – nyt vain taantuma antaa sen alamäelle vielä ylimääräistä vauhtia.

Näillä kolmella tekijällä on lisäksi omat ilkeät kerrannaisvaikutuksensa. Investoinnit vähenevät ja työllisyyden heikkeneminen sekä epävarmuuden lisääntyminen kääntävät yksityisen kulutuksen laskuun ensimmäistä kertaa noin 15 vuoteen siitä huolimatta, että samaan aikaan kotitalouksien

ostovoimaa parantavat varsin kohtuulliset palkkojen ja eläkkeiden korotukset, hidastuva inflaatio, ansiotuloverojen kevennykset ja markkinakorkojen vauhdikas aleneminen. On päivän selvää, että ilman maailmantalouden sukellusta näin voimakasta investointien ja kulutuksen vähenemistä sekä työttömyyden pahenemista ei Suomessa nyt koettaisi.

MAAILMANTALOUDEEN JYRKÄ KÄÄNNE YLLÄTTI MUUALLA JA MEILLÄ

Suomen, Ruotsin, Saksan ja kaikkien muidenkin vahvasti ulkomaankaupasta riippuvaisten avoimien talouksien tarkka ennustaminen edellyttää sitä, että vientikysyntä ja vienti osataan ennustaa hyvin. Se taas vaatii sitä, että käsitys maailmantalouden kehityksestä on kohdallaan. Suuret yllätykset kansainvälisessä taloudessa poikivat väistämättä suuria ennustevirheitä.

Alla olevassa kuviossa esitetään Consensus Economics Incin kuukausittain kokoamat vuotta 2009 koskevat keskimääräiset BKT:n kasvunusteet Yhdysvalloille (kesäkuussa 24 vastausta) ja euroalueelle (26 vastausta). Siitä nähdään, että Yhdysvaltojen osalta keskimääräisen kasvunusteen etumerkki on vaihtunut. Vuoden 2008

alussa kyselyyn vastanneet ennustelaitokset ja pankit odottivat tälle vuodelle keskimäärin 2.7 prosentin kasvua ja viimeisten kyselyjen mukaan saman verran talouden supistumista. Euroalueen osalta muutos on vieläkin suurempi. Aikaisempi noin 2 prosentin kasvuodotus on vaihtunut enemmän kuin kaksinkertaiseksi talouden supistumisen odotukseksi (-4.2 prosenttia).

Huomionarvoinen seikka kuviossa on, että kasvunusteita on madallettu vähitellen. Osittain tämä johtuu tietysti ennusteiden verraten harvoista julkaisemisajankohdista, mutta sittenkin voidaan sanoa, että talouden alamäki on tullut yllätyksenä ja ”totuus” on valjennut vasta vähitellen sitä mukaa, kun huonoja uutisia ja tilastotietoja on alkanut kertyä.

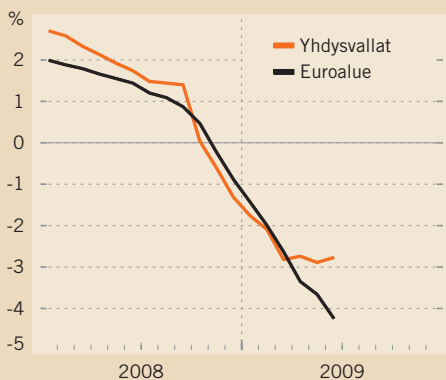
Samalainen tulos tulee ilmi Euroopan keskuspankin neljä kertaa vuodessa eurooppalaisille ennustelaitoksille ja pankeille tekemästä kyselystä. EKP kysyy jokaisen vuosineljänneksen ensimmäisen kuukauden aikana laitosten arviota euroalueen talouskasvusta (sekä inflaatiosta ja työttömyysasteesta). Lisäksi EKP kysyy vastaajien käsityksiä eri vaihtoehtojen todennäköisyyksistä – esimerkiksi talouskasvulle on tarjolla puolen prosenttiyksikön levyisiä haarukoita – ja estimoivastaustusten perusteella todennäköisyysjakaumat. Viimeksi kyselyyn vastasi 51 tahoja.

EKP:n kyselystä paljastuu monta mielenkiintoista seikkaa. Ensiksi, euroalueen kasvunusteet vuodelle 2009 ovat alentuneet jatkuvasti. Vuoden 2008 alun kyselyssä talouden odotettiin tänä vuonna keskimäärin kasvavan 2 prosenttia, mutta tämän vuoden huhtikuussa sen odotettiin supistuvan 3.4 prosenttia.

Toiseksi, kasvun todennäköisyysjakauma on siirtynyt jokaisessa kyselyssä vasemmalle heikompia lukuja kohti. Kyselyjen välissä kertynyt uusi tieto on siis tullut yllätyksenä ja muuttanut eri kasvuvaihtoehtojen todennäköisyyksiä.

Kolmanneksi, kovin huonojen vaihtoehtojen toteutumiseen ei uskottu ennen lokakuuta 2008,

BKT:n kasvuvauhti vuonna 2009, konsensus-ennusteiden kehitys

Lähde: Consensus Economics Inc. ETLA S09.2/f299

eikä EKP sellaisten vaihtoehtojen todennäköisyyksiä edes kysynyt ennen sitä. Huonoin tarjottu vaihtoehto oli kasvun jääminen nollassa pienemmäksi, ja sitä vastaajat pitivät tammi- ja huhtikuussa lähes mahdottomana. Kuvaavaa on, että kasvun arvioitiin jäävän alle puolen prosentin noin 0.5 prosentin todennäköisyydellä. Vielä elokuussakin tämän vaihtoehdon arvioitiin toteutuvan vain runsaan 7 prosentin todennäköisyydellä. Vähitellen usko miinuskasvun toteutumiseen on kasvanut, ja viimeisessä kyselyssä (huhtikuu 2009) plusmerkistä kasvua ei enää pidetä tänä vuonna mahdollisena.

Lopuksi on syytä kommentoida, kuinka todennäköisenä pidetään niitä kasvuvaihtoehtoja, joihin eniten uskotaan. Vuoden 2008 tammikuussa, jolloin pikaisia vaikeuksia ei uskottu tulevan, euroalueen talouskasvun nähtiin asettuvan 2.0-2.5 prosentin haarukkaan noin 35 prosentin todennäköisyydellä ja 1.5-2.5 prosentin haarukkaan noin 68 prosentin todennäköisyydellä. Kuluvaan vuoden aikana jakauman varianssi on lisääntynyt. Nyt kasvun arvioidaan 77 prosentin todennäköisyydellä olevan 2.5-4.5 prosentin verran miinusmerkkinen. Piste-ennusteisiin ja niiden osumatarkkuuteen kannattaa suhtautua terveellä epäluulolla.

Suomalaisen ennustelaitoksen näkemys maailmantalouden (tai Yhdysvaltojen ja Euroopan) kehityksestä on yleensä hyvin samanlainen kuin muualla maailmassa laajalti vallitseva näkemys, jollaista edellä mainitut kyselyt kuvaavat. Meillä ei oikeastaan voi olla systemaattisesti parempaa tietoa Yhdysvaltojen (Euroopan maiden) talouden tilanteesta kuin amerikkalaisilla (eurooppalaisilla) virkaveljillä.

Mikään ei sinällään estä erilaisen näkemyksen esittämistä, mutta sellaiselle on oltava painavat perustelut. Käytännössä olisi kuitenkin ollut (jos mieleen olisi edes tullut), ja vastaisuudessaakin on, erittäin vaikea perustella uskottavasti maailmantalouden kasvuennustetta, jonka etumerkki on erilainen kuin konsensus-ennusteessa. Maailman ennusteita laativa ekonomistikunta on toi-

minut sopulilauman tavoin, ja luultavasti sen voi odottaa toimivan samoin myös vastaisuudessa. Kaikilla on käytettävissään jokseenkin sama informaatio, jota tulkitaan yleensä melko samaan tapaan.

MIKSI ENNUSTEIDEN OSUMATARKKUUS ON JOSKUS HUONO?

Talousennuste kuvaa numeroiden avulla yhden, ja vain yhden, vaihtoehdon talouden tulevasta polusta. Tämä vaihtoehto on se, jonka toteutumista ennusteen laatija pitää kaikista kuviteltavista vaihtoehdoista kaikkein todennäköisimpänä. Kuten edellä jo kävi ilmi, tämä todennäköisyys ei välttämättä ole kovin korkea.¹ Ennuste on siis vain yksi mahdollinen tulema, ei odotusarvo (eli vaihtoehtojen todennäköisyyksillä painotettu keskiarvo).

Tästä lähtökohdasta on ilmeistä, että jyrkkiä talouden käännteitä (puhumattakaan kriiseistä) ei rakenneta ennusteisiin sisälle ennen kuin niiden toteutumista pidetään todennäköisimpänä vaihtoehtona. Tämä selittää luultavasti sen, että melko harvoin toistuvia taantumia ennustetaan yleensä vasta sen jälkeen, kun tilastot jo vahvistavat talouskasvun painuneen miinusmerkiseksi. Loivempia talouden muutoksia (näkemyskiä talouskasvun hidastumisesta tai kiihtymisestä) ennusteet sisältävät toki jatkuvasti.

MIKÄ YLLÄTTI TÄLLÄ KERTAA?

Ei ole vähimmässäkään määrin yllättävää, että Yhdysvaltain talouskasvu on hidastunut. Odotimme turhaan maan ajautuvan lievään taantumiaan jo aikaisemmin. Yhdysvaltojen velkavetoista kasvua – jonka tunnusmerkkejä olivat yksityisen kulutuksen ripeä nousu, kotitalouksien poikkeuksellisen matala säästämisaste ja valtavaksi paisunut vaihtotaseen vaje – pidettiin kestävämmänä jo

¹ Lisäksi ennusteen rinnalla saatetaan tarpeen mukaan esittää laskelmia 1-2 vaihtoehtosta, joita pidetään mahdollisina, mutta ei kuitenkaan kaikkein todennäköisimpinä tapahtumakulkuina.

ainakin 10 vuoden ajan. Talouden äkillistä sopeutumista ja talouskasvun nopeaa hidastumista parin vuoden ennustejakson aikana ei kuitenkaan koskaan pidetty todennäköisenä vaihtoehtona, eikä sellaista siis upotettu talousennusteiden sisään. Monen vuoden ajan tämä olikin hyvä ratkaisu. Sen sijaan vaihtoehtolaskelmissa Yhdysvaltain talouden pehmeä tai jyrkkä sopeutuminen (soft landing, hard landing) ja sen seuraukset käytiin useaan kertaan läpi.

Kuvittelimme monien muiden tavoin, että Yhdysvaltain talous sopeutuu siten, että kotitaloudet yksinkertaisesti tajuavat velkaantuneensa liikaa ja alkavat säästää enemmän, jolloin yksityisen kulutuksen (ja ennen pitkää myös investointien) kasvu hidastuu ja alkaa jarruttaa kotimaista kysyntää, mikä vähitellen korjaa vaihtotaseen alijäämää. Toisin kävi, sillä velkaantuminen ei omaaloitteisesti pysähtynyt.

Oli valtava yllätys, että sopeutumisen lopulta käynnisti pankkien, asuntoluottolaitosten, investointipankkien ja yleensä rahoitusmarkkinoiden kriisi. Sen syykkeenä olleiden subprime-lainojen ongelmien luultiin olleen Yhdysvalloissa varsin hyvin tiedossa, mutta asuntojen hintojen kääntynyttä laskuun seuraukset olivat katastrofaaliset. Rahoitusjärjestelmän riskit laukesivat ja kyky sieittää niitä osoittautui heikoksi, ja pian sen jälkeen tapahtumat alkoivat vyöryä hengästyttävällä tahdilla. Rahoituslaitosten keskinäinen luottamus vaihtui paniikiksi ja epäluuloksi, minkä jälkeen ne olivat haluttomia lainaamaan toisilleen tai yrityksille rahaa.

Maailmantalouden näkymät heikentyivät vuoden 2008 lopulla niin nopeasti, että uudet ennusteet olisivat vanhentuneet jo ennen niiden julkaisemista. Kaikki kokonaiskysynnän erät (vientit, investoinnit ja kulutus) kääntyivät laskuun Yhdysvalloissa, EU-maissa ja Japanissa, ja maailman kauppavirrat tyrehtyivät ennen näkemättömällä nopeudella. Maailmankaupan jyrkkä supistuminen oli se todellinen pommi, joka ajoi viennistä riippuvat taloudet, kuten Suomen, syviin ongelmiin. Viennin kasvun tai edes ennallaan säilymisen varaan ei voi laskea, kun koko markkina kutistuu.

SUOMEN TILANNE NÄYTTI PITKÄÄN TILASTOJEN VALOSSA HYVÄLTÄ

Suomen kokonaistuotanto on Tilastokeskuksen kesäkuussa 2009 julkaisemien neljännesvuositilinpidon tietojen mukaan supistunut neljänä peräkkäisenä vuosineljänneksenä, aina vuoden 2008 toisesta neljänneksestä alkaen. Koko euroalue on ollut taantumassa yhtä kauan. Miten on siis mahdollista, että Suomea koskevat talousennusteet povasivat vielä syksyllä 2008 varsin hyviä kasvulukuja sekä vuodelle 2008 että 2009?

Syksyisiä ennusteita ei voi, eikä niitä pidä edes yrittää ymmärtää nykyisten tilastotietojen valossa, sillä ennusteiden laatimisen aikaan tilastot näyttivät aivan toisenlaisilta. Tilastojen muuttumisesta kuvaa oheinen taulukko, joka esittää Suomen kokonaistuotannon muutokset verrattuna vuotta aikaisempaan ja edelliseen neljännekseen sekä kumulatiivisesti vuoden alusta. Tietojen julkaisuajankohdat on esitetty ensimmäisessä sarakkees-

Suomen kokonaistuotannon muutokset

Tiedon pvm	Muutos vuodentakaisesta				Vuoden alusta	Muutos ed. neljänneksestä				Jos kasvu pysähtyy	
	Q1	Q2	Q3	Q4		Q1	Q2	Q3	Q4	2008	2009
4.6.2008	2.8				2.8	0.7				1.9	0.0
3.9.2008	2.3	2.8			2.5	0.3	0.8			2.0	0.2
3.12.2008	2.3	2.5	1.3		2.0	0.2	0.5	0.1		1.7	0.2
25.2.2009	2.4	2.5	1.5	-2.4	0.9	-0.3	0.1	-0.3	-1.3	0.9	-1.1

Lähde: Tilastokeskus, omat laskelmat.

sa. Taulukosta käy selvästi ilmi, että neljännesvuositilinpidon antama käsitys Suomen talouden tilasta muuttui lähes täydellisesti vuoden 2008 lopulla ja kuluvan vuoden alussa.

Syyskuussa julkaistujen tietojen mukaan kokonaistuotanto lisääntyi vuoden alkupuoliskolla 2.5 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta jaksosta. Kausipuhdistetun aikasarjan mukaan kasvu oli jopa vahvistunut toisella neljänneksellä. Tämä tieto oli hyvin rohkaiseva, sillä se vahvisti käsitystä siitä, että Suomen taloudella menee muuta Eurooppaa paremmin, eikä erityisiä ongelmia ole.

Kovin huonoa BKT:n kasvuarviota vuodelle 2008 ei sen pohjalta voinut ajatellakaan, koska pelkällä nollakasvullakin olisi ylletty koko vuonna 2 prosentin kokonaistuotannon lisäykseen. Ja vain olettamalla nollakasvun jatkuvan (edellisestä neljänneksestä) koko vuoden 2009 myös vuoden 2009 kasvuluvun sai lievästi positiiviseksi. Lisäksi, rahoitusmarkkinoiden ja maailmantalouden ongelmat eivät olleet tuolloin vielä kärjistyneet.

Joulukuussa, kun investointipankki Lehman Brothers oli jo kauan aikaa ollut konkurssissa ja kansainväliset rahoitusmarkkinat olivat sekasorron tilassa, julkaistiin Suomessa tilastotiedot kolmannelta neljännekseltä. Nyt Suomen luvut näyttivät aikaisempaa heikommilta, mutta talous kasvoi silti tammi-syyskuussa 2 prosenttia edellisestä vuodesta, ja mikä tärkeintä, kolmen ensimmäisen vuosineljänneksen joukossa ei ollut ainutakaan neljännestä, jolloin talous olisi supistunut.

Ainoa mahdollinen johtopäätös oli, että Suomen talous pärjää edelleen paremmin kuin muu Eurooppaa, joka Ruotsi mukaan lukien oli ollut jo puoli vuotta taantumassa. Se oli rauhoittava tieto, joka oli omalla tavallaan vähän outokin. Toisaalta se oli linjassa kuukausi-indikaattoreiden (teollisuustuotannon volyyymi-indeksi ja tuotannon suhdannekuvaaja) kanssa. Uhkaavien vaikeuksien kasaantuminen oli tietysti tässä vaiheessa jo havaittu. ETLA julkaisi lokakuussa kaksi kriisiskaaria, joissa arvioitiin, mitä seurauksia talous-

kasvun jäämisellä nolnaan olisi työllisyydelle ja julkisen talouden rahoitusasemalle.

Vihdoin helmikuun lopulla julkaistut neljännesvuositilinpidon tiedot muuttivat käsityksen Suomen taloudesta täysin. BKT oli supistunut viimeisellä neljänneksellä sekä edellisestä neljänneksestä että vuodentakaisesta. Aikaisempien neljänneiden tiedot muuttuivat aikaisempaa heikommiksi – ja yllätys, yllätys – Suomi olikin ollut taantumassa jo viimeiset puoli vuotta. Vuoteen 2008 mahtui kaikkiaan kolme neljännestä, jolloin kokonaistuotanto väheni. Näiden tietojen jälkeen, ja kun tiedossa oli ulkomaankaupan ja teollisuustuotannon romahtaminen Suomessa ja ympäri maailmaa, oli selvää, että vuodesta 2009 tulee väistämättä erittäin huono.

Looginen kysymys suurten tilastokorjausten jälkeen oli tietysti se, että mikä oli niiden syy ja lähde. Tähän vastaa Tilastokeskuksen 8.4.2009 verkkosivuillaan julkaisema muistio, Neljännesvuositilinpidon luonteeseen kuuluu tietojen tarkentuminen, jonka viesti oli todella yllättävä. Sen mukaan tilastotietojen korjaukset eivät johtuneet tietojen tarkentumisesta. Osoittautui, että kausivaihtelusta puhdistamaton aineisto oli muuttunut vain hyvin vähän. Se näkyi myös siitä, että BKT:n neljännesvuosittaiset muutokset vuodentakaisesta eivät muuttuneet kovinkaan paljon (ks. edellisen sivun taulukko).

Tärkein syy tilastomuutoksiin ja suhdannekuvan rajuun muuttumiseen oli kausipuhdistusmenetelmä. Muistiossa todetaan, että nykyään käytössä oleva TRAMO/SEATS -menetelmä on erittäin herkkä viimeisen havainnon suhteen. Vuoden 2008 poikkeuksellisen heikko viimeinen neljännes muutti tavanomaista enemmän myös edeltävien neljänneiden kausitasoitettuja lukuja.

Yleisemmin voidaan sanoa, että mitä jyrkempi on talouden käänne ylös- tai alaspäin, sitä suurempaa on kausitasoitettujen lukujen tarkentuminen. Tämä tulos on tietysti hyvin epämiellyttävä. Kausipuhdistetut tiedot ovat epäluotettavimmillaan

juuri silloin, kun niitä kaikkein eniten tarvitaan eli silloin, kun pitäisi saada luotettavaa tietoa talouden käännteistä.

LOPUKSI

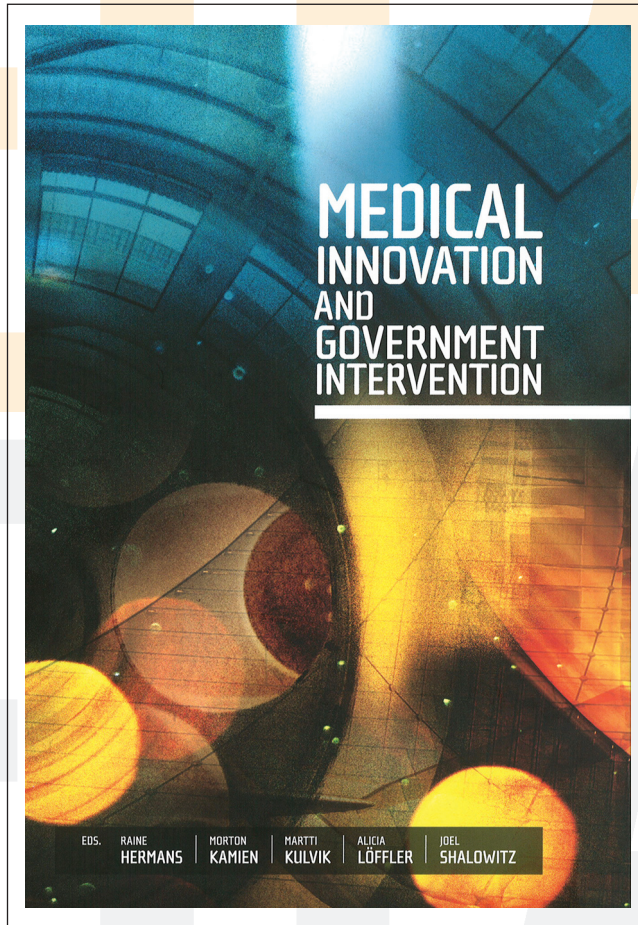
Tämänkertaisesta taantumasta voimme jälleen oppia jotain uutta. Ensiksi, hyvät maailmantalouden ennusteet ovat kullan arvoisia. Vastaisuudessa valtavirrasta ja konsensuksesta poikkeavia ennusteita luetaan varmasti aikaisempaa hana-kammin. Sellaisten ennusteiden motiivina täytyy tietysti olla muutakin kuin vain laatijansa halu erottua massasta.

Toiseksi, sekä maailmantalouden että kotimaan talouden riskejä kannattaa jatkuvasti arvioida ja

jaksaa tehdä vaihtoehtoisia laskelmia. Joskus hyvinä aikoina se saattaa tuntua turhalta ja turhautavalta, mutta palkitsee, kun heikommat ajat palaavat ennemmin tai myöhemmin. Toimivien finanssimarkkinoiden tärkeyttä ei enää voi unohtaa silloinkaan, kun markkinat toimivat moitteettomasti.

Kolmanneksi, suomalaiset ennustelaitokset joutuvat vakavasti pohtimaan omatoimista aikasarjojen kausipuhdistamista jollain vaihtoehtoisella menetelmällä, joka ei ole yhtä herkkä kummallisille havainnoille kuin TRAMO/SEATS. Ikävä kyllä, sen jälkeen ajankohtaisesta suhdannetilanteesta voi joskus olla yhtä monta käsitystä kuin käytettyjä kausipuhdistusmenetelmiä.

Medical Innovation and Government Intervention

Raine Hermans, Morton Kamien, Martti Kulvik, Alicia Löffler ja Joel Shalowitz (Eds.)

343 s. 40 euroa
(Tuotekoodi B 236) ISBN 978-951-628-481-4

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Suhdanne

Suhdannekatsaus

Katsaus suhdannekehitykseen	20
<i>Pasi Sorjonen</i>	
Kansainvälinen suhdannekehitys.....	28
<i>Paavo Suni</i>	
Kotimainen suhdannekehitys	
Vienti	38
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Investoinnit	43
<i>Hannu Kaseva</i>	
Yksityinen kulutus.....	46
<i>Reijo Mankinen</i>	
Julkinen talous.....	50
<i>Hannu Kaseva</i>	
Tuotanto ja työllisyys.....	55
<i>Birgitta Berg-Andersson, Hannu Kaseva</i>	
Tuonti ja maksutase	63
<i>Birgitta Berg-Andersson, Pasi Sorjonen</i>	
Hinnat ja kustannukset	69
<i>Reijo Mankinen</i>	
ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000	76
Erityisteema	
Elintarvikkeiden hintakehitys	74
<i>Reijo Mankinen</i>	

Katsaus suhdannekehitykseen

- **Maailmantalous elpyy vähitellen**
- **Suomen kokonaistuotanto vähenee 7 prosenttia tänä vuonna ja lisääntyy 1½ prosenttia vuonna 2010**
- **Suomen talouden kasvu on vientikysynnän virkoamisen varassa, sillä kotimainen kysyntä pysyy heikkona**
- **Työttömiä on vuonna 2010 noin 120 000 henkilöä enemmän kuin vuonna 2008**
- **Investointien väheneminen jatkuu pitkälle vuoteen 2010**
- **Yksityinen kulutus lisääntyy ensi vuonna vain vähän**

MAAILMANTALOUS ON ELPYMÄSSÄ

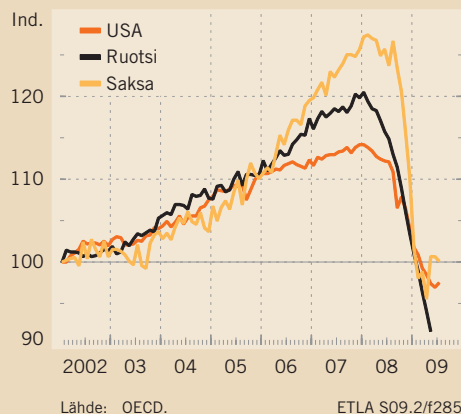
Maailmantalous alkaa vähitellen toipua pahimmasta taantumastaan 1930-luvun jälkeen. Viime kuukausien taloustilastojen perusteella näyttää siltä, että taantumasta on ehkä jo ohitettu. Ennakoivat mittarit kertovat parantuneista lähiajan näkymistä ja odotuksista synkän jakson jälkeen. Esimerkiksi saksalaisen Ifo-tutkimuslaitoksen säännöllinen kysely viittaa siihen, että maailmantalous on ponkaisemassa uuteen noususuhdanteeseen. Kasvun käynnistymistä vauhdittavat joka puolella maailmaa erityisesti poikkeuksellisen mittavat raha- ja finanssipoliittiset elvytystoimet sekä tyhjentyneiden varastojen täydentäminen.

Haasteet eivät lopu taantumasta päättymiseen. Talouden elvytys täytyy jossain vaiheessa lopettaa ja se pitäisi osata tehdä oikeaan aikaan. Haurasta kasvua ei saa pysäyttää liian aikaisin, mutta toisaalta ei myöskään ole suotavaa, että keskuspankkien markkinoille pumppaama ylimääräinen likviditeetti lisää inflaatiopaineita. Lisäksi lainarahalla elvyttäminen ja kasvavat velanhoitomenot ajavat monen maan julkisen sektorin suuriin rahoitusaliijäämiin, joista selviytyminen vaatii lähivuosina kipeitä valintoja, kuten verojen kiristyksiä ja julkisten menojen leikkauksia. Ne jarrut-

tavat talouskasvua pitkään etenkin teollistuneissa maissa.

Arvioimme maailman kokonaistuotannon supistuvan 1½ prosenttia kuluvana vuonna, mutta kasvavan 3-4 prosentin vauhtia vuosina 2010-2011. Selvästi vauhdikkainta kasvu on Kiinassa, keskimäärin 8-9 prosenttia tämä vuosi mukaan

Teollisuustuotannon määrä, kausitasoitus, 2008/1=100

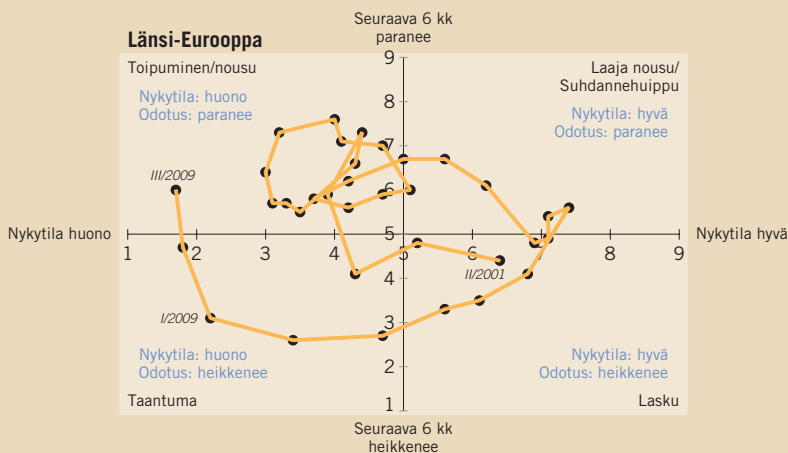
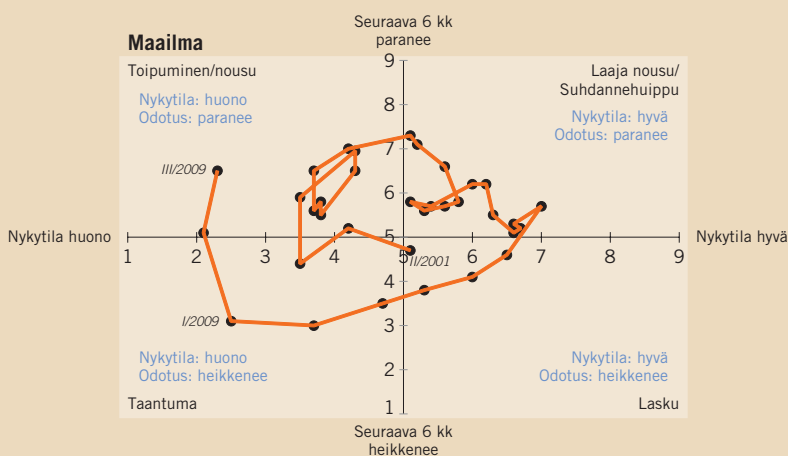

lukien. Teollisuusmaiden kokonaistuotannon odotetaan kuluvana vuonna supistuvan 4 prosenttia ja yltävän ensi vuonna varsin vaatimattomaan 1½ prosentin nousuun.

Yhdysvalloissa talouden alamäki hidastui selvästi vuoden toisella neljänneksellä. Kotitalouksien ja yritysten luottamusmittarit ovat kohentuneet viime kuukausina, ja jälkimmäinen ennakoi jo teollisuustuotannon kääntymistä nousuun. Rahoitusmarkkinoiden toiminta on parantunut, ja myös

asuntomarkkinat näyttäisivät olevan vakautumassa. Arvioimme maan kokonaistuotannon supistuvan tänä vuonna 2½ prosenttia, mutta kohoavan 1½ prosenttia vuonna 2010. Yksityinen kulutus supistuu kuluvana vuonna ja kasvaa myös sen jälkeen hyvin maltillisesti, sillä työllisyyden paheeminen heikentää kotitalouksien ostovoimaa. Myös kotitalouksien tarve lisätä säästämistään jarruttaa kulutuksen kasvua. Investoinnit vähenevät tänä vuonna jyrkästi ja lisääntyvät ensi vuonna vain vähän.

Maailmantalouden kello

EUROALUE ALKAA TOIPUA JO KULUVAN VUODEN AIKANA

Euroalueen kokonaistuotanto väheni kuluvan vuoden toisella neljänneksellä runsaat 4½ prosenttia vuodentakaisesta, mutta edellisestä neljänneksestä tuotanto supistui enää vain vähän. Saksassa ja Ranskassa tuotantomäärät yllättäen jopa kohosivat hieman, ja teollisuuden saamat uudet tilaukset ovat viime kuukausina jonkin verran lisääntyneet.

Arvioimme euroalueen BKT:n kutistuvan tänä vuonna 4½ prosenttia, sillä vienti, investoinnit ja yksityinen kulutus vähenevät. Ensi vuonna kansainvälisen kysynnän elpyminen vetää viennin nousuun. Lisääntyvä työttömyys pitää kotimaisen kysynnän kuitenkin vaisuna, ja kokonaistuotannon lisäys jää edelleen vaatimattomaksi ½ prosentin tuntumaan.

Euroalueen kuluttajahintojen nousu jää tänä vuonna puoleen prosenttiin ja vauhdittuu prosentin tuntumaan vuonna 2010. Euroopan keskuspankki pitää ohjauskorkonsa ennallaan yhdessä prosentissa pitkälle ensi kevääseen. Sen jälkeen ohjauskorko nousee poikkeuksellisen matalalta tasoltaan, ja markkinakorot kohoavat runsaaseen 2 prosenttiin vuoden 2010 lopulla. Euron hinnan oletetaan pysyvän ennusteajaksolla keskimäärin runsaassa 1.40 dollarissa.

SUOMEN TALOUS SUKELSI RAJUSTI ALKUVUONNA

Suomen kokonaistuotanto supistui Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan kuluvan vuoden alkupuoliskolla peräti 8.5 prosenttia vuotta aikaisemmasta. Kokonaistuotanto on nyt vähentynyt neljänä neljänneksenä peräkkäin. Talouden aktiviteettia mittaava kokonaiskysyntä supistui

Suomen huoltotase

Huoltotase-erä	Arvo Mrd. e 2008*	Määrän muutos, %					
		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
		2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	2009→13 ^E
Bruttokansantuote							
markkinahintaan	184.7	1.0	-7	1½	3½	3.3	1
Tuonti	79.6	7.0	-23	2	8½	8.0	-1½
- tavarat	59.8	4.3	-25	1½	10	7.5	-1½
- palvelut	19.8	16.4	-16	3½	3	9.7	-1
Kokonaistarjonta	264.3	2.8	-12	1½	5	4.6	½
Vienti	86.8	7.3	-25	5½	11½	8.5	0
- tavarat	65.7	2.8	-25	5½	13½	7.0	0
- palvelut	21.1	25.4	-20	4½	15	-1.0	
Investoinnit	38.1	0.3	-12	-4½	2½	4.2	-1
- yksityiset	33.3	0.4	-15	-6	3	5.1	-1½
- julkiset	4.8	-0.3	5	5	0	-1.8	3
Kulutus	136.8	1.9	-2	1	1	2.6	1
- yksityinen	95.6	1.9	-3½	1	1½	3.1	1
- julkinen	41.3	2.0	1½	1	½	1.4	1
Varastojen muutos¹⁾	2.6	-0.9	0	0	0
Kokonaiskysyntä	264.3	2.8	-12	1½	5	4.6	½
Kotimainen kysyntä	177.5	0.2	-4	0	1½	2.6	½
Julkinen kysyntä	46.0	1.7	2	1½	½	1.0	1½

¹⁾ Sisältää tilastovirheen.

Lähde: Tilastokeskus.

tammi-kesäkuussa 13.5 prosenttia edellisestä vuodesta, kun kaikki keskeiset kysynnän erät (paitsi julkisen sektorin investoinnit ja kulutusmenot) kutistuivat rajusti. Tehdyt työtunnit vähenivät alkuvuonna lähes 6 prosenttia ja työttömiä oli toisella neljänneksellä 62 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Viimeisimmät kuukausitilastot ovat melko rohkaisevia. Eräillä talouden osa-alueilla pohjat on todennäköisesti jo nähty ja parempaa on odotettavissa. Esimerkiksi Tullin ennakkotietojen mukaan tavanomaisesta kausivaihtelusta puhdistettu viennin arvo on noussut kesä- ja heinäkuussa. Samoin teollisuuden uudet tilaukset ovat hieman viime kuukausina kohonneet ja teollisuustuotannon määrä näyttää vakiintuneen.

SUOMEN TALOUSKASVU JÄÄ 1½ PROSENTTIIN VUONNA 2010

Olemme alentaneet Suomen kokonaistuotannon kasvuarviomme kuluvaan vuoden osalta ½ prosenttiyksiköllä -7 prosenttiin, koska alkuvuosi oli heikompi kuin odotimme. Myös vuoden kolmannella neljänneksellä talous edelleen supistuu, mutta aikaisempaa vähemmän. Emme usko vauhdikkaaseen elpymiseen tänä vuonna jälkeen,

Harhaluulon oikaisu

Varsin yleinen harhaluulo on, että jos viennin määrä vähenee 25 prosenttia edellisestä vuodesta ja viennin BKT-osuus on noin 45 prosenttia, niin silloin talous väistämättä supistuu enemmän kuin 10 prosenttia.

Tämä pintapuoliseen tekniseen tarkasteluun perustuva johtopäätös on ehdottomasti virheellinen! Vientiteollisuus ostaa paljon tuontipanoksia – raaka-aineita, tuotantotarvikkeita ja väli tuotteita. Kun vienti vähenee, myös tuontipanosten osto vähenee. Aivan samaan tapaan investointien ja yksityisen kulutuksen vähentyessä investointitavaroiden ja kestokulutustavaroiden tuonti vähenee. Siten viennin, investointien tai kulutuksen supistuminen ei iske koko voimallaan kotimaiseen tuotantoon, joten myös vaikutus kokonaistuotantoon on pienempi kuin mitä äkkiseltään voisi luulla.

koska investointien väheneminen jatkuu pitkälle ensi vuoteen ja työttömyyden lisääntyminen heikentää edelleen kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia. Vientikysyntä kuitenkin vähitellen piristyy ja vetää talouden vuoden lopulla loivaan nousuun. Arvioimme kokonaistuotannon lisääntyvän 1½ prosenttia vuonna 2010.

Eräitä keskeisiä ennusteita

	2006	2007*	2008 ^E	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1.6	2.5	4.1	0.3	1.8	2.1
Ansiotason muutos, %	3.1	3.0	5.4	4.3	1.8	2.5
Työttömyysaste, %	7.7	6.9	6.3	8.9	11.0	10.6
Vaihtotaseen ylijäämä, % suhteessa BKT:hen	4.9	4.0	2.6	1.4	2.0	3.1
Teollisuustuotannon (tuotos) muutos, %	9.4	5.3	1.7	-19.0	4.1	8.6
Euribor 3 kk, %	3.1	4.3	4.6	1.3	1.6	2.8
EU27-maiden BKT:n muutos, %	3.3	3.0	0.9	-4.5	0.5	2.0
- EMU-maat	2.9	2.6	0.4	-4.5	0.5	1.5
EU27-maiden kuluttajahintojen muutos, %	2.3	2.4	3.7	1.0	1.5	2.0
- EMU-maat ¹⁾	2.2	2.1	3.3	0.4	0.8	1.5
Suomen EMU-ylijäämä, % BKT:sta	4.0	5.2	4.2	-3.7	-3.4	-2.7
Suomen EMU-velka, % BKT:sta	39.3	35.2	34.2	42.5	48.9	53.0

¹⁾ Yhdenmukaistettu indeksi.

Lähde: Tilastokeskus.

VIENTI TOIPUU MALTILISESTI

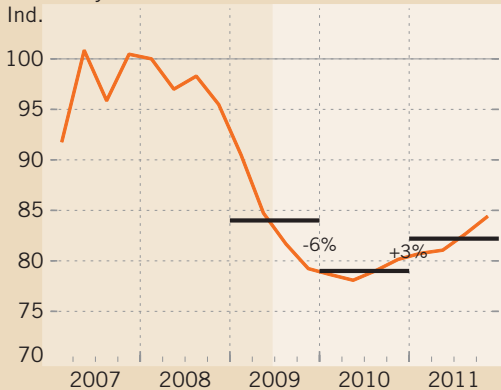
Tavaraviennin määrä väheni jyrkästi viime vuoden lopulla ja kuluvan vuoden alussa, mutta toisella neljänneksellä viennin alamäki lähes pysähtyi. Kolmannella neljänneksellä vientimäärät pysyvät luultavasti jokseenkin ennallaan, ja vuoden lopulla odotamme niiden jo kohoavan. Arvioimme tavaraviennin supistuvan kuluvana vuonna 25 prosenttia ja lisääntyvän noin 5 prosenttia vuonna 2010. Kunnolliseen nousuun vienti läh-

tee vasta vuonna 2011, mutta vielä silloinkin vientimäärät näyttäisivät jäävän huomattavasti pienemmiksi kuin vuonna 2008.

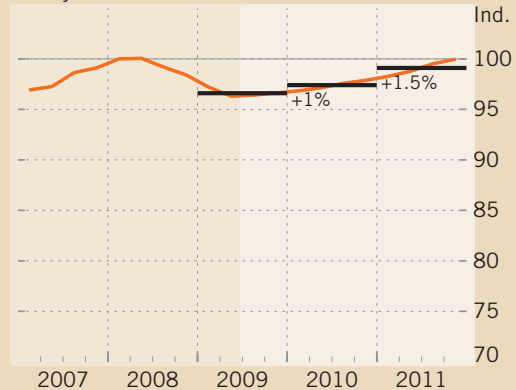
Vientimäärät vähenevät tänä vuonna jyrkästi kaikilla toimialoilla. Ensi vuonna vientiään lisäävät eniten kulkuneuvojen valmistus sekä metallien jalostus, jonka tuotteita tarvitaan tuotantopanoksina muilla myöhemmin elpyvillä teknologiateollisuuden aloilla.

BKT ja keskeiset kysyntäerät, 2008/1=100

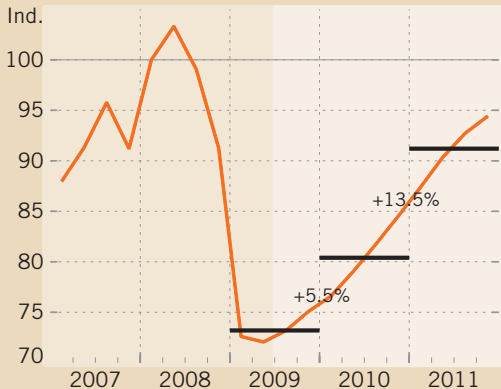
Yksityiset investoinnit

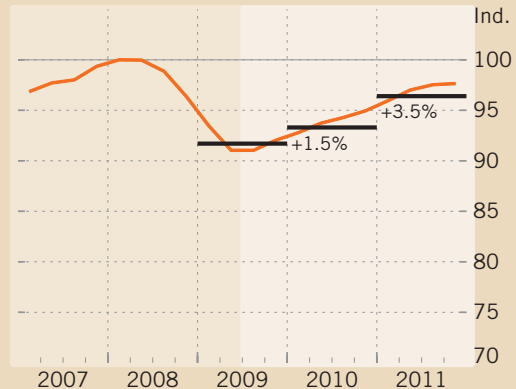
Yksityinen kulutus

Vienti

BKT

Numeroiden kanssa on oltava tarkkana

Lukija on seuraavan vuoden aikana kovilla yrittäessään ottaa selvää siitä, mitä uudet talousluvut oikeastaan kertovat talouden suunnasta. Talouden kasvuluvut näyttävät hyvin erilaisilta riippuen siitä, kuvaavatko ne muutoksia vuotta aikaisemmasta tai edellisestä neljänneksestä (tai kuukaudesta). Eniten harhaanjohtavia ovat vuosimuutokset (esimerkiksi vuosi 2010 verrattuna vuoteen 2009).

Useat Suomen taloutta kuvaavat mittarit laskivat jyrkästi vuoden 2008 puolivälin jälkeen. Esimerkiksi kokonaistuotanto näyttää roimaa pudotusta sekä edelliseen neljännekseen että erityisesti vuotta aikaisempaan verrattuna. Vienti on vähentynyt valtavasti vuodentakaiselta tasoltaan, mutta toisella neljänneksellä se ei enää paljoakaan laskenut edellisestä neljänneksestä.

Jossain vaiheessa, luultavasti varsin pian, sekä kokonaistuotannon että viennin määrät alkavat kasvaa verrattuna

edelliseen neljännekseen. Silloin voidaan sanoa, että talouden suunta on kääntynyt ylöspäin ja taantuma on päättynyt siitä huolimatta, että sekä kokonaistuotanto että vienti ovat edelleen selvästi pienempiä kuin vuotta aikaisemmin. Voi kestää kauan ennen kuin tilastot kertovat kasvusta vuodentakaiseen verrattuna. Kun vienti on vähentynyt 30 prosenttia, sen on noustava vajaat 43 prosenttia pelkästään palatakseen entiselleen.

Vuosimuutokset ovat vaikeimpia tulkita. Ne ovat erittäin herkkiä sekä talouden käännteiden ajoittumiselle kalenterivuoden sisällä että näiden käännteiden jyrkkyydelle. Vuotuinen talouskasvu saattaa olla plusmerkkistä, vaikka talous olisi alamäessä (eli supistuu verrattuna edelliseen neljännekseen), jos alamäkeä edeltää tarpeeksi rivakka nousu ja käänne ajoittuu sopivasti. Samoin talouskasvu voi olla miinusmerkkistä, vaikka talous olisi selvässä nousussa (kasvaa edelliseen neljännekseen verrattuna), jos nousua edeltää samanlainen jyrkkä lasku kuin kuluvan vuoden alkupuoliskolla.

Keskeisiä oletuksia

	Vuosineljänneksen lopussa								Keskimäärin		
	2010 ^E				2011 ^E				2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4			
Euron hinta											
USD	1.43	1.43	1.43	1.43	1.44	1.45	1.45	1.45	1.38	1.43	1.45
JPY	133	133	133	133	133	133	133	133	133	133	133
GBP	0.86	0.86	0.86	0.86	0.86	0.86	0.86	0.86	0.88	0.86	0.86
Ohjauskorot											
FED	0.75	1.25	1.5	2.0	2.25	3.0	3.5	3.5	0.27	1.25	2.92
EKP	1.0	1.25	1.5	2.0	2.25	2.5	2.75	3.0	1.28	1.4	2.58
Markkinakorot											
Libor 3 kk	1.3	1.5	1.9	2.3	2.6	3.4	3.7	4.0	0.8	1.6	4.0
Euribor 3 kk	1.3	1.5	1.8	2.2	2.5	2.8	2.9	3.1	1.3	1.6	2.8
Raaka-ainehinnat											
Raakaöljy, Brent, USD/b	82	82	85	90	90	90	90	95	63	85	91
Muu kuin energia vuosimuutos, %											
	22.5	12.5	8.7	9.0	6.2	6.1	7.5	5.9	-25	13	6.5

INVESTOINNIT VÄHENEVÄT MYÖS VUONNA 2010

Yksityisten investointien supistuminen jatkuu vuonna 2010. Kone- ja laiteinvestoinnit vähenevät, sillä kaikilla toimialoilla on vapaata kapasiteettia tuotannon ripeään kasvattamiseen sitten kun kysyntä virkoo. Talorakentamisen näkymä on kaksijakoinen. Asuinrakentamisen alamäki pysähtyi huhti-kesäkuussa. Jatkossa asuinrakentamista piristää vuokra-asuntotuotannon lisääntyminen. Liikerakentaminen sen sijaan vähenee edelleen selvästi, sillä hankkeita on lykätty ja peruutettu. Yksityisten investointien arvioidaan supistuvan kuluvana vuonna 15 prosenttia ja noin 6 prosenttia vuonna 2010. Julkiset investoinnit lisääntyvät 5 prosentin vuosivauhtia.

TYÖMARKKINOILLA PAHIN ON VIELÄ NÄKEMÄTTÄ

Kokonaistuotannon jyrkin pudotus koettiin jo kuluvan vuoden alkupuoliskolla. Työllisyys reagoi tuotannon muutoksiin yleensä noin puolen vuoden viipeellä, joten työmarkkinoiden pahin vaihe on vielä edessä. Toistaiseksi työpaikat ovat vähentyneet erityisesti teollisuudessa ja rakentamisessa, mutta syksyllä ja vuoden 2010 alkupuolella myös yksityiset palvelualat joutuvat vähentämään työvoimaansa. Työttömyysaste kohoaa 11 prosenttiin vuonna 2010, ja työttömiä arvioidaan silloin olevan keskimäärin 120 000 henkilöä enemmän kuin vuonna 2008. Myös työvoiman tarjonta pienenee, sillä osa työvoimasta jättyyty pois työmarkkinoilta.

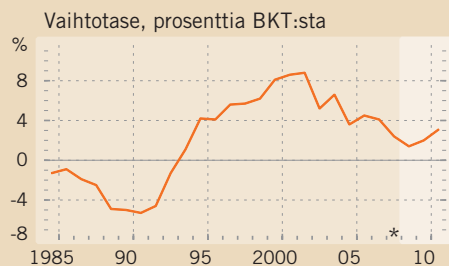
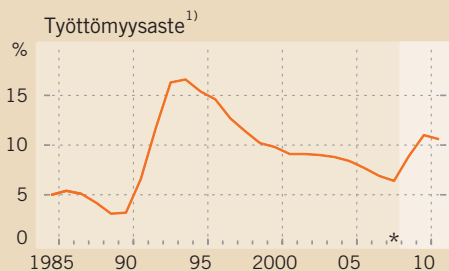
HEIKKO TYÖLLISYYS JARRUTAA YKSITYISTÄ KULUTUSTA

Yksityisen kulutuksen arvioidaan tänä vuonna supistuvan 4 prosenttia ja lisääntyvän prosentin vuonna 2010. Kumpanakin vuonna kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia rajoittaa eniten työllisyyden heikkeneminen. Vaikka työssä käyvien ansiotaso nousee, kansantalouden palkkasumma pienenee tänä vuonna ja kohoaa ensi vuonna vain vähän. Vastapainoksi kotitalouksien ostovoimaa lisäävät kuluvan vuoden kevennykset ansiotulojen verotuksessa, eläkkeiden ja muiden tulonsiirtojen kasvu, korkojen aleneminen sekä kuluttajahintojen nousun hidastuminen.

KULUTTAJAHINTOJEN NOUSU RAUHOITTUU TILAPÄISESTI

Kuluttajahintojen nousu hidastuu tänä vuonna 0.3 prosenttiin. Inflaatiota hidastavat asumismenojen ja erityisesti korkojen aleneminen sekä energian halpeneminen. Ruoan arvonlisävero alenee lokakuussa. Vuonna 2010 inflaation odotetaan vauhdittuvan vajaan 2 prosenttiin. Hintojen nousua vauhdittavat tuontihintojen kohoaminen, arvonlisäveron yhden prosenttiyksikön korotus sekä korkojen nousu. Pidempikestoisen yleisen hintatason laskun eli deflaation vaara on pieni.

Taloudellinen kehitys

1) Vuodesta 1988 EU-harmonisoidun tilastoinnin mukaan.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/y01

JULKINEN VELKA LISÄÄNTYY RIPEÄSTI

Suomen julkinen talous kärsii maailmantalouden taantumasta muita maita enemmän. Suomen EU-maiden pullein rahoitusylijäämä, 4.4 prosenttia kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna, kääntyy vuonna 2010 lähes yhtä suureksi alijäämäksi. Kaavamaisesti arvioiden runsaat puolet tästä muutoksesta selittyy suhdannetilanteen heikkenemisellä ja automatiikalla – verotulot vähenevät samalla kun tulonsiirtojen ja sosiaalimenojen lisääntyminen pitää julkiset menot kasvussa. Loppu alijäämän paisumisesta selittyy väestön ikääntymisellä ja talouden elvyttämisellä, jonka kustannukset jakautuvat usealle vuodelle. Ilman elvytystä työllisyys ja tuotanto olisivat kuitenkin heikentyneet nyt nähtyä enemmän.

Valtiontalouden alijäämä kohoaa vuonna 2010 runsaaseen 5 prosenttiin kokonaistuotantoon suhteutettuna, ja valtion velan BKT-suhde nousee 17 prosenttiyksiköllä 46 prosenttiin. Ilman toimenpiteitä velkaantuminen jatkuu. Myös paikallishallinnon velkaantuneisuus kasvaa ja paineet korottaa kunnallisveroja ovat suuret. Sosiaaliturvarahastojen rahoitustilanne heikkenee.

Suhdannenäkymät-raportti

Pysy mukana Suomen talouskehityksen muutoksissa. Raportti tulkitsee kuukausittain tiiviisti mutta perusteellisesti tärkeimmät talousluvut sekä kertoo talouden tilan ja lähikuukausien suunnan, jota havainnollistaa runsas taulukko- ja kuvioaineisto.

Raportti sisältää arviot kansainvälisestä talouskehityksestä, talouspolitiikasta, Suomen ulkomaankaupasta, kulutuksesta, investoinneista, tuotannosta toimialoittain, työllisyydestä, hinnoista ja kustannuksista, julkisesta taloudesta sekä osake- ja rahoitusmarkkinoista.

Voit tilata vuosikerran tai parittomina kuukausina ilmestyvät numerot (6 numeroa) pdf-versiona. Vuosikerran hinta on kestopilauksena 500 euroa. Kuuden numeron hinta on kestopilauksena 270 euroa.

Käy katsomassa ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

ETLAn sähköisten raporttien määrä kasvaa

Suhdannejulkaisussa esitettyjen ennusteiden lisäksi ETLAssa seurataan talouden kehitystä myös huomattavasti tarkemmalla hyödyke- ja toimialatasolla. Nyt on mahdollista tilata seuraavia maksullisia raportteja:

Kulutusraportissa tarkastellaan kotitalouksien tulojen ja kulutusmenojen kehitystä. Raportissa esitetään noin 50 hyödykkeen tasolla kulutusmenojen toteutunut kehitys, kulutusrakenteen muutos, suhteellisten hintojen liikkeet ja arvioidaan tulevaa kulutuskysyntää ETLAssa käytettävän kulutusmallin avulla. Raportti ilmestyy kaksi kertaa vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Kannattavuusraportissa seurataan keskeisten toimialojen kannattavuuden kehitystä liiketaloudellisten ja kansantaloudellisten käsitteiden avulla. Kannattavuusennusteet perustuvat ETLA suhdanne-ennusteeseen. Raportissa esitetään ennusteet toimialojen yksikkötyökustannusten ja arvonlisäyksen hintojen kehityksestä. Raportti ilmestyy kaksi kertaa vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Kilpailukykyraportissa arvioidaan teollisuuden toimialojen kustannuskilpailukyyn kehitystä suhteellisten yksikkötyökustannusten avulla. Raportissa esitetään toimialojen kustannuskilpailukyyn vaikuttavien tekijöiden, kuten tuotavuuden, työvoimakustannusten ja valuuttakurssien kehitys. Kustannuskehitystä verrataan 14 tärkeimpään kilpailijamaahan. Raportti ilmestyy kerran vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Voit tutustua tarkemmin raportteihin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Kansainvälinen suhdannekehitys

Maailmantalous on vähitellen kuntoutumassa pahimmasta taantumasta sitten 1930-luvun laman. Toipumista tukee poikkeuksellisen voimakas raha- ja finanssipolitiikan työntö. Alueelliset kehityserot ovat suuria. Vientivetoiset – ja etenkin vientilyijäämäiset – maat kärsivät eniten, koska rahoituskriisi vaikeutti olennaisesti rahtiliikenteen rahoitusta. Teollisuusmaiden nopeassa tahdissa supistunut kysyntä pakotti yritykset leikkaamaan tuotantoaan ja pienentämään varastojaan. Kesän aikana tuotannon pudotus pysähtyi, kun talouspolitiikan toimet alkoivat tukea kysyntää ja varastojen purkaminen tasaantui. Kehittyvissä maissa, erityisesti Kiinassa, kriisi on supistanut ulkomaankauppaa merkittävästi, mutta elvytys on kääntänyt talouden vahvaan kasvuun notkahduksen jälkeen. Maailmantalouden kasvu on vuoden loppupuolella verraten vahvaa. Riski kasvun notkahtamisesta uudelleen vuoden 2010 alkupuolella on kuitenkin suuri. Kasvun jatkumisen kannalta on tärkeää, että elvyttävää ja vakauttavaa talouspolitiikkaa ei lopeteta liian aikaisin tai liian myöhään.

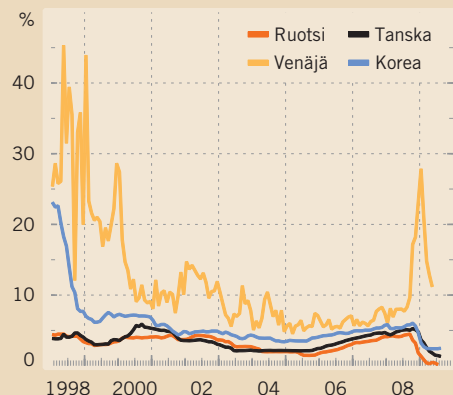
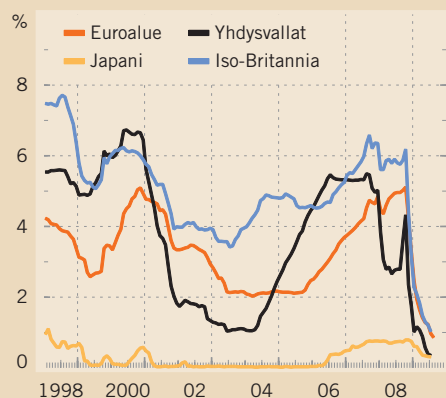
Maailmantalouden suunta parani selvästi kesän ja alkusyksyn aikana muun muassa useiden tilapäisten tekijöiden ansiosta. Ensinnäkin, keskuspankit ja valtionvarainministeriöt ovat yhteistoimin tukeneet ja pääomittaneet vaikeuksiin ajautunutta pankkisektoria. Korkojen laskun ohella keskuspankit ovat turvautuneet vähemmän tavanomaisiin toimiin rahoitusmarkkinoiden likviditeetin tukemiseksi ja markkinoiden toiminnan parantamiseksi. Korkojen riskilisät ovat jo painuneet suhteellisen mataliksi. Nyt pohditaan sopivaa ajankohtaa tukitoimien lopettamiselle ja velkaantuneen julkisen sektorin tervehdyttämistä.

Toiseksi, valtionvarainministeriöt ovat maailmanlaajuisesti, ja osin myös koordinoitusti, elvyttäneet talouksia. Elvytys on jo alkanut tukea kysyntää konkreettisten hankkeiden ja luottamuksen palautumisen myötä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, Saksassa ja Ranskassa romuautojen ostosubven-

tiot lisäsivät kesällä autojen ostoja ja siten yksityistä kulutusta.

Kolmanneksi, Lehman Brothers -pankkiiriilikkeen velkasaneeraushakemuksen jälkeinen paniikki romahdutti ulkomaankaupan rahoituksen ja heikensi oleellisesti yritysten näkymiä. Sen jälkeen

Keskeisiä 3 kk:n korkoja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD. ETLA S09.2/k05

kysyntää tyydytettiin liian suureksi osoittautuneita varastoja purkamalla, minkä seurauksena teollisuustuotanto supistui useissa maissa ennennäkemättömällä vauhdilla. Ennen pitkää varastoja aletaan kuitenkin täydentää.

Länsivientimarkkinoiden romahtaminen oli iso sokki viennistä riippuvalle Kiinalle, jonka taloutta alettiin elvyttää jo syksyllä 2008. BKT:n kasvu vuodentakaisesta kiihtyikin kuluvaan vuonna ensimmäisen neljänneksen kiinalaisittain alhaisesta 6.1 prosentista 7.9 prosenttiin toisella neljänneksellä. Kasvu jatkuu myös lähineljänneksinä nopeana, vaikka useilla aloilla on ylikapasiteettia ja luotonanto on kasvanut huolestuttavan nopeasti.

Maailmantalous on kesän aikana nytkähtänyt parempaan. Jatko riippuu pitkälti normaalin talouskehityksen käynnistymisestä. Aluksi kasvu voi olla ripeää, koska kapasiteetin käyttöasteet ovat alhaiset, talouspolitiikan tuki on poikkeuksellisen vahvaa ja varastojen purkaminen saattaa vaihtua niiden täydentämiseksi. Toisaalta kasvua rajoittavat talouspolitiikan kiristyminen ennen pitkää ja todennäköinen riskiton väheneminen. Pitkällä aikavälillä maailmantalouden kasvua hidastavat pyrkimykset taantumassa kertyneen julkisen velan pienentämiseen, kotimaisen ja kansainvälisen rahoituksen vuosikymmenen alkua selvästi pienempi käyttö sekä työvoiman kasvun hiipuminen väestön vanhentuessa. Syntyntä tuotantokulua ei kurota nopeasti takaisin ja pitkän aikavälin

Bruttokansantuotteen määrän muutokset ja inflaatio alueittain, %

	Bruttokansantuote							Kuluttajahinnat ²⁾						
	Paino ¹⁾		Keskimäärin					Keskimäärin						
	2005	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2009→13 ^E	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2009→13 ^E	
Maailma	100.0	5.0	2.9	-1½	3	4	2½	
Pohjois-														
Amerikka	24.2	2.3	1.1	-2½	1½	2½	1½	2.8	3.7	0.1	1.5	2.0	1.7	
Yhdysvallat	22.2	2.3	1.2	-2½	1½	2½	1½	2.9	3.8	0.0	1.5	2.0	1.7	
EU27	23.4	3.0	0.9	-4½	½	2	½	2.3	3.7	0.9	1.3	2.0	1.6	
EMU15	16.8	2.6	0.4	-4½	½	1½	½	2.4	3.3	0.4	0.8	1.5	1.2	
Saksa	4.5	2.6	1.0	-5½	1	2	½	2.3	2.6	0.0	0.8	1.5	1.2	
Ranska	3.3	2.3	0.3	-3	½	1½	1	1.5	2.8	0.0	1.0	0.5	0.7	
Italia	2.9	1.6	-1.0	-5	0	1	0	2.2	3.2	0.8	1.0	1.5	1.4	
Suomi	0.3	4.2	1.0	-7	1½	3½	1	2.5	4.1	0.3	1.8	2.2	1.5	
EU3														
Iso-Britannia	3.5	2.4	0.8	-4	1	2½	1	2.3	3.6	1.5	1.8	2.1	1.8	
Ruotsi	0.5	2.7	-0.6	-5	0	2	0	2.2	3.4	-0.4	0.8	0.3	0.2	
Venäjä	3.0	8.1	5.6	-8	3	4	2	11.9	13.3	8.0	7.0	8.0	7.6	
Aasia	29.0	8.7	5.6	2	6½	6½	5½	4.0	6.1	0.9	2.4	3.9	3.0	
Japani	6.9	2.3	-0.7	-6	1½	2	½	0.1	1.4	-1.2	-0.5	0.5	0.2	
Kiina	9.5	13.0	9.0	8	9	8½	8½	4.8	5.9	-1.0	2.0	5.0	3.2	
Intia	4.2	9.3	7.3	5	6½	7	6½	6.4	8.3	6.0	5.0	4.5	0.0	
NIE4³⁾	3.7	5.6	1.5	-3	3	3	2	2.2	4.5	1.0	1.9	2.3	2.0	
Teoll.maat	58.8	2.7	0.9	-4	1½	2½	1	2.2	3.2	0.1	1.3	1.6	1.4	

¹⁾ Ostovoimapariteettipainot.

²⁾ Kansalliset indeksit.

³⁾ Etelä-Korea, Taiwan, Hongkong ja Singapore.

Lähteet: OECD, IMF, kansalliset tilastot, ETLA.

kasvu jää selvästi hitaammaksi kuin vuosikymmenen alussa. Kasvun painopiste on lähivuosien Aasiassa.

YHDYSVALTAIN TALOUS PIRISTYVÄ VAUHDIKKAASTI

Amerikkalainen tutkimuslaitos NBER määritteli (jälkeenpäin) Yhdysvaltain talouden taantumaksi alkaneeksi jo vuoden 2007 joulukuussa. Taantumaa edelsi pitkä ja voimakas kotimaisen kysynnän kasvu. Tuonti Yhdysvaltoihin lisääntyi nopeasti ja oli oire maailmantalouden tasapainotomuuden pahenemisesta. Investoinnit ylittivät selvästi säästämisen, jonka vähäisyys oli seurausta etenkin kotitalouksien rajusta velanotosta ja kulutuksesta. Vuonna 2007 vaihtotaseen vaje katosi 727 miljardiin dollariin eli 5.2 prosenttiin kokonaistuotantoon suhteutettuna.

Taantuma on syvin Yhdysvalloissa sitten 1930-luvun laman. Kuluvaan vuoteen toisella neljänneksellä kokonaistuotanto supistui (vuositasolle korotettuna) prosentin edellisestä neljänneksestä. Kolmena edellisenä neljänneksenä tuotanto supistui 2.7, 5.4 ja 6.4 prosenttia. Toisen neljänneksen kokonaistuotanto oli 3.9 prosenttia vuodentakaista pienempi.

Kokonaistuotannon supistuminen syksyllä 2008 sai rahoituskriisistä poikkeuksellisen lisäsysäyksen (ks. artikkeli s. 6). Talus supistui rajusti, vaikka keskuspankki takasi rahoitusmarkkinoiden likviditeetin ja piti ohjauksen nollan tuntumassa ja taloutta elvytettiin valtavalla elvytyspaketilla.

Ulkomaankauppa on tukenut Yhdysvalloissa kokonaistuotantoa tuntuvasti. Tuki ei ole kuitenkaan lähtöisin viennistä, jonka määrä on supistunut yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Ulkomaankaupan positiivinen tuki on tuonnin vientiä suuremman supistumisen ansiota, ja se taas kertoo kotimaisen kysynnän heikkoudesta.

Kevään ja kesän aikana on kertynyt joukko hyviä uutisia, jotka ennakoivat talouden käännettä ja taantumien päättymisen saattaa olla lähellä. Talouspolitiikan työntö ja varastojen purkamisen päättymisen tukevat käännettä, ja kokonaistuotannon odotetaan nousevan vuoden 2009 jälkipuoliskolla melko voimakkaasti. Tähän viittaa kotitalouksien ja teollisuuden luottamuksen palautuminen, vaikka työttömyyden viipeinen kasvu jarruttaa kasvua. Väliaikainen ohjelma, joka antaa

Yksityinen kulutus ja kiinteät investoinnit alueittain, määrän muutos, %

	Yksityinen kulutus						Kiinteät investoinnit					
	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2009→13 ^E	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2009→13 ^E
OECD	2.3	0.5	-1	½	1	1	2.1	-1.5	-12	1½	3½	½
Yhdysvallat	2.8	0.2	-1	1	1	1	-1.1	-2.7	-18	1	5	½
EU15	2.0	0.5	-2	-½	1½	1	5.5	-0.4	-10	-2	2	-1
EMU13	1.4	0.4	-1	0	1	1	5.4	0.5	-10	-1½	2½	-½
Saksa	-0.3	-0.1	½	½	1	1½	4.6	3.6	-8	2	4	½
Ranska	2.4	0.9	½	0	1½	1½	6.5	0.4	-8	-2	1½	0
Italia	1.2	-0.9	-2½	-½	0	0	1.6	-2.9	-12	-2	½	-2
Suomi	3.3	1.9	-3½	1	1½	1	8.8	0.3	-12½	-4½	2½	-1
EU3												
Iso-Britannia	2.2	1.3	-3½	-1	1½	½	7.8	-2.8	-13½	-2½	½	-2
Ruotsi	3.1	-0.4	-2	2	2½	1½	7.7	2.4	-12	-4	3½	-1½
Japani	0.7	0.6	-1	½	0	½	1.0	-5.1	-12	½	3	-½

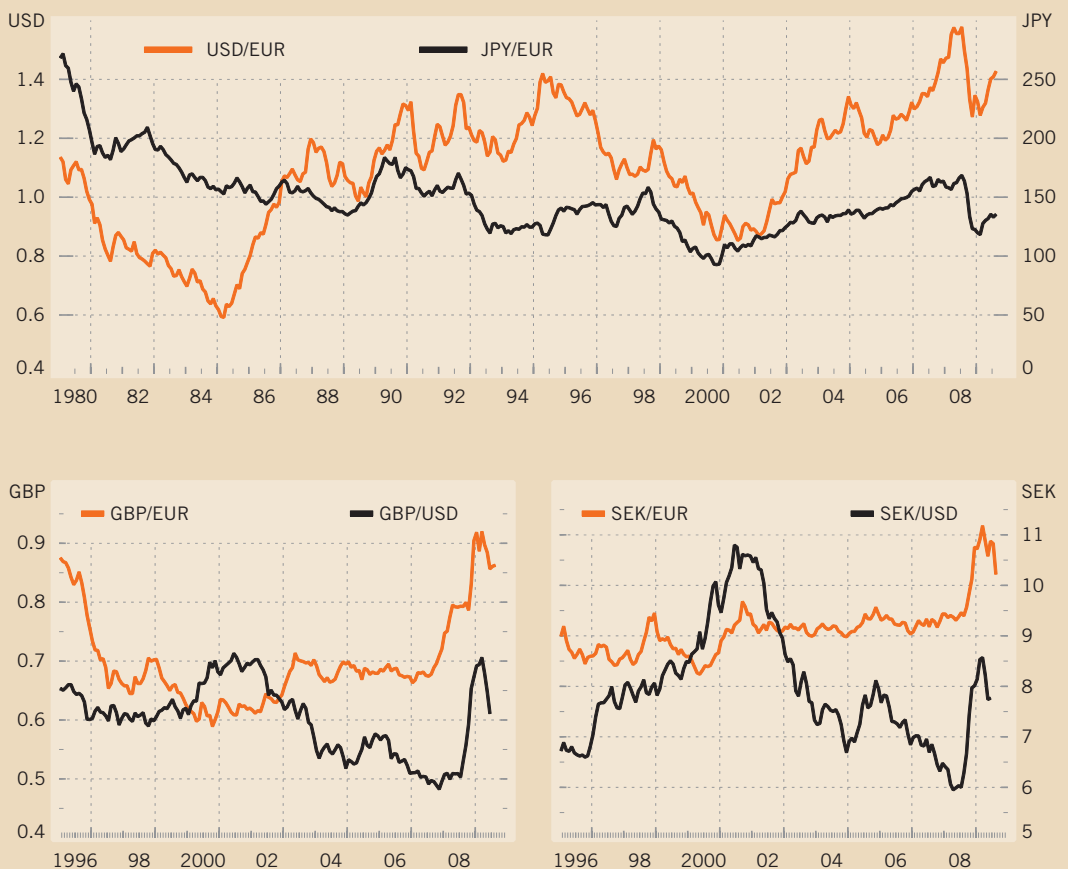
korvauksen paljon polttoainetta kuluttavien autojen romuttamisesta, on ollut yllättävän suosittu ja piristänyt autokauppaa sekä siten yksityistä kulutusta kesän aikana.

Uusi nousu on vielä melko hataralla pohjalla, etenkin kun talouspolitiikka väistämättä kiristyy ennen pitkää. Keskuspankin luoma poikkeuksellinen likviditeetti voi kiihdyttää inflaation vaikeasti pysäytettäväksi, ja elvytyksen jälkeinen massiivinen julkinen velkaantuminen edellyttää tasapai-

nottamistoimia. Tänä vuonna julkisen sektorin vajeen BKT-suhde nousee jo lähelle 15 prosenttia. Lisäksi varastosyklin ennakoitu tuki ei voi jatkua pitkään.

Talouspolitiikan tavoite on saada talous toimimaan jälleen normaalisti. Riski kasvun notkahtamisesta ensi vuoden alkupuolella on kuitenkin iso juuri talouspolitiikkamuutosten ja varastokäyttämisen takia. ETLAn ennuste olettaa kokonaistuotannon kasvun jatkuvan hitaana. Talouskrii-

Eräitä euron valuuttakursseja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S09.2/k04

si on pienentänyt kysynnän pidemmän aikavälin kasvumahdollisuuksia, koska paisunutta julkista velkaa on alettava supistaa. Se rajoittaa julkisen sektorin ja velkaisen kotitaloussektorin kysynnän kasvua.

Yhdysvaltain kokonaistuotanto supistuu tänä vuonna noin 2.5 prosenttia. Ensi vuonna kasvu yltää 1-2 prosenttiin. Kasvulukua suurentaa tältä vuodelta tuleva liki prosentin kasvuperintö, joten kasvu vuoden sisällä ei ole kovin nopeaa. Kuluttajahinnat polkevat tänä vuonna paikallaan energian hinnan keskimääräisen alentumisen takia. Ensi vuonna inflaatio kiihtyy lähelle kahta prosenttia. Riski vauhdikkaammasta inflaatiosta on suuri, koska rahamarkkinoiden likviditeettiä on lisätty poikkeuksellisen paljon markkinoiden vakauttamiseksi. Keskuspankin odotetaan vähentävän likviditeettiä sitä mukaa, kun markkinat alkavat toimia normaalisti.

EUROALUEEN TALOUS SUKELSI YHDYSVALTOJA ENEMMÄN

Taluskriisi iski voimalla euroalueen vientivetoisiin maihin. Saksan kokonaistuotanto (josta 47 prosenttia kertyi vuonna 2008 viennistä) supis-

tui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä neljättä neljännestä peräkkäin. Eniten tuotanto putosi viime vuoden lopulla ja kuluvan vuoden alussa, 2.4 ja 3.5 prosenttia edellisestä neljänneksestä eli vuositasolle korotettuna huikeat 9.3 ja 13.3 prosenttia. Tammi-maaliskuun tuotantomäärä oli 6.7 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Ranskassa ja Italiassa tuotanto väheni 3.4 ja 6.0 prosenttia. Asuntokriisistä kärsivissä Espanjassa ja Irlannissa pudotukset olivat 3.2 ja 8.4 prosenttia. Myös 16 euromaan kokonaistuotannon rajuin pudotus, 4.9 prosenttia vuodentakaisesta, ajoittui ensimmäiseen neljännekseen.

Euroopan keskuspankki on muiden keskuspankkien kanssa torjunut finanssikriisin vaikutuksia tukemalla voimakkaasti markkinoiden likviditeettiä, tarjoamalla rajattomasti luottoa, pidentämällä keskuspankkiluotuksen juoksuaikaa ja joustamalla vakuuksissa. Markkinoiden vakauttamiseksi talletussuojaa parannettiin Yhdysvaltain tapaan, pankkeja päämitettiin ja elvytyspaketeilla pyrittiin vahvistamaan talouskasvua. Toisaalta ns. automaattiset vakauttajat ovat Euroopassa lisänneet julkisia menoja enemmän kuin varsinaiset elvytyspäätökset (muun muassa julkisen sektorin suurehkon koon takia) rahamarkkinoiden riskiä nousivat Euroopassa selvästi vähemmän kuin Yhdysvalloissa (ks. artikkeli s. 6).

Kokonaistuotanto kääntyi yllättäen ennakkotietojen mukaan Saksassa ja Ranskassa hienoiseen nousuun toisella neljänneksellä. Saksassa väliaikainen autojen romutusohjelma on eräs aktiiviteettiä nopeasti piristänyt tekijä. Vanhan auton romutuksesta hyvitetiin runsaat 3 500 euroa, ja kaikkiaan hyvitysten arvo kohosi 5 miljardiin euroon eli lähes 0.5 prosenttiin vuotuisesta kulu- tuksesta. Saksan tilastokeskus on arvioinut, että ohjelma nosti yksityisen kulutuksen niukka- kasvuun vuoden 2009 alkupuoliskolla. Ilman sitä yksityinen kulutus olisi pienentynyt prosentilla vuotta aikaisemmasta. Myös ranskalaista kulu- tusta tuki samankaltainen ohjelma. Muu julkinen elvytys vaikuttanee hitaammalla tempolla, joten se tukee kysyntää vielä ensi vuonnakin.

Euroalueen talouslukuja, %

	2007	2008*	2009 ^F	2010 ^F	2011 ^E
Yksityinen kulutus	1.4	0.4	-1	0	1
Julkinen kulutus	2.3	1.9	2½	1½	1
Kiinteät bruttoinv.	4.7	-1.2	-10½	½	2
Kotimainen kok.kys.	2.5	0.8	-2½	½	1½
Vienti	5.9	-0.1	-15½	4½	4½
Tuonti	5.5	-0.3	-12½	5	4
BKT	2.7	0.4	-4.5	½	1½
Teollisuustuotanto	3.5	-2.0	-14½	2	4½
Inflaatio, HICP	2.2	3.3	½	1	2
Työttömyysaste	7.4	7.3	9	10½	10
Julk. sek. tasapaino, per BKT	-0.3	-2.0	-5½	-6½	-6
Julk. sek. velka, per BKT	65.9	69.3	78.8	83.5	86.6

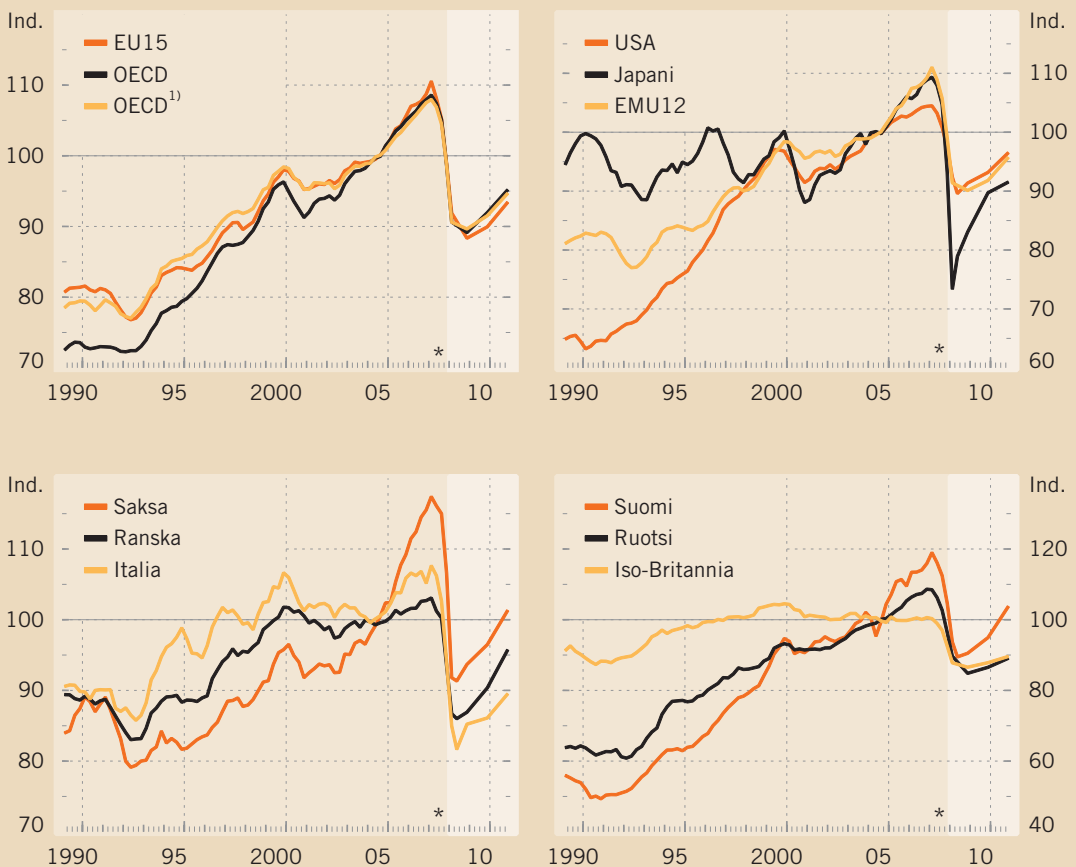
Lähteet: Euroopan komissio, kansalliset tilastot.

Odotamme euroalueen kokonaistuotannon kääntyvän nousuun vuoden jälkipuoliskon aikana, mutta kasvu pysyy hitaampana kuin Yhdysvalloissa. Kapasiteetin käyttöaste on niin matala, että työttömyys lisääntyy viipeellä, eikä edes nopea kasvu paranna heti työn kysyntää. Riski tuotannon notkahtamisesta uudelleen ensi vuoden alkupuolella on Euroopassakin olemassa. Talouspolitiikka väistämättä kiristyy, ja sen ajoittaminen on keskeistä kasvun jatkumisen kannalta. Tässä ollaan varmasti varovaisia, koska syvä tuotan-

tokuilu ja paisunut työttömyys pitävät kotimaiset inflaatiopaineet mitättöminä. Kuluttajahinnat ovat tänä vuonna muun muassa energian hinnan jyrkän laskun vuoksi keskimäärin vain hieman viivemvuotista korkeammat.

Ison-Britannian kokonaistuotanto on supistunut hieman nopeammin kuin euroalueen. Näkymiä heikentävät asuntojen hintojen lasku ja taloudellisen keskeisen rahoitusjärjestelmän suuret vaikeudet. Ruotsin kokonaistuotannon lasku pysähtyi kulu-

Teollisuustuotannon määrä kausitasoitettuna (2005 = 100)

1) 11 tärkeintä länsivientimaata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

Lähteet: OECD, Tullihallitus, Tilastokeskus.

ETLA S09.2/k01

van vuoden toisella neljänneksellä, mutta laskua kertyi kuitenkin 6.3 prosenttia vuodentakaisesta. Keskuspankki on inflaatiotavoitteen alittumisen vuoksi alentanut ohjauksorkoiaan selvästi enemmän kuin EKP. Tämä on heikentänyt kruunua ja tukenut Ruotsin kasvua.

Baltian maat ovat kärsineet finanssikriisistä erityisen paljon. Kuluvan vuoden toisella neljänneksellä kokonaistuotanto oli Virossa 16.6, Latviassa 18.2 ja Liettuaassa 20.4 prosenttia vuodentakaista pienempi. Tuotanto supistui reilusti myös edellisestä neljänneksestä, Latviassa lähes 10 prosenttia. Maat ovat syvässä rakennekriisissä. Työttömyys on noussut rajusti ja nimellispalkat alentuneet. Puola on selvinnyt EU-maiden joukossa parhaiten. Sen kokonaistuotanto on nousut kuluvan vuoden alkupuolella viime vuoden loppuun ajoittuneen hienoisen notkahduksen jälkeen. Toisin kuin useimmissa EU-maissa, Puolan BKT oli toisella neljänneksellä vuodentakaista korkeampi (nousua 1.4 prosenttia).

Norja ja Venäjä hyötyivät öljyn kallistumisesta vuoden 2008 kesään saakka. Raakaöljyn tynnyrihinnan putoaminen lähes 150 dollarista viime vuoden heinäkuussa alle 40 dollariin vuodenvaihteeseen mennessä katkaisi Venäjän pitkän vahvan talouskasvun. Rupla heikkeni lähes 30 prosenttia lokakuusta 2008 tammikuuhun 2009. Kokonaistuotanto supistui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 9.8 prosenttia vuodentakaisesta. Toisen neljänneksen pudotus oli 10.9 prosenttia vuodentakaisesta ja 7.5 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Raakaöljyn hinnan nousu kuluvan vuoden aikana alkaa vähitellen parantaa taloutta, ja tuotannon syöksy oikenee loppuvuoden aikana. Norjan talous kesti öljyn hinnan laskun Venäjää vakaammin. Julkinen kulutus ja öljyinvestoinnit ovat tukeneet Norjan kysyntää.

AASIA JATKAA MAAILMANTALouden VETURINA

Aasian talouskasvu on keskimäärin ottaen kiihtynyt rahoituskriisin jälkeen, mutta maakohtaiset erot ovat suuria. Kiinan 1970-luvun lopulta jatkunut keskimääräinen noin 10 prosentin vuotuinen

talouskasvu heikkenee tänä vuonna kahdeksan prosentin tuntumaan. Finanssikriisi leikkasi Kiinalle tärkeää vientiä reilusti. Myös tuonti väheni, mutta sekä kauppaa- että vaihtotaseen mittavat ylijäämät kutistuivat selvästi. Vienti on vähitellen elpymässä, vaikka sen dollareissa laskettu arvo supistui vielä heinäkuussa 22 prosenttia (tuonti supistui 10 prosenttia). Vientitilaukset kääntyivät elokuussa selvään nousuun ja teollisuustuotanto lisääntyi heinäkuussa 10.8 prosenttia vuodentakaisesta. Finanssikriisin jälkeen Kiinan talouskasvu on perustunut jo viime marraskuussa polkaistuun investointipainotteiseen elvytyspakettiin sekä pankkien luotonannon ripeään kasvattamiseen. Viranomaiset ovat kiinnittäneet huomiota ylikapasiteettiin ja pyrkivät muokkaamaan tuotannon rakennetta tehokkaammaksi. Investointeja teräksen ja sementin tuotantoon on jo alettu rajoittaa.

Kiinan inflaatio on kääntynyt tänä vuonna deflaatioksi. Heinäkuussa kulutustavarat olivat 1.8 prosenttia viime vuoden vastaavaa halvemmat. Tuottajahinnat laskivat peräti 8.2 prosenttia. Nouseva ruoan hinta alkaa vähitellen lievittää deflaatiota, ja ensi vuonna kuluttajahintojen odotetaan jo nousevan.

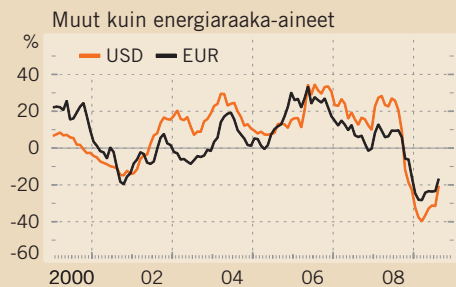
Intian talous on selvinnyt rahoituskriisistä pienin kolhuin, jotka ovat tulleet lähinnä vientikysynnän heikkenemisestä ja pääoman ulosvirtauksesta. Intian kokonaistuotanto kohoaa tänä vuonna noin kuusi prosenttia. Tärkeä maataloustuotanto saattaa jarruttaa tuotannon kasvua, koska monsuunisateet ovat olleet vähäisimmät 30 vuoteen. Ensi vuonna tuotannon kasvun odotetaan kiihtyvän, jos sato pysyy normaalina ja kansainvälinen talous kohenee odotetusti.

Aasian pienehköt kehittyvät maat ovat usein viennistä riippuvaisia, myös Kiinan viennistä. Rahoituskriisi vaikeutti ulkomaankaupan rahoitusta, ja johti ulkomaankaupan ja tuotannon supistumiseen esimerkiksi Taiwanissa, Hongkongissa, Koreassa ja Singaporessa. Kaakkois-Aasian suurimmassa taloudessa Indonesiassa tuotannon kasvu vain hidastui.

Raaka-aineiden maailmanmarkkina- hinnat, 2000=100

12 kk:n muutokset

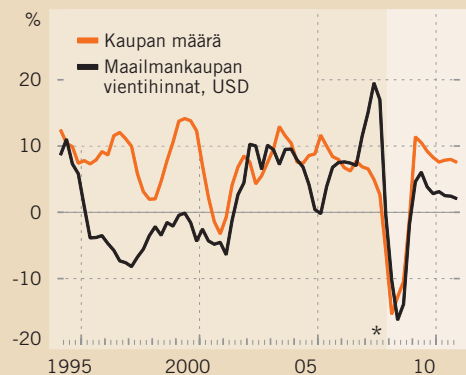
Lähteet: HWWA, Suomen Pankki. ETLA S09.2/k03

Japanin kokonaistuotanto supistui vuoden 2008 lopulla ennätysmäistä 3.5 prosentin vauhtia edellisestä neljänneksestä. Vuoden 2009 ensimmäisellä neljänneksellä tuotanto väheni neljantenä neljänneksenä peräkkäinen, mutta supistumisvauhti sentään hidastui 3.1 prosenttiin. Toisella neljänneksellä tuotanto kääntyi jo 0.9 prosentin kasvuun. Kiinteät investoinnit supistuivat, vaikka julkiset investoinnit lisääntyivät selvästi. Kaikki muut kysyntäerät kuitenkin nousivat ja tuonti supistui. Vientiä veti Kiinan voimistunut kysyntä. BKT oli toisella neljänneksellä 6.4 prosenttia vuodentakaista pienempi. Heikko taluskehitys mullisti Japanin poliittisen järjestelmän, kun Yukio Hatoyaman johtama demokraattinen puolue voitti vaaleissa enemmistön Japanin parlamenttiin. Uudella kolmen puolueen yhteishallituksella on suuri haaste kääntää 1990-luvun alusta jatkunut talouden junnaaminen kestäväälle kasvu-uralle. Tämä edellyttää talouden rakenteita muuttavia ja tuottavuutta kohentavia toimia.

RAAKA-AINEIDEN HINNAT NOUSSEET TUNTUVASTI

Useiden raaka-aineiden hinnat kipusivat ennätyskiin kesällä 2008. Kaikkien raaka-aineiden hinnat olivat hampurilaisen HWWI-indeksin mukaan dollareissa mitattuna korkeimmillaan hei-

Maailmankauppa, %-muutos

Lähteet: OECD, IMF.

ETLA S09.2/k06

näkuussa ja lähes 70 prosenttia vuodentakaista korkeammat. Hinnat olivat tuolloin dollareissa mitattuna 4.1-kertaiset vuoden 2000 tasoon verrattuna, mutta euroissa mitattuna ”vain” 2.4-kertaiset (euron vahvistumisen vuoksi). Suuri osa huikeasta dollarihintojen noususta selittyikin dollarin heikentymisellä, vaikka hinnat nousivat myös muissa valuutoissa historiallisen korkeiksi. Reaalisesti eli suhteutettuna hollantilaisen CPB-instituutin laskemiin maailman tehdasteollisuustuotteiden vientihintoihin kaikkien raaka-aineiden hinta oli viime vuoden heinäkuussa 2.9-kertainen vuoden 2000 tasoon verrattuna.

Hintojen pudotus huipun jälkeen oli raju kuluvan vuoden alkuun saakka. Sen jälkeen hinnat kääntyivät vaihtelevassa tahdissa nousuun. Muiden kuin energiaraaka-aineiden hinnat olivat elokuussa viidenneksen viime vuoden joulukuuta korkeammat. Värimetallien hinnat kohosivat kahdella kolmasosalla ja energia kallistui 62 prosenttia. Kaikki värimetallit ovat kallistuneet alkuvuoteen ajoittuneista pohjistaan. Alumiinin hinta on nousut vaimeimmin.

Raakaöljyn hinta kipusi heinäkuun alussa kaikkien aikojen ennätukseensä. Brent-laatu maksoi tuolloin kalleimmillaan 146 dollaria tynnyriltä. Öljy halpeni hintahuipun saavuttamisen jälkeen syyskuun loppuun mennessä 100 dollarin tuntumaan tynnyriltä. Vuoden loppuun mennessä hinta laski jo alle 40 dollarin. Hintahuippu liittyi pitkälti odotuksiin öljyn tulevasta niukkuudesta. Raakaöljyn kysyntä kääntyi kuitenkin laskuun. OPEC-tuotannon supistaminen tuki hintaa kesään 2008 saakka. OECD-maiden raakaöljyvarastot kääntyivät selvään nousuun syksyllä 2008.

Raakaöljyn hinta kääntyi alkuvuoden aikana uudelleen selvään nousuun runsaista varastoista huolimatta. Sijoittajat odottavat öljyn olevan kallista pidemmällä tähtäyksellä. Vedonlyönti tulevaisuuden hinnan nousun puolesta nostaa arbitraasin kautta hintoja myös muilla juoksuajoilla, jos varastojen suuruus tekee sen mahdolliseksi. Varastot supistuivat keväällä, mutta ovat edelleen selvästi viiden vuoden keskiarvoa korkeammat.

Kansainväliset Suhdanteet -aikakauskirja

Kansainväliset Suhdanteet -raportti esittää Suhdannetta yksityiskohtaisemmin kansainvälisen talouden merkittävimmät viimeaikaiset tapahtumat sekä todennäköisimmän suhdannekehityksen. Tavoitteena on antaa esimerkiksi yritysjohdolle selkeää, valmiiksi mietittyä tietoa päätöksenteon tueksi. Lukijalle tarjotaan samalla mahdollisuus omaehtoiseen, kriittiseen arviointiin vertaamalla keskeisten ennustajien arvioita sekä tarkastelemalla graafisesti keskeisimpien talouden muuttujien viimeaikaisista kehitystä.

Raportti ilmestyy neljä kertaa vuodessa sekä suomen- että englanninkielisenä. Lisäksi raportista on kaksikielinen verkkoversio www.sivuina. Elektronisen version kuvat päivitetään kerran kuukaudessa. Sivulta on tulostettavissa paperiraportissa olevan informaation ohella laadukkaita värikalvoja ja suhdannekehitykseen raporttia syvemmin porautuvia artikkeleita. Luonnollisesti sivulle on kerätty myös lukuisia joukko muita hyödyllisiä www.sivujen osoitteita. Raportti täydentää olennaisesti Suhdannejulkaisusta saatavaa kansainvälisen talouden tietoutta.

Kansainväliset Suhdanteet kestotilauksena 200 euroa (pdf), 220 euroa (paperiversio).

Verkkoversio vuonna 2010 600 euroa.

Internet osoitteet: <http://www.etla.fi/kansuh>
<http://www.etla.fi/kansuhE>.

WORLD COMMODITY PRICES – raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat

-katsaus sisältää ennusteet mm. useiden kymmenien yksittäisten hyödykkeiden ja hyödykeryhmien hintakehityksestä sekä dollareissa että euroissa. Mukana on myös katsaus tärkeimpien hyödykkeiden markkinatilanteeseen. Katsaus on englanninkielinen sisältäen suomenkielisen tiivistelmän.

World Commodity Prices -katsaus ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, toukokuussa ja lokakuussa. Kestotilauksena 160 euroa.

Tilaa jokohtaisella käyttäjätunnuksella toimiva World Commodity Prices -verkkoversio maksaa vuonna 2010 308 euroa.

Katso tarkemmin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Hinta oli syyskuun puolivälissä 70 dollarin tuntumassa eli OPEC-maiden 70-80 dollarin hintahaarukassa. OPEC on pitänyt väljästä markkinatilanteesta huolimatta kiintiöt ennallaan, jotta teollisuusmaiden hauras elpyminen ei vaarantuisi. Raakaöljyn hinnan odotetaan vähitellen nousevan, kun maailmantalouden elpyminen kiristää markkinoita. Ensi vuonna hinta nousee lähelle 80 dollaria tynnyriltä, jos maailmantalous elpyy odotetusti ja geopoliittiset ongelmat pysyvät hallinnassa. Muutaman vuoden tähtäyksellä raakaöljymarkkinat kiristyvät selvästi, koska öljyn tarjonnan kasvattamiseen ei ole investoitu tarpeeksi vastaamaan kysynnän kasvua. Niukkuus ja odotukset sen ajoittumisesta heiluttavat raakaöljyn hintaa tulevien vuosien aikana tuntuvasti.

MAAILMANKAUPPA VAHVISTUU

Maailmankaupan määrä lisääntyi hollantilaisen CPB-tutkimuslaitoksen mukaan vuosina 2003-2007 keskimäärin 8.4 prosenttia vuodessa. Dollareissa lasketut maailmankaupan hinnat nousivat 7.4 prosenttia vuodessa. Finanssikriisi ajoi maailmankaupan vaikeuksiin, ja sen määrän kasvu jäi 2.5 prosenttiin vuonna 2008. Kuluvan vuoden kuuden ensimmäisen kuukauden aikana kaupan määrä pieneni 18 prosenttia vuotta aikai-

semmasta. Vielä kesäkuussa pudotusta kertyi 15 prosenttia, mutta vähitellen kauppa virkoo, kun talouspolitiikan tuki ja varastosyklin päätyminen vahvistavat kysynnän kasvua. Maailmankaupan määrä supistuu tänä vuonna 12 prosenttia ja dollareissa mitatut hinnat kymmenisen prosenttia. Ensi vuonna maailmankaupan kasvu vahvistuu 7-8 prosenttiin. Dollarimääräiset hinnat nousevat muutaman prosentin.

Finanssikriisi iski maailmantalouteen erittäin voimakkaasti ulkomaankaupan rahoituksen sekä tuotannon paniikinomaisen jarrituksen kautta syksyn 2008 jälkeen. Teollisuustuotanto supistui useissa maissa kaksinumeroista vahtia, kun varastoja purettiin rajusti heikentyneissä kysyntäoloissa. Kapasiteetti on nyt hyvin runsasta ja erityisesti teollisuusmaiden ns. tuotantokuilut ovat isot. Kilpailu pysyy erittäin kireänä, koska kysyntään on helppo reagoida yleisesti alhaisten kapasiteetin käyttöasteiden takia. Protektionismin pitäminen hallinnassa on näissä oloissa pidemmän ajan kasvumahdollisuuksien kannalta keskeistä. Olisi toivottavaa, että maailmankaupan rakenteita tukeva Dohan kierros saataisiin suotuisaan päätökseen vaikeasta maailmantalouden tilanteesta huolimatta.

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

VIENTIKYSYNTÄ PIRISTYY

ETLAn kokonaisnäkemys Suomen tavaraviennin kuluvaan vuoden kehityksestä on pysynyt ennallaan. Ennustamme, kuten keväällä, että Suomen tavaravienti supistuu tänä vuonna 25 prosenttia vuodentakaisesta. Kuukausittaisten vientimäärien pohja saavutettiin toisella neljänneksellä ja syksyllä on edessä hidas elpyminen. Tärkeimmät viennin kohdemaat ovat hitaasti toipumassa talouskriisistä, ja tämän toipumisen tahdissa

lisääntyy myös Suomen tavaravienti. Palvelut mukaanlukien viennin arvioidaan tänä vuonna supistuvan noin 25 prosenttia.

Vientikysynnän odotetaan vahvistuvan selvästi vasta ensi vuoden alkupuolella. Tavaraviennin arvioidaan ensi vuonna lisääntyvän vajaat 6 prosenttia. Kasvuarvio on jonkin verran suurempi kuin kevään ennusteessamme. Vuonna 2011 vienti vihdoin voimistuu ja nousee vajaalla 15

Tavara- ja palveluvienti

	Arvo ¹⁾		Muutos ed. vuodesta, %					Määrä ²⁾	
	Mrd. e 2008*	%-osuus 2008*	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	Keskimäärin 2004→08	2009→13 ^E
Maa- ja metsätalous sekä kaivannaistoiminta	0.7	1.1	11.7	0.8	-20	-9	2	2	-4
Puutavateollisuus	2.4	3.7	-2.2	-17.3	-20	8	14	-4	2
Paperiteollisuus	8.9	13.6	-0.4	-8.7	-25	6	11	0	-2
Graafinen teollisuus	0.3	0.4	0.4	-16.4	-15	0	-1	-4	-4
Metallien jalostus	7.3	11.2	-1.4	-6.9	-20	15	12	4	2
Metallituotteet	1.3	2.0	3.9	-1.6	-20	8	7	4	0
Koneet ja laitteet	9.4	14.4	18.6	4.0	-30	-4	20	11	-1
Kulkuneuvot	5.3	8.1	8.9	0.3	-40	15	2	9	-2
Elektroniikka- ja sähköteoll.	15.4	23.5	9.3	6.6	-40	7	20	14	-3
Elintarviketeollisuus	1.3	1.9	10.6	1.4	-15	6	4	6	0
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	0.6	1.1	9.2	-4.1	-20	2	3	0	-3
Kemianteollisuus	10.5	16.0	5.7	1.9	-10	4	5	4	2
Muu teollisuus	2.0	3.1
Tavaravienti yht.³⁾	65.7	100.0	6.5	2.8	-25	6	14	7	0
Tavaravienti pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus¹⁾	50.3	76.5	5.2	-3.0	-23	5	10	4	0
Tavara- ja palveluvienti³⁾	86.8	..	8.1	7.3	-25	5	12	9	0

¹⁾ Toimialojen viennin arvo tullitilaston mukaan.

²⁾ Määrän muutokset, ETLAn laskelma.

³⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

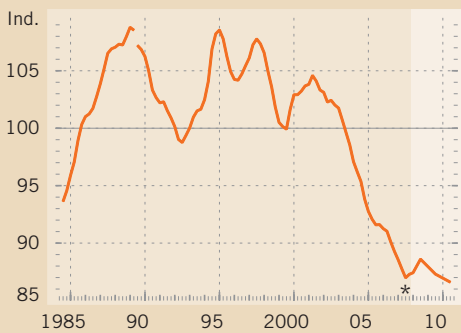
Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

prosentilla lähelle tasoa, joka vallitsi ennen kriisin puhkeamista.

KONEIDEN, AUTOJEN JA ELEKTRONIIKAN VIENTI SUPISTUU TÄNÄ VUONNA KEVÄÄLLÄ ARVIOITUA ENEMMÄN

Tavaraviennin kasvulukuja heilauttavat vain viisi suurinta toimialaa. Nämä ovat sähkö- ja elektroniikkateollisuus, koneiden ja laitteiden valmistus,

Vaihtosuhte (2000=100)

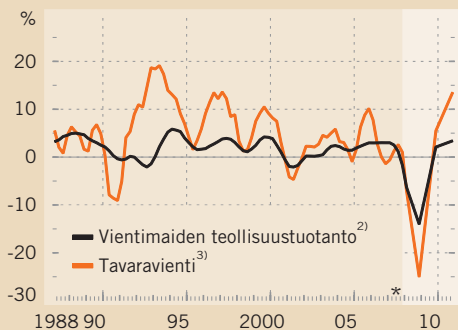
Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

Vienti- ja tuontihintojen neljän neljänneksen liukuvien keskiarvojen suhde.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/u01

Vientimaiden teollisuustuotanto ja tavaraviennin määrä¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista.

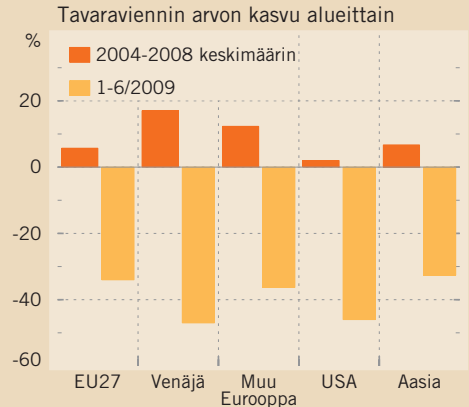
2) 11 OECD-maata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

3) Vuoteen 1991 asti länsivienti.

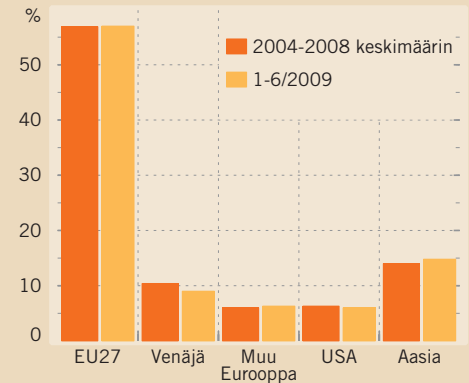
Lähteet: Tullihallitus, OECD.

ETLA S09.2/x01

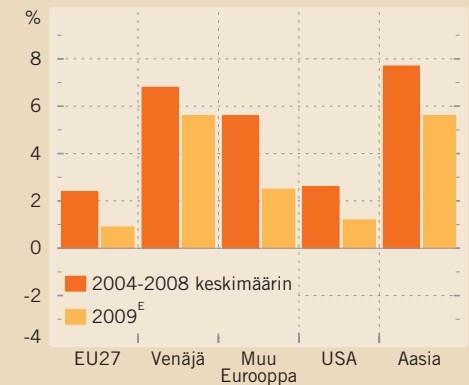
Suomen vientimarkkinoiden kasvu ja vienti alueittain

Osuus tavaraviennistä

Kokonaistuotannon muutos

Lähteet: Tullihallitus, IMF.

ETLA S09.2/x08

paperiteollisuus, metallien jalostus ja kulkuneuvojen valmistus. Muiden toimialojen osuus viennistä on niin pieni, että edes suuret muutokset niiden viennissä eivät vaikuta kokonaisviennin kasvuun tai supistumiseen. Paperiteollisuuden ja metallien jalostuksen vienti kehittyivät vuoden alkupuoliskolla odotettua suotuisammin, kun taas kolmen muun toimialan vienti on sujunut keväällä arvioitua heikommin.

Viestintälaitteiden osuus koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli kuluvan vuoden tammi-toukokuussa 45 prosenttia. Tietoliikennevälineitä valmistavan Nokian viennin kehitys vaikuttaa siten merkittävästi koko toimialan vientilukuihin. Nokia piti heinäkuussa ennallaan vuoden alussa tekemänsä arvion tämän vuoden myyntinsä kehityksestä. Yrityksen mukaan toimialan matkaviestimien kappalemääräinen myynti laskee tänä vuonna noin 10 prosenttia viimevuotisesta. Amerikkalaiset analyytikot arvioivat puolestaan maaliskuussa, että matkapuhelimien myynti laskee tänä vuonna 15-18 prosenttia. Heinäkuussa julkaistun markkinatutkimusyhtiön raportin mukaan markkinoilla on jo nähtävissä pieniä elpymisen merkkejä, mutta myynti vauhdittuu vasta ensi vuoden puolella.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vientimäärä jäi ensimmäisellä vuosipuoliskolla puoleen viimevuotisesta. Sähkömoottorien, -generaattorien ja -muuntajien viennin arvo oli vajaan 10 prosentin kasvussa, mutta viestintälaitteiden vienti supistui 51 prosenttia. Teknologiateollisuuden tilauskantatiedustelun mukaan elektroniikka- ja sähköteollisuuden uusien vientitilausten arvo jäi huhti-kesäkuussa 29 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Tilauskannan arvo putosi 34 prosenttia edellisvuodesta. Tämänhetkisten tietojen perusteella arvioimme, että sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vientimäärä supistuu tänä vuonna noin 40 prosenttia.

Koneiden ja laitteiden vienti supistui vuoden alkupuoliskolla huomattavasti odotettua enemmän. Koneiden vienti euroalueelle väheni tammi-kesäkuussa arvoltaan vain noin 10 prosenttia vuoden-

takaisesta. Vienti Pohjois-Amerikkaan pieneni 18 prosenttia ja Aasiaan 24 prosenttia. Koneiden vienti muihin EU15-maihin ja EFTA-maihin on vähentynyt runsaat 30 prosenttia. Keski- ja Itä-Eurooppaan vietyjen tavaroiden arvo jäi runsaat 40 prosenttia viimevuotista pienemmäksi. Kone- ja metallituoteteollisuuden uusien vientitilausten arvo jäi huhti-kesäkuussa 54 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Vientitilaukskanta oli 23 prosenttia edellisvuotista pienempi. Koneiden ja laitteiden vientimäärän arvioidaan siten supistuvan noin 30 prosenttia tänä vuonna.

Paperiteollisuudella on ollut vaikeuksia jo monta vuotta. Vientimäärien asteittainen väheneminen alkoi keväällä 2008 toimialan jatkuvan ylikapasiteetin ja kannattavuusongelmien seurauksena. Nämä ongelmat ovat lisääntyneet maailmanlaajuisen talouskriisin myötä, ja tehtaitten sulkeminen on jälleen kerran ajankohtaista. Paperiteollisuuden vientimäärä supistui tammi-kesäkuussa 31 prosenttia vuodentakaisesta. Alan viennin arvioidaan supistuvan tänä vuonna noin 25 prosenttia.

Ruostumattoman teräksen kysyntä heikkeni nopeasti viime vuoden lopulla, kun yritykset peruivat tai lykkäsivät investointejaan finanssikriisin aiheuttamien rahoitusvaikeuksien ja epävarmuuden takia. Kuluvan vuoden tammi-heinäkuussa EU27-maiden teräksen tuotanto supistui 42 prosenttia vuodentakaisesta ja koko maailman 20 prosenttia. Suomessa teräksen tuotanto väheni 46 prosenttia ja koko metallien jalostuksen tuotanto 35 prosenttia viimevuotisesta. Heinäkuussa lähes kaikkien suurten teräksen tuottajamaiden (ml. Kiina, Japani, Saksa, USA, Brasilia, Turkki, Venäjä ja Ukraina) tuotantomäärät olivat kuluvan vuoden suurimmat. Huhtikuusta alkaen maailman teräksen tuotanto on hitaasti lisääntynyt.

Suomen metallien jalostuksen viennin määrä supistui tammi-kesäkuussa 38 prosenttia vuodentakaisesta. Uusi arviomme on, että toimialan vienti supistuu tänä vuonna noin 20 prosenttia viimevuotisesta.

Kulkuneuvojen vienti supistuu tänä vuonna noin 40 prosenttia, kun sekä laivojen että moottoriajoneuvojen vienti vähenee. Tammikuussa toimitettiin 110 miljoonan euron arvoinen risteilylautta Ranskaan ja toukokuussa 180 miljoonan euron arvoinen risteilylautta Viroon. Syksyllä toimitetaan

900 miljoonan euron arvoinen jättiristeilijä Yhdysvaltoihin. Viime vuonna luovutettiin viisi alusta. Jättiristeilijän toimituksesta huolimatta laivateollisuuden vienti supistuu tänä vuonna runsaat 4 prosenttia viimevuotisesta.

Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä) nousi toiseksi tärkeimmäksi vientialueeksi

EU27-maiden osuus Suomen tavaraviennin arvosta oli kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa 57 prosenttia ja EU15-maiden osuus 48.1 prosenttia. Saksa nousi uudelleen Suomen tärkeimmäksi vientimaaksi, ja sen osuus oli 10.5 prosenttia. Ruotsi oli edelleen Suomen toiseksi merkittävintä vientimaa, mutta sen osuus laski hieman 9.8 prosenttiin. Alankomaiden osuus oli 5.5 ja Ison-Britannian 5.3 prosenttia.

Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä) kipusi ensimmäistä kertaa toiseksi tärkeimmäksi vientialueeksi, kun sen osuus nousi 12.1 prosenttiin. Kiinaan osuus koko tavaraviennistä kohosi tuntuvasti 4.7 prosenttiin. Japanin osuus sen sijaan laski 1.6 prosenttiin. Muu Eurooppa (pl. EFTA-maat) putosi kolmanneksi merkittävimmäksi vientialueeksi, kun sen osuus oli enää 11.1 prosenttia. Venäjä oli kolmanneksi suurin vientimaa, ja sen osuus laski 9 prosenttiin. Pohjois-Amerikan vientiosuus laski vain hieman 6.8 prosenttiin, mutta Lähi- ja Keski-idän osuus laski huomattavasti 2.6 prosenttiin. EFTA-maiden osuus nousi 4.2 prosenttiin ja Etelä-Amerikan 2.4 prosenttiin.

Kuluvan vuoden tammi-heinäkuussa vienti EU27-alueelle supistui arvoltaan 35 prosenttia ja vienti euroalueelle 34 prosenttia edellisvuodesta. Vienti Euroopan unionin ulkopuolelle väheni 38 prosenttia.

Ensimmäisellä vuosipuoliskolla vienti Aasiaan (pl. Lähi- ja Keski-itä) väheni 22 prosenttia vuodentakaisesta. Lähi- ja Keski-itään vietyjen tavaroiden arvo supistui peräti 59 prosenttia, kun vienti Arabiemiirikuntiin väheni 62 ja Saudi-Arabiaan 69 prosenttia vuodentakaisesta. Venäjän-vientimme supistui vähentyneen jälleenviennin takia erittäin voimakkaasti vuoden alkupuoliskolla, peräti 47 prosenttia vuodentakaisesta. Vienti Pohjois-Amerikkaan supistui 44 prosenttia ja Etelä-Amerikkaan vietyjen tavaroiden arvo 20 prosenttia edellisvuodesta.

Tavaraviennin määrä supistui ensimmäisellä vuosipuoliskolla runsaat 30 prosenttia

Tavaraviennin määrä kasvoi vuonna 2008 ennakkotietojen mukaan 2.8 prosenttia edellisvuodesta.

Kansantalouden tilinpidon syyskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaraviennin määrä supistui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 29.8 ja toisella 31.7 prosenttia vuodentakaisesta. Tavaraviennin määrä väheni ensimmäisellä vuosipuoliskolla 30.8 prosenttia vuodentakaisesta. Kausitasoitettuna tavaraviennin määrä väheni ensimmäisellä neljänneksellä 17.2 prosenttia ja toisella neljänneksellä 0.4 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Heinäkuussa tavaraviennin määrä supistui Tullin tilastojen mukaan 28 prosenttia vuodentakaisesta.

Eniten tammi-kesäkuussa supistui kulkuneuvojen viennin määrä, noin 60 prosenttia vuodentakaisesta. Autojen vienti väheni hieman enemmän kuin laivatoimitukset. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vienti putosi laskelmiemme mukaan vajaat 50 prosenttia vuodentakaisesta. Metallien jalostuksen vienti supistui vajaat 40 prosenttia. Puu- ja paperiteollisuuden, öljytuotteiden sekä rakennusaineteollisuuden vientimäärä oli runsaat 30 prosenttia viimevuotista pienempi. Koneiden ja laitteiden, kumi- ja muovituotteiden sekä metallituotteiden vienti supistui vajaat 30 prosenttia. Tevanake-teollisuuden vienti väheni 20 prosenttia mutta elintarviketeollisuuden vienti vain noin 15 prosenttia vuodentakaisesta. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden vienti jäi lääkeviennin ansiosta edellisvuoden lukemiin.

Tavaroiden vientihinnat laskivat vuonna 2008 kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 3 prosenttia vuodentakaisesta. Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla vientihinnat laskivat keskimäärin 8.1 prosenttia viimevuotisesta. Vastaavasti Tilastokeskuksen vientihintaindeksi putosi tammi-kesäkuussa 9.4 prosenttia edellisvuodesta.

Moottoriajoneuvojen viennistä 76 prosenttia oli viime vuonna autojen vientiä. Autojen viennistä meni Venäjälle 57 prosenttia, Saksaan 16 prosenttia, Ruotsiin 6 prosenttia ja Norjaan 4 prosenttia. Valtaosa eli noin 90 prosenttia autojen viennistä Venäjälle on jälleenvientiä. Kuluvan vuoden alussa autojen vienti Venäjälle – sekä jälleenvienti että transitovienti – loppui lähes kokonaan. Muutosta tähän tilanteeseen ei ole vielä tapahtunut. Ensimmäisellä vuosipuoliskolla moottoriajoneuvojen vienti supistui arvoltaan 57 prosenttia vuodentakaisesta. Vienti Venäjälle supistui arvoltaan 76 prosenttia, vienti Saksaan 30 prosenttia, Ruotsiin 52 prosenttia ja Norjaan 26 prosenttia.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla moottoriajoneuvojen viennistä meni Saksaan 29 prosenttia, Venäjälle 25 prosenttia, Ruotsiin 13 prosenttia ja Norjaan 7 prosenttia.

Uudenkaupungin autotehtaalla valmistetaan vielä vuoden 2011 loppuun asti Porschen Boxster ja Cayman urheiluautoja. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla uusien tilausten arvo jäi vajaat 20 prosenttia vuodentakaista pienemmäksi. Garia Golf -sähköautojen ensimmäisen erän valmistus alkoi loppukesällä- ja Fisker Karma -hybridisähköau-

ton tuotanto aloitetaan vuoden lopulla. Valmistusmäärät ovat kuitenkin alussa suhteellisen pieniä. Elokuussa tehdyn aiesopimuksen mukaan Think-sähköautojen valmistus aloitetaan Uudessakaupungissa vielä kuluvan vuoden lopulla. Moottoriajoneuvojen viennin määrän arvioidaan kuitenkin tänä vuonna supistuvan noin 55 prosenttia erityisesti jälleenviennin hyytymisen seurauksena.

Arviot toimialojen viennin kehityksestä vuosina 2009-2011 löytyvät sivulla 38 olevasta taulukosta.

VAIHTOSUHDE VAHVISTUU TILAPÄISESTI

Suomen vaihtosuhde on 1990-luvun lopulta alkaen trendinomaisesti heikentynyt, koska elektroniikan vientihinnat ovat voimakkaasti alentuneet. Öljyn ja muiden raaka-aineiden kallistumisen takia tuontihinnat nousivat voimakkaasti vuosina 2004-2008, kun taas vientihintojen nousu jäi hyvin lieväksi. Viime vuoden lopulla sekä tuonti- että vientihinnat kääntyivät jyrkkään laskuun. Kuluvan vuoden jälkipuoliskolla sekä vienti- että tuontihinnat kääntyvät nousu-uralle, mutta halpenevat kuitenkin vielä keskimäärin viimevuotisesta. Niinpä vaihtosuhde vahvistuu tilapäisesti tänä vuonna, mutta heikkenee jälleen ensi vuodesta lähtien.

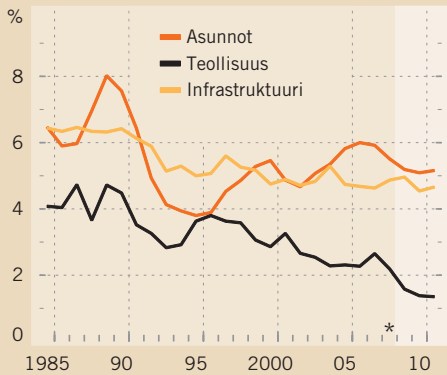
Investoinnit

YRITYSTEN INVESTOINNIT SUKELTAVAT

Kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan kiinteät investoinnit supistuivat kuluvan vuoden alkupuoliskolla 9 prosenttia. Julkinen investointitoiminta laajeni edelleen lisääntyen vuodentakaisesta 5 prosentilla, mutta yksityisellä puolella koettiin 13 prosentin lasku.

Yritysten tuloskehitys heikkeni alkuvuonna tuntuvasti ja epävarmuus tulevasta veti niiden rakennus- ja tuotannolliset investoinnit jyrkkään laskuun. Yritysten talonrakennusinvestoinnit putosivat 15 prosenttia vuodentakaisesta ja kone- ja laiteinvestoinnit supistuivat 10 prosenttia. Kotitalouksien asuntoinvestointien runsaan

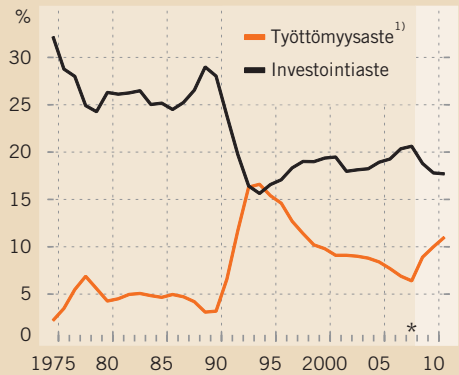
Investoinnit suhteessa BKT:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/i01

Työttömyysaste ja investoinnit suhteessa BKT:hen

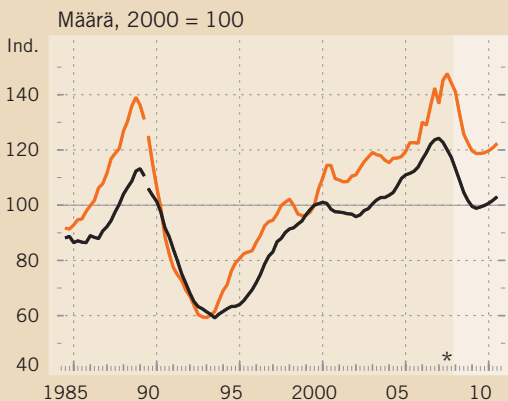

1) Vuodesta 1988 EU-harmonisoitu.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/e06

Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestoinnit

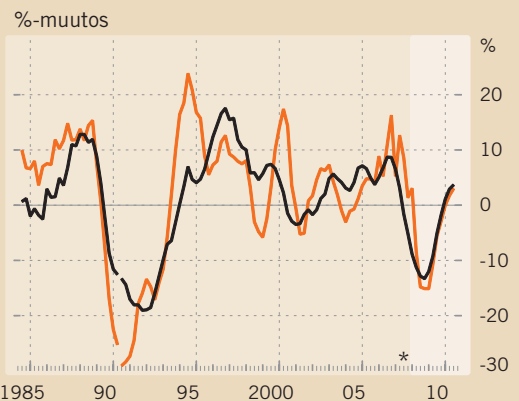

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

Neljän neljänneksen liukuva summa.

Lähde: Tilastokeskus.

— Kone- ja laiteinvestoinnit
— Rakennusinvestoinnit

ETLA S09.2/i02

vuoden kestänyt 10 prosentin laskusuuntaus jatkui.

Investointinäykymät vuoden jälkipuoliskolle ovat varsin synkät. Yritysten rakennushankkeiden aloitustiedot viittaavat muun rakentamisen supistumistahdin kiihtyvän vuoden jälkipuoliskolla. Myös kone- ja laiteinvestointien alamäen odotetaan jyrkentyvän. Sen sijaan asuintoimistoinnit näyttävät saavuttaneen pohjakosketuksen, ja vielä tämän vuoden jälkipuoliskolla käynnistyneen hidasta elpymistä. Asuinrakentamista tukevat tänä ja ensi vuonna hallituksen elvytystoimet mm. valtion tukeman asuntotuotannon lisäämiseksi.

Jyrkästi heikentyneen suhdannetilanteen sekä yritysten suuren investointiperinnön vuoksi koko kansantalouden investointien odotetaan supistuvan tänä vuonna runsaat 12 prosenttia. Investoinnit supistuvat kaikilla päätoimialoilla energia-alaa lukuun ottamatta.

Kotitalouksien asuinrakennusinvestointien arvioidaan supistuvan toistamiseen vajaat 10 prosenttia. Tehdasteollisuuden vähentynyt tilauskanta ja kannattavuuden heikkeneminen johtavat noin 30 prosentin suuruiseen investointien laskuun. Koko teollisuudessa investoinnit vähenevät tänä vuonna noin 15 prosenttia ja yksityisillä palvelualueilla niiden odotetaan supistuvan saman verran.

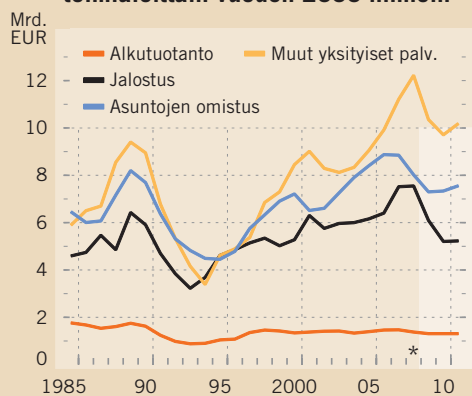
Kiinteän pääoman bruttomuodostus pääomatavararyhmittäin

Pääomatavararyhmä	2008*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	2009→13 ^E
Rakennukset	24.4	64.0	8.6	-1.7	-13	-5	3	4.1	-2½
Talonrakennukset	20.6	54.1	9.3	-0.7	-15	-7	3½	4.8	-3
- asuinrakennukset	9.9	26.0	0.1	-9.3	-9	½	3	2.0	-2
- muut talonrakennukset	10.7	28.1	22.1	9.3	-21	-15	4	8.0	-4
Maa- ja vesirakennukset	3.7	9.7	5.0	-7.8	2	7	2	0.5	1
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	10.4	27.3	10.9	8.6	-15	-6	1½	5.0	-2
Muut kiinteät investoinnit	3.3	8.7	3.4	-9.1	1	2	3	2.0	½
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	38.1	100	8.8	0.3	-12½	-4½	2½	4.2	-2

Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

Pääomatavararyhmä	2008*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	2009→13 ^E
Maa- ja metsätalous	1.6	4.8	0.7	-5.5	-1	0	0	-0.5	-2
Teollisuus	4.8	14.4	23.8	-15.0	-30	-11	3	1.0	-11
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1.7	5.1	-10.1	31.0	15	-25	0	9.0	3
Rakentaminen	0.9	2.7	14.4	8.0	-20	-10	2	9.0	-4
Asuntojen omistus	10.2	30.5	-0.2	-8.6	-9	½	3	2.0	-2
Yksityiset palvelut	14.1	42.5	14.3	13.5	-17	-6½	4	10.0	-1
Yksityiset investoinnit	33.0	100	9.1	1.2	-15	-6	3	5.0	-2½
Julkiset investoinnit	4.7	12.4	6.8	-0.3	5	5	0	-2.0	2½
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	38.1		8.8	0.3	-12½	-4½	2½	4.2	-2

Yksityisten investointien määrä toimialoittain vuoden 2000 hinnoin

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/i03

Vuonna 2010 investointien alamäki loivenee ja asuinrakentamisessa päästään jo hienoiseen kasvuun. Asuinrakentamisen elpymistä vauhdittavat jonkin aikaa mm. matalana pysyvä korkotasoa ja valtion tukeman tuotannon lisääntyminen.

Myös maa- ja vesirakentamisen investoinnit elpyvät mm. valtion käynnistämien uusien väylähankkeiden ansiosta. Teollisuudessa investointien alamäen odotetaan jatkuvan, koska mahdollinen tuotannon lisäys voidaan tyydyttää kapasiteetin käyttöastetta nostamalla. Yksityisten palvelualueiden investointien alamäki loivenee merkittävästi, mutta positiivisia kasvulukuja voi odottaa aikaisintaan vuonna 2011.

INVESTOINTIASTE ALENEE TUNTUVASTI

Kansantalouden investointiaste kohosi viime vuonna 20.6 prosenttiin. Tänä vuonna sen arvioidaan putoavan 2 prosenttiyksiköllä ja ensi vuonna 1 prosenttiyksiköllä vajaan 18 prosenttiin. Kokonaistuotannon jyrkkä lasku ja yritysten heikko kannattavuus aiheuttavat kaikilla toimialoilla tarvetta keventää kustannusrakennetta ja karsia investointihankkeita. Vientikysynnän elpyminen ensi vuonna ei vielä riitä vetämään teollisuuden investointeja kasvuun. Myös yksityisten palvelualueiden investointien voi odottaa ponnahtavan kasvuun vasta ennustejakson lopulla.

Yksityinen kulutus

PALKKASUMMA SUPISTUU

Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen arvioidaan supistuvan kuluvana vuonna vajaan prosentin. Vaimea tulokehitys johtuu lähinnä työllisyyden heikkenemisestä. Palkkasumman arvioidaan alenevan noin 1.5 prosenttia viime vuodesta. Ensi vuonna talouden lievä elpyminen taittaa työpanoksen jyrkän supistumisen, ja palkkasumman alamäen arvioidaan pysähtyvän.

Maa- metsätalousyrittäjien tulojen arvioidaan supistuvan viime vuodesta. Alkuvuonna metsäteollisuuden ostot yksityismetsistä vähenivät tuntuvasti teollisuuden heikon suhdannetilanteen vuoksi. Maataloudessa suhdannenäkymät ovat myös aiempaa heikommat, sillä elintarvikkeiden maailmanmarkkinahinnat kääntyivät viime vuoden lopulla tuntuvaan laskuun lähinnä tarjonnan kasvun vuoksi.

Laskennalliset asumistulot ovat supistuneet vuoden 2004 huipputasosta jo runsaat 2 mrd. euroa, mikä madaltaa tuntuvasti säästämisastetta. Ennustejaksolla asumistulojen odotetaan kääntyvän nousuun korkojen ja energian hinnan alentumisen myötä. Muiden yrittäjätulojen kasvua jarruttaa heikko suhdannetilanne.

Kotitalouksien omaisuustulot supistuvat tänä vuonna selvästi. Parin seuraavan vuoden aikana kasvu jää vaimeaksi, sillä yritysten kannattavuuden arvioidaan kohentuvan melko hitaasti.

Vuoden 2008 liittokohtaisten palkkaratkaisujen mukaisesti keskituntiansioiden (ml. liukumät) arvioidaan nousevan 4.3 prosenttia. Kun työpanoksen odotetaan supistuvan runsaat 5 prosenttia, palkkasumman arvioidaan alenevan 1-2 prosenttia.

VAIMEA INFLAATIO TUKEE REAALISEN OSTOVOIMAN KASVUA

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen laskun myötä tuontihinnat alenevat tänä vuonna lähes 10 prosenttia. Vaikka kotimaiset kustannustekijät ovat lievässä nousussa yli rajoitetun palkkaratkaisujen vuoksi, kulutuksen hinnan nousun arvioidaan jäävän runsaaseen prosenttiin. Kotitalouksien ostovoimaa tukevat tänä vuonna julkiselta sektorilta saatavat mittavat tulonsiirrot. Vaikka palkkasumma alenee, kotitalouksien nimellistulot kasvavat puolisen prosenttia. Siten kotitalouksien reaalitulojen arvioidaan laskevan vain 0.5 prosenttia.

KULUTUSKYSYNTÄ SUPISTUU TUNTUVASTI

Vähittäiskaupan myynti supistui alkuvuonna runsaat 3 prosenttia. Samalla uusien autojen rekis-

Kotitalouksien käytössä oleva tulo

Tuloerä	Mrd. e				Muutos, %			
	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E
Palkat	68.7	72.3	72.5	73.8	6.8	-1.5	0.4	1.8
Työnantajan sos. kulut	16.9	17.2	17.0	17.8	7.0	-4.7	-1.5	5.0
Omaisuustulot	9.8	10.0	10.0	10.3	7.4	-14.4	0.0	3.7
Yrittäjätulot	9.3	8.7	8.8	9.3	-9.6	3.6	0.8	5.1
Tulonsiirrot julkiselta sektorilta, netto	-16.4	-12.7	-11.0	-11.4	4.5	-25.6	-13.7	4.0
Muut tulot ja tulonsiirrot ulkomaille, nettolisäys	-0.2	-0.4	-0.4	-0.3				
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot	88.5	95.0	96.9	99.4	5.5	0.6	2.0	2.6

Lähde: Tilastokeskus.

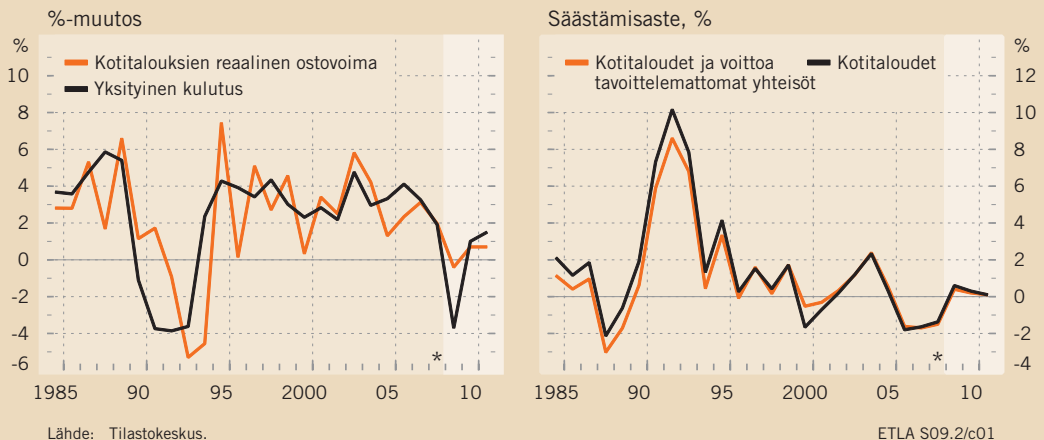
teröinnit vähenivät lähes 40 prosenttia. Myös palveluiden kysyntä on alkuvuonna jonkin verran supistunut. Tilastokeskuksen neljännesvuositilinpidon mukaan kulutus kysyntä kutistui vuoden alkupuoliskolla 3.7 prosenttia. Supistuminen painottui kestokulutushyödykkeisiin, mutta myös muiden hyödykeryhmien kysyntä heikkeni.

Vaimea kysyntä johtuu kotitalouksien ostovoiman alenemisesta ja säästämisasteen lievästä noususta. Tulokehityksen odotetaan pysyvän vaisuna

myös kuluvan vuoden jälkipuoliskolla, joten koko vuoden kulutuskysynnän supistumisen arvioidaan jäävän -3.7 prosenttiin.

Ensi vuonna kotitalouksien reaalin ostovoiman arvioidaan hieman kasvavan lähinnä työllisyyslanteen alamäen vaimenemisen myötä. Kulutuskysynnän odotetaan kasvavan vain hieman kuluvasta vuodesta. Kysynnän kasvu jakaantuu ensi vuonna aiempaa tasaisemmin eri kulutusryhmiin.

Yksityisen kulutuksen määrä, kotitalouksien reaalin ostovoima ja säästämisaste

Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ostovoima

Kulutuserä	Mrd. e 2008*	Määrän muutos					Keskimäärin, %	
		Edellisestä vuodesta, %				2004→08	2009→13 ^E	
		2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E			
Kestokulutustavarat	9.1	8.8	-15	2	3	7.0	-3	
Puolikestävät tavarat	8.3	3.3	-5	½	1½	5.4	-½	
Lyhytikäiset tavarat	25.9	-0.1	-2½	0	½	1.8	0	
Palvelut	48.3	1.4	-2	½	1½	2.7	1	
Muut ¹⁾	4.0	3.6	1	2	1	1.9	2	
Yksityiset kulutusmenot	95.6	1.9	-3½	1	1½	3.1	1	
Kotitalouksien reaalin ostovoima²⁾		2.0	-0.4	0.7	0.7	2.6	1½	
Säästämisaste, %		-1.0	2.3	1.9	1.2	-0.3	2	

¹⁾ Kotitalouksien kulutusmenot ulkomailla (netto) sekä voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus.

²⁾ Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo jaettuna yksityisten kulutusmenojen hintaindeksillä.

Lähde: Tilastokeskus.

Muutaman viime vuoden aikana kansantalouden tulojako on pysytellyt lähes ennallaan. Kuluvana vuonna työtulojen osuuden kansantulosta arvioidaan kohoavan tuntuvasti yritysten kannattavuuden heikkenemisen vuoksi. Työtulojen osuus kansantulosta palautuu vähitellen entiselleen vasta vuoden 2011 jälkeen.

KULUTTAJIEN ODOTUKSET KOHENTUIVAT

Kuluvan vuoden tammi-elokuussa kotitalouksien arviot taloustilanteesta olivat selvästi kohentuneet. Erityisesti odotukset Suomen tulevasta talouskehityksestä olivat selvästi aiempaa optimistisemmat. Myös oman taloutensa kuluttajat arvioivat kehittyvän hieman aiempaa paremmin.

Työllisyystilanteen kuluttajat arvioivat kehittyvän selvästi aiempaa parempaan. Ajankohtaa pidettiin säästämisen kannalta keskimääräistä parempana, ja erityisesti lainanottoa pidettiin huomattavasti edullisempänä kuin vuosi sitten.

LUOTTOJEN KYSYNTÄ VAIMEAA

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla markkinakorot ovat selvästi alentuneet. Sen sijaan pankkien myöntämien lainojen keskiporkojen alamäki pysähtyi kevään aikana, eli pankkien marginaalit ovat vahvassa nousussa. EKP:n odotetaan nostavan ohjaukorkoa vasta ensi vuoden aikana.

Luottojen kysynnän kasvu on hidastunut parin viime vuoden aikana korkotason nousun myötä. Kuluvana vuonna korkotason tuntuvasta alenemisesta huolimatta luottojen kysyntä on elpynyt vasta vähän.

Velkaantumisasasteen, eli luottokannan suhteen käytettävissä oleviin vuosituloihin, arvioidaan kohonneen viime vuonna uuteen ennätykseen, 112 prosenttiin. Kansainvälisessä vertailussa velkaantumisasaste on kuitenkin keskimääräistä pienempi. Asuntoluottojen osuus luottokannasta oli viime vuonna noin 96 prosenttia ja tämä osuus on ollut

Kansantulo ja bruttokansantuote

Tuloerä	Mrd. e		Muutos, %			Osuus kansantulosta			
	2008*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E
Työtulot	91.5	6.8	-2.2	0.0	2.4	58.7	60.6	59.2	57.6
- palkat	73.4	6.8	-1.5	0.4	1.8	47.1	48.9	48.0	46.4
- työnantajan sos.vak.maksut	18.1	7.0	-4.7	-1.5	5.0	11.6	11.7	11.2	11.2
Kotitalouksien yrittäjätulot	8.4	-9.6	3.6	0.8	5.1	5.4	5.9	5.8	5.8
- yrittäjätulo maatal.	0.8	-23.9	-5.0	7.0	2.0	0.5	0.5	0.5	0.5
- yrittäjätulo metsätal.	1.7	-7.9	-15.0	-2.0	5.0	1.1	1.0	0.9	0.9
- laskennallinen asuntotulo	1.9	-19.8	47.0	8.0	6.0	1.3	1.9	2.0	2.1
- muut kotitalouksien yrittäjätulot	4.1	-0.6	-8.0	-5.0	5.0	2.6	2.5	2.3	2.3
Omaisuuksien ja muut yrittäjätulot	34.3	-5.7	-15.5	10.2	15.8	22.0	19.6	21.1	23.2
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	21.5	1.7	-4.8	1.9	2.3	13.8	13.8	13.8	13.4
Kansantulo	155.7	2.1	-5.2	2.3	5.4	100	100	100	100
Poistot	28.6	5.7	-2.0	0.5	3.0				
Ensitulo ulkomailta	0.4								
Bruttokansantuote markkinahintaan	184.7	2.8	-4.7	2.0	5.0				

viime vuosina lievässä nousussa. Kotitalouksien asuntoluottojen kuoletukset olivat viime vuonna jo noin 17 mrd. euroa. Tämä oli noin 19 prosenttia suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin. Kotitalouksien melko korkea velkaantumisaste kaivaa lähivuosien kulutusmahdollisuuksia, kun entistä suurempi osa kotitaloussektorin käytettävissä olevista tuloista käytetään velkojen hoitoon.

Kuluvan vuoden heinäkuussa uusien asuntolainojen korko oli keskimäärin 2.3 prosenttia, mikä oli noin kolme prosenttiyksikköä matalampi kuin vuosi sitten. Aiempaa matalamman korkotason myötä kotitalouksien luotonottohalukkuus on

tänä vuonna selvästi kasvanut. Toisaalta työttömyysasteen selvän nousun myötä kotitaloudet ovat aiempaa varovaisempia. Siksi velkaantumisasteen kasvun odotetaan edelleen hidastuvan.

Tänä vuonna kotitalouksien säästämisasteen arvioidaan hieman kohoavan muun muassa laskennallisten asuntotulojen vahvan nousun ja muiden rahoituslähteiden vaimean kasvun vuoksi.

Ennustejaksolla jälkikäteen säästämisen yleistymisen arvioidaan myös vähitellen lisäävän kotitalouksien säästämisastetta.

Julkinen talous

JULKISET TALOUDET VELKAKIERTEESSÄ

Vuosi sitten käynnistynyt kansainvälinen rahoituskriisi ja maailmantalouden halvaantuminen pakottivat kaikki OECD-maat ennenäkemättömän voimakkaaseen raha- ja finanssipoliittiseen elvytykseen. Ennakoarvioiden mukaan taantumun vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle muodostuvat muita maita suuremmiksi.

Suomen julkisen talouden ylijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen oli vielä viime vuonna EU-maiden mittavin. Tänä vuonna 4.4 prosentin suuruinen suhdannepuskuri sulaa kokonaan ja uhkaa ensi vuonna kääntyä lähes samansuuruiseksi alijäämäksi. Euroalueella budjettivajeiden kasvun arvioidaan jäävän keskimäärin noin puolet pienemmiksi.

Suomen julkisen sektorin budjettialijäämän kasvusta runsas puolet selittyy suhdanteiden heikkenemisellä. Myös budjettivajeen ns. rakenteellinen osa kasvaa voimakkaasti hallituksen elvytyspakettien toteutuessa. Lisäksi väestön ikääntymi-

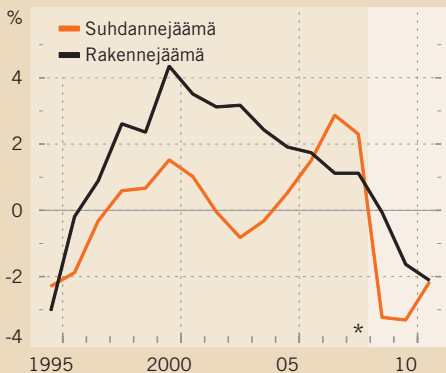
sestä aiheutuu menoja, jotka kohoavat selvästi kokonaistuotantoa nopeammin.

Taloustaantuma on muuttanut radikaalisti kaikkien maiden finanssipoliittikan tavoitteenasettelua. Helmikuussa Suomen hallitus ilmoitti luopuvansa vaalikaudelle asettamastaan valtiontalouden rakenteellisesta 1 prosenttiyksikön ylijäämätaavoitteesta. Samalla se höllensi valtiontalouden suurimman sallitun alijäämän rajoitetta niin, että valtion alijäämän suhde kokonaistuotantoon voi ylittää 2.5 prosentin rajan sillä ehdolla, että samanaikaisesti tehdään julkista taloutta rakenteellisesti vahvistavia päätöksiä.

SUOMEN ELVYTYS EU-MAIDEN MITTAVINTA

EU:n keväällä tekemän arvion mukaan Suomen hallituksen käynnistämät valtion elvytystoimet ovat jäsenmaiden mittavimpia. Kun mukaan lasketaan käynnistyvät uudet elvytystoimenpiteet kohoaa kysyntää lisäävien toimenpiteiden kokonaisuusmäärä jo 2.4 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän¹⁾ hajotelma, %-yksikköä BKT:sta

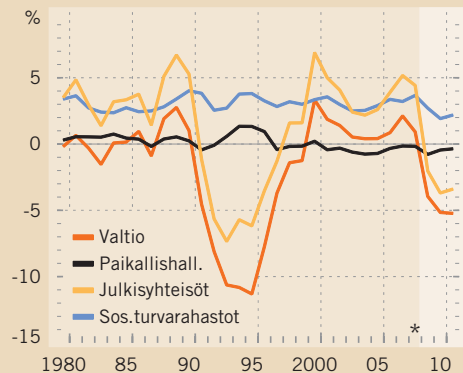

1) Pl. nettokorkomenot.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/g56

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä suhteessa BKT:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/g43

Talouden laskusuhdannetta jarruttavat elvytystoimenpiteet painottuvat kuluvalle vuodelle. Kaiken kaikkiaan elvytystoimenpiteet kohoavat tänä vuonna 1.5 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Niistä vero- ja sosiaalivakuutusmaksujen alennuksina toteutetaan valtaosa, ja valtion menonlisäyksillä vauhditetaan kokonaistuotantoa 0.3 prosenttiyksiköllä. Ensi vuodelle kysyntää lisäävät toimet ovat yhteensä noin 0.9 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, ja puolet niistä tehdään lisäämällä julkisyhteisöjen menoja.

Ilman päätettyjä elvytystoimia julkisyhteisöjen alijäämä olisi pienempi, mutta myös kokonaistuotannon ja työllisyyden menetykset suurempia. Elvytystoimien aikaansaama kysynnän lisäksi

alentaa työttömyysastetta kaavamaisesti laskien arviolta 2 prosenttiyksiköllä.

VALTIONTALOUS VELKAANTUU 10 MILJARDIN EURON VUOSIVAUHHTIA

Syvä taantuma ja siihen liittyvä veropohjien putoaminen sekä sosiaalimenojen kasvu tekevät ammottavan aukon valtion finansseihin. Valtion kuluvan vuoden talousarvion mukaan valtion lainanottotarve kohoaa tänä vuonna yli 10 miljardiin euroon, ja ensi vuoden budjettiesityksessä lainottovaltuudet on nostettu 13 mrd. euroon. Ensi vuoden lainanottotarpeeseen sisältyy 1.5 mrd. euron edestä viennin jälleenrahoitusvaltuuksia.

Suurin osa lainanottotarpeen kasvusta johtuu kansantulon putoamisesta ja sosiaalimenojen

Julkisyhteisöjen tulot ja menot sekä rahoitusasema

	Mrd. e				Muutos, %		
	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Omaisuus- ja yrittäjätulot	9.4	7.9	7.9	8.4	-15½	-1	7
Välittömät verot	32.3	28.3	29.1	30.7	-12½	3	6
- josta yhteisövero	6.7	3.6	3.6	4.2	-46	0	15
Välilliset verot	24.0	22.9	23.3	23.8	-4	1½	2
Sosiaalivakuutusmaksut	22.5	21.7	21.7	22.9	-3½	0	6
Tulot yhteensä	88.1	80.8	82.0	85.9	-8½	1½	4½
Kulutusmenot	41.3	43.2	44.7	46.2	4½	3½	3½
Tukipalkkiot	2.5	2.5	2.6	2.6	1	4	0
Sosiaalimenot ja tulonsiirrot	32.9	35.8	38.5	40.1	8½	7½	4
- josta sosiaalietuudet ja avustukset	31.0	33.6	36.2	37.7	8½	7½	4
Korkomenot	2.8	2.4	2.4	2.9	-21	2	20
Menot yhteensä	79.5	83.9	88.1	91.6	5½	5	4
Säästö	8.6	-3.1	-6.1	-5.5			
Poistot ja pääoman siirrot, netto	4.6	4.7	4.9	4.9	3½	4	0
Pääoman bruttomuodostus ¹⁾	5.1	5.3	5.7	5.9	4	6	4
Rahoitusjäämä (nettoluotonanto)	8.2	-3.7	-6.6	-6.4			
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT, %	4.4	-2.0	-3.7	-3.4			
- valtio	0.9	-3.9	-5.1	-5.3			
- paikallishallinto	-0.2	-0.8	-0.5	-0.4			
- sosiaaliturvarahastot	3.7	2.7	1.9	2.2			
BKT:n arvo	184.7	176.8	180.8	190.0	-4.3	2.3	4.9

¹⁾ Ml. varastojen muutos ja maanostot.

Lähde: Tilastokeskus.

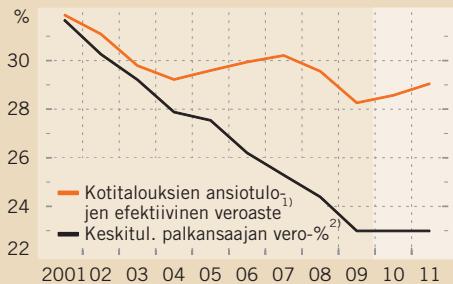
automaattisesta kasvusta. Hallituksen elvytystoimista vero- ja sosiaalivakuutusmaksukevennykset lisäävät lainanottotarvetta tänä ja ensi vuonna yhteensä noin 2.9 mrd. euroa. Valtion menojen lisäykset mm. rakennusalan tukemiseen vaativat

lisärahoitusta arviolta 1.4 miljardia euroa. Tänä ja ensi vuonna valtion arvioidaan käyttävän vero- ja menoelvytykseen vajaat 20 prosenttia lainanotto- tarpeestaan.

Ensi vuoden budjettiesitykseen sisällytetyt määrärahalisäykset kohdentuvat rakennuslalle ja yritysrahoitukseen sekä työvoima- ja koulutuspoliittisiin toimenpiteisiin. Velkaantumistarvetta lisäävät myös budjetin ulkopuoliset rahoitustoimenpiteet mm. yritysten likvideetin ja rahoitus- huollon turvaamiseen. Valtaosa hallituksen menopuolen toimista on määräaikaista ja voimassa ensi vuoden loppuun saakka.

Hallituksen ensi vuoden veropoliittisena tavoitteena on estää kotitalouksien verotuksen kiristyminen. Hallitus lupasi purkaa kotitalouksien veroluonteisten maksujen korotuspaineet kompensoimalla ensi vuodelle tulevat korotukset valtionverotusta keventämällä. Pienituloisille ja työttömille luvattiin veronalennus laajentamalla tuloverotuksen perusvähennystä. Myös palkansaajia odottaa pienehkö veronalennus, jos palkkasopimuksista muodostuu suhdannetilanteeseen nähden sopivia.

Kotitalouksien veroasteita

1) Kotitalouksien ansiotuloista (pl. pääomatulot) maksamat välittömät verot suhteessa ansiotuloihin.

2) Budjettiesityksen yhteydessä ilmoitettu palkansaajan keskmäär. vero-%, kun tulotaso pysyy ennallaan. ETLAn ennuste vuodesta 2010 alkaen.

Lähteet: Kansantalouden tilinpito ja hallituksen budjettiesitykset. ETLA S09.2/g53

Veroaste, % BKT:sta

	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Välittömät verot	17.5	16.0	16.2	16.2
- kotitaloudet	13.9	13.9	14.1	14.0
- yhteisöt	3.6	2.1	2.1	2.2
Välilliset verot	12.9	12.9	12.8	12.4
Sosiaalivakuutusmaksut	12.6	12.5	12.5	12.8
- kotitaloudet	3.4	3.5	3.7	3.9
- yhteisöt	9.1	8.9	8.7	8.9
Muut verot¹⁾	0.1	0.1	0.1	0.1
Veroaste	43.1	41.5	41.4	41.5
Nettoveroaste	24.2	20.4	19.2	19.2
Ansiotulojen veroaste²⁾	30.2	29.0	29.4	29.5

¹⁾ Mm. perintö- ja lahjavero.

²⁾ Kotitalouksien maksamat kaikki välittömät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa ansiotuloihin (ansiotulot = palkkasumma + eläketulo + sairausvakuutus- ja työttömyyspäivärahat).

Lähde: Tilastokeskus.

KUNNAT NOSTAVAT VEROPROSENTEJJAAN

Kuntasektorin talousvaikeudet syvenevät ennusteajaksolla ilman korjaavia toimia. Kotitalouksien ja yritysten veronmaksukyky putoaa roimasti tänä vuonna. Ensi vuonna veropohjien odotetaan vauhdittuvan suurin piirtein kuluvan vuoden tasolle. Kuntien verotulojen ehtyminen ja niiden menojen kasvu lisäävät paikallishallinnon alijäämää. Kuntien lainanottotarpeen kasvupaine ilman aktiivisia toimenpiteitä on vuosittain noin 1.5 mrd. euroa.

Kuntasektorin rahoitusvajeen kattaminen ensi vuonna edellyttäisi kunnallisverotuksen korottamista kaikissa kunnissa keskimäärin 1.5 prosenttiyksiköllä. Tämän hetken arvion mukaan yli 100 kuntaa joutuu nostamaan ensi vuonna kunnallisveroprosenttejaan ja kiinteistöverot kohoavat liki kaikissa kunnissa.

ETLA arvioi kuntien keskimääräisen tuloveroprosentin kohoavan ensi vuonna 0.5 prosenttiyksiköllä 19.1 prosenttiin. Kiinteistöverojen ennustetaan nousevan 0.1 prosenttiyksiköllä, keskimäärin 0.8 prosenttiin.

Myös kunnilta on toivottu osallistumista taantumatalkoiisiin. Se kuitenkin edellyttäisi useissa kunnissa luopumista keskipitkän aikavälin tasapainovelvoitteesta. Mikäli kunnat kaavailemiensa veronkorotusten sijaan lisääisivät investointejaan, ajautuisi satoja pikkukuntia valtioneuvoston asetuksen mukaiseen selvitystilaan.

Työvoimaa paljon käyttävissä hyvinvointipalveluissa talvella sovittavilla palkkaratkaisuilla on ratkaiseva vaikutus kuntien rahoitusasemaan ja samalla niiden työllistämismahdollisuuksiin.

SOSIAALITURVARAHASTOJEN YLIJÄÄMÄ PUOLITTUU

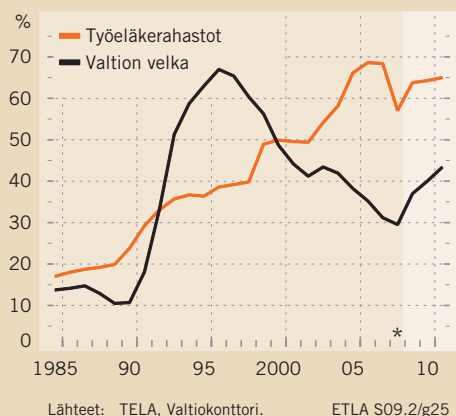
Sosiaaliturvarahastojen (Sava, Keva, työttömyysvakuutus- ja työeläkerahastot) rahoitusylijäämä supistuu ennusteajaksolla viime vuoden 6.2 mrd. eurosta vajaaseen 3.5 mrd. euroon ensi vuonna. Ylijäämän puoliintumiseen vaikuttavat rahastojen palkkasummaperusteisten maksutulojen supistuminen tänä vuonna ja sosiaalimenojen voimakas kasvu. Myös rahastojen omaisuustu-

lojen kasvu hidastuu merkittävästi osinkotulojen laskun takia.

Vakuutetun sosiaalivakuutusmaksut kohoavat ensi vuonna huomattavasti, arviolta noin 0.8 prosenttiyksiköllä, mutta työnantajilla ne hieman alenevät kansaneläkevakuutusmaksun poistuessa. Työttömyysvakuutusmaksuihin suunniteltu 0.2 prosenttiyksikön korotus ei riitä kattamaan menojen lisäystä ja rahastoon syntyy ensi kertaa alijäämä.

Rahastojen menojen kasvu kiihtyy tänä vuonna 8.5 prosenttiin ja ensi vuonna kasvu hidastuu hienokseltaan 7.5 prosenttiin. Ripeimmin kohoavat työttömyysmenot, joiden arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna 40 prosenttia ja ensi vuonna 25 prosenttia. Sosiaalietuuksien kasvuvauhtia vauhdittavat myös eläkemenot. Eläkkeiden indeksitarkistusten ja entistä korkeampaa etuutta nauttivien eläkeläisten määrän kasvun vaikutuksesta eläkemenojen arvioidaan kohoavan tänä vuonna 7 prosenttia. Ensi vuonna eläkemenojen kasvu hidastuu 6 prosenttiin, koska mm. etuuksien indeksikorotus jää tämänvuotista pienemmäksi. Työttömyyden aiheuttamien toimeentulo-ongelmien kasvun vuoksi myös sosiaaliavustukset, ku-

Työeläkerahastojen pääoman ja valtion bruttovelan suhde BKT:hen

ten toimeentulotukimenot, lisääntyvät lähivuosina voimakkaasti.

Osittain rahastoivan työeläkejärjestelmän sijoituskanta oli viime vuoden lopussa runsaat 105 mrd. euroa, josta vajaat 30 prosenttia oli sijoitettuna osakkeisiin. Osakekurssien lasku pudotti sijoituskannan arvoa viime vuonna noin 20 mrd. euroa. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla osakekurssien nousu lisäsi sijoitusten kantaa vajaalla 5 mrd. eurolla. Osakesijoitusten arvon tuntuvasta laskusta huolimatta eläkerahastojen varat ylittävät selvästi valtion bruttovelan määrän. Tänä ja ensi vuonna sijoituskannan arvioidaan kohoavan, mutta vuoden 2007 huipputasolle ei vielä yllätä.

MENOJEN RAJU KASVU LISÄÄ VELKAANTUNEISUUTTA

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämän suhde bruttokansantuotteeseen kääntyy kuluvan vuoden 4.4 prosentin ylijäämästä 2 prosenttia alijäämäiseksi, joka syvenee ensi vuonna 3.7 prosenttiin.

Valtiontalouteen syntyy tänä vuonna 4 prosentin alijäämä ja ensi vuonna se vajoaa 5 prosenttiin. Valtion velka suhteessa kokonaistuotantoon kohoaa ennustejaksolla 17 prosenttiyksikköä 46 prosenttiin. Myös kuntatalouden velkaantuneisuus kasvaa.

Kansantalouden veroasteen arvioidaan alenevan viime vuoden 43 prosentista 41.5 prosenttiin ensi vuonna. Veroasteen alenemisesta yritysten ja yhteisöjen maksamien verojen supistuminen selittää valtaosan. Kotitalouksien veroaste koho-

aa hieman mm. kunnallisverotuksen kiristymisen vuoksi. Kansaneläkevakuutusmaksun poistumisen takia yritysten sosiaalivakuutusmaksurasitus alenee lähes 0.5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Julkisten menojen kansantuoteosuus kohoaa lähes 6 prosenttiyksiköllä 54.7 prosenttiin. Voimakkaimmin lisääntyvät sosiaalimenot, joiden osuus kokonaistuotannosta kohoaa vajaalla 3.5 prosenttiyksiköllä. Myös julkisen palvelutuotannon meno-osuus lisääntyy voimakkaasti nousten 2.5 prosenttiyksikköä. Korkomenojen arvioidaan rasittavan julkista taloutta voimallisemmin vasta ensi vuonna, jolloin korkotaso kohoaa ja julkisyhteisöjen velkaantuneisuus kiihtyy.

Ennustejaksolla maailmantalouden nopea ja kestävä elpyminen ja julkisten talouksien tasapainottuminen on edelleen epävarmaa. Suomen julkisen sektorin alijäämän BKT-osuuden supistaminen edellyttäisi kokonaistuotannon kasvavan vuodesta 2011 lukien talouden trendikasvua ripeämmin.

Suomen valtion ohella muutkin OECD-maat tarvitsevat lisää lainaa budjettiensa katteeksi, mikä tulevana vuosina kiristää valtioiden välistä kilpailua vieraan pääoman saatavuudesta ja hinnasta. On todennäköistä, että korkotaso lähivuosina nousee. Kohoava korkotaso ja kasvava velka käynnistävät helposti Suomessakin velkaantumiskiirteen, josta ulospääsy vaatii arvioitua tuskallisempia vakautustoimenpiteitä.

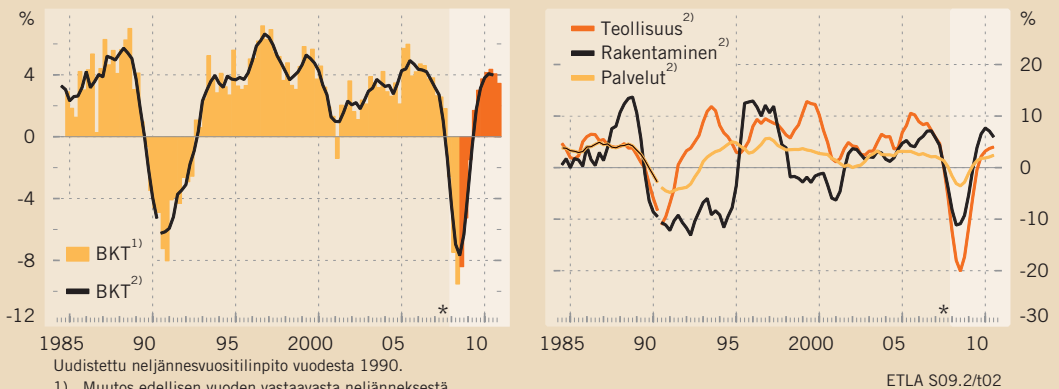
Tuotanto ja työllisyys

KOKONAISTUOTANNON POHJA AJOITTUU KULUVAN VUODEN JÄLKIPUOLISKOLLE

ETLA on hieman synkentänyt näkemyksensä kuluvan vuoden kokonaistuotannon kehityksestä. Arvioimme nyt, että BKT supistuu kuluvana vuonna 7 prosenttia vuodentakaisesta, kun keväällä ennustimme 6.5 prosentin pudotusta. Ensimmäisellä ja toisella neljänneksellä kokonaistuotanto laski jonkin verran odotettua enemmän. Kuten keväällä, arvioimme nytkin, että vientikysyntä lisääntyy hitaasti loppuvuoden aikana ja kokonaistuotanto kääntyy nousu-uralle.

Vientikysynnän romahdettua vuoden alussa teollisuuden arvonlisäys supistui ensimmäisellä vuosipuoliskolla 24 prosenttia vuodentakaisesta. Teollisuustuotannon volyyymi-indeksin mukaan teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto väheni tammi-heinäkuussa niinkään 24 prosenttia viivemvuotisesta. Uusien tilausten arvo jäi tammi-heinäkuussa 37 prosenttia edellisvuotista pienemmäksi. Mitään nopeaa muutosta parempaan ei ole odotettavissa, vaan elpyminen tapahtuu asteittain. ETLA ennustaa siksi, että teollisuuden arvonlisäys supistuu tänä vuonna noin 20 prosenttia.

Bruttokansantuotteen määrän muutokset toimialoittain neljännesvuosittain

Bruttokansantuote toimialoittain

	Mrd. e		Määrän muutos, %						
	Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin		
	2008*	2008*	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	
Alkutuotanto	4.9	3.3	11.1	0.3	1	-3	4	2	1
Teollisuus	40.2	33.1	8.6	0.1	-20	5	9	7	1
Rakentaminen	10.9	5.1	7.1	0.3	-11	-4	3	3	-1
Palvelut	105.5	59.3	2.4	1.4	-2	1	2	3	1
BKT perushintaan	161.5	100	4.5	0.8	-9	2	4	3	1

Lähde: Tilastokeskus.

Rakentamisen odotetaan tänä vuonna supistuvan noin 11 prosenttia. Palvelujen arvonlisäyksen arvioidaan vähenevän noin 2 prosenttia.

Ensi vuonna BKT kasvaa noin 1.5 prosenttia, kun kansainvälinen kysyntä kohenee. Elpyminen näkyy kuitenkin kunnolla BKT:n kasvuluvuissa vasta vuonna 2011, jolloin Suomen talouden arvioidaan kasvavan vajaat 4 prosenttia.

TEOLLISUUSTUOTANTO KASVAA HIEMAN JO ENSI VUONNA

Tuotoksella mitattuna teollisuustuotanto supistuu tänä vuonna noin 20 prosenttia, kun lähes kaikkien tehdasteollisuuden toimialojen tuotanto vähenee voimakkaasti.

Heikentynyt vientikysyntä on iskenyt pahiten teknologiateollisuuteen. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla toimialan arvonlisäys väheni 28 prosenttia viimevuotisesta. Uusien tilausten arvo jäi vielä heinäkuussa 40 prosenttia vuodentakaista pienemmäksi. Teknologiateollisuuden tuotannon arvioidaan siksi tänä vuonna supistuvan noin 25 prosenttia viimevuotisesta. Suurimmissa vaikeuksissa ovat koneiteollisuus sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuus.

Matkapuhelimien osuus sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotannosta on erittäin suuri, ja niiden vaimea kysyntä vaikuttaa tuntuvasti koko toimialan tuotantolukuihin. Myös voimakkaasti

Teollisuustoimialojen tuotos

	Mrd. e	Määrän muutos, %							
		Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
		2008*	2008*	2007*	2008*	2009 ^F	2010 ^E	2011 ^E	2004→08
Teknologiateollisuus	70.8	49.2	9.8	8.4	-25	6	12	10	1
- metallien jalostus	10.2	7.1	-4.9	-13.8	-20	8	9	1	1
- metallituotteet	9.1	6.3	10.8	10.6	-20	1	6	7	-1
- koneet ja laitteet	18.5	12.8	12.0	3.7	-25	-5	12	9	-2
- kulkuneuvot	4.5	3.1	1.8	-6.6	-20	5	3	4	0
- elektroniikka- ja sähköteollisuus	28.5	19.9	13.3	16.4	-25	11	13	15	3
Metsäteollisuus	20.5	14.3	1.2	-7.8	-20	4	9	0	-1
- puutavateollisuus	6.1	4.3	1.9	-14.2	-20	2	9	-1	-1
- paperiteollisuus	14.4	10.0	1.0	-5.5	-20	5	9	1	-1
Graafinen teollisuus	4.7	3.3	0.9	-3.4	-10	0	4	-1	0
Kemianteollisuus	20.6	14.3	3.7	1.3	-10	2	4	2	0
Elintarviketeollisuus	10.4	7.2	3.0	0.8	-5	1	3	1	1
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	1.3	0.9	-0.1	-2.6	-15	1	3	-2	-1
Muu tehdasteollisuus	5.7	3.9	4.4	-3.5	0	1	2	4	2
Tehdasteollisuus yht.	134.0	93.1	5.6	1.4	-20	4	9	6	1
Mineraalien kaivu	1.6	1.1	1.4	3.4	-1	1	3	3	2
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	8.3	5.8	0.4	7.6	-5	1	3	2	1
Koko teollisuus	143.9	100	5.3	1.7	-20	4	9	5	1
Teollisuus pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus	115.4	80.1	2.4	-4.2	-13	0	5	2	0

vähentynyt rakentaminen on merkittävästi heikentänyt sähkö- ja elektroniikkatuotteiden kysyntää. Monet pienet ja keskiuuret alan yritykset ovat siksi vaikeuksissa.

Ensimmäinen jättiristeilijä toimitetaan kuluvan vuoden lopulla ja toinen vuoden päästä. Näiden laivojen lisäksi telakkateollisuudella on vain kaksi alusta tilauskannassa. Tuotanto on siksi vähemmän päin. Uudenkaupungin autotehtaan tuotantomäärät ovat viimevuotista pienemmät, koska myös autoteollisuuden markkinatilanne on heikko.

Metallien jalostus on jo hitaasti toipumassa talouskriisistä. Suurten tuottajamaiden ja myös Suomen tuotantomäärät ovat pari kuukautta sitten kääntyneet selvään nousuun.

Metsäteollisuuden tuotannon arvioidaan supistuvan noin 20 prosenttia viimevuotisesta. Vuoden

BKT supistui kuluvan vuoden alkupuoliskolla 8.5 prosenttia

Bruttokansantuote lisääntyi tarkistettujen tietojen mukaan vuonna 2008 prosentin edellisvuodesta. Kansantalouden tilinpidon syyskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan BKT supistui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 7.5 ja toisella 9.5 prosenttia viimevuotisesta. Kokonaistuotanto väheni siten ensimmäisellä vuosipuoliskolla 8.5 prosenttia vuodentakaisesta. Teollisuuden arvonlisäys supistui 23.6 prosenttia vuodentakaisesta, rakentamisen 12.8 ja palvelualojen 4.1 prosenttia.

Kausitasoitettuna kokonaistuotanto laski ensimmäisellä neljänneksellä 3 ja toisella 2.6 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Palvelutoimialojen tuotos

	Mrd. e	Osuus, %	Määrän muutos, %						
			Edellisestä vuodesta			Keskimäärin			
			2008*	2008*	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Kauppa	32.5	17.5	6.8	1.6	-8	0	2	4.8	0
- moottoriajoneuv. kauppa	5.3	2.8	5.3	6.5	-14	0	2	5.9	-1
- tukkukauppa	17.5	9.4	4.5	0.1	-9	0	2	4.6	-1
- vähittäiskauppa	9.8	5.2	5.5	1.9	-2	0	1	4.5	0
Majoitus- ja ravitsemistoim.	6.0	3.2	3.2	-0.1	-5	-2	1	2.8	0
Liikenne	27.9	15.0	2.6	1.9	-5	2	2	3.0	1
- kuljetus	21.3	11.5	4.2	2.1	-8	1	2	3.1	0
- tietoliikenne	6.6	3.6	-0.8	1.6	3	3	2	2.7	2
Rahoitus- ja vak.toiminta	8.0	4.3	4.0	-6.8	4	2	2	2.4	1
Asuntojen omistus	20.1	10.8	1.7	1.5	2	1	1	1.6	1
Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta	32.9	17.7	6.4	4.2	-2	0	5	5.9	2
Muut sosiaaliset ja yhteiskunnalliset palvelut	58.6	31.5	1.4	2.4	1	1	1	2.1	1
Yksityiset palvelut	140.0	75.5	4.6	1.9	-4	0	4	4.0	1
Julkiset palvelut	45.4	24.5	0.8	1.4	1	1	1	1.3	1
Yhteensä	185.5	100	3.7	1.8	-3	1	3	3.3	1

Lähde: Tilastokeskus.

alkupuoliskolla toimialan arvonlisäys väheni 25 prosenttia vuotta aiemmasta. Paperiteollisuuden uusien tilausten arvo jäi tammi-heinäkuussa 24 prosenttia vuodentakaista pienemmäksi, mutta heinäkuussa uusien tilausten arvo oli enää 16 prosenttia viimevuotista matalampi.

Kemianteollisuuden tuotannon arvioidaan supistuvan tänä vuonna vain noin 10 prosenttia. Uusien tilausten arvo oli kuitenkin vielä heinäkuussa 17 prosenttia vuodentakaista pienempi.

Elintarviketeollisuus pärjää selvästi muita toimialoja paremmin. Tuotanto supistuu tänä vuonna vain noin 5 prosenttia. Elintarvikkeet ovat välttämättömyshyödykkeitä, joten niiden kulutus ei vähene yhtä paljon kuin esimerkiksi kestokulutusta tai investointitavaroiden kysyntä.

Ensi vuonna teollisuustuotanto kasvaa nelisen prosenttia, ja vuonna 2011 teollisuuden tuotoksen kasvuvauhti kiihtyy 9 prosentin tuntumaan.

PALVELUALAT PIRISTYVÄT VUONNA 2010

Palvelujen tuotoksen volyymien kasvu vaimeni viime vuonna 1.9 prosenttiin suhdannetilanteen heikkenemisen myötä. Yksityisellä sektorilla tuotoksen kasvun arvioidaan olleen vajaat 2 prosenttia, sen sijaan julkisen sektorin tuotoksen kasvu jäi 1.4 prosenttiin.

Tänä vuonna palvelutoimialojen tuotoksen arvioidaan supistuvan muutaman prosentin heikon taloustilanteen myötä. Tuotoksen alamäen arvioidaan olevan voimakkain yksityisellä sektorilla.

Eryteisesti autokaupan tuotanto supistuu tuntuvasti. Myös liikenteen, majoitus- ja ravitsemisalalan sekä liike-elämää palvelevien toimialojen suhdannetilanteen arvioidaan olevan vaikea.

Ensi vuonna suhdannetilanteen odotetaan hie- man kohenevan, ja palvelutoimialojen tuotannon kasvun arvioidaan kääntyvän lievään nousuun. Palvelutoimialojen toipuminen siirtyy kuitenkin vuodelle 2011, jolloin tuotannon kasvun odotetaan voimistuvan jo kolmen prosentin tuntumaan.

RAKENNUSALAN ALAMÄKI LOIVENEE ENSI VUONNA

Rakennustuotannon kasvu lopahti viime vuonna 2 prosenttiin. Talojen uudisrakentamisen tuotos polki paikallaan, ja maa- ja vesirakentamisessa päästiin 4 prosentin kasvuun. Uudisrakentamisen kehitys oli kaksijakoista. Asuinrakentaminen väheni 15 prosenttia, ja muu talonrakentaminen kasvoi vajaat 10 prosenttia.

Tänä vuonna rakennustuotanto supistuu laaja- alaisesti. Uudistuotannon odotetaan vähenevän neljänneksen verran sekä asuntorakentamisessa että muussa rakentamisessa. Asuntojen uudistuotannon aallonpohja saavutetaan kuitenkin jo tänä vuonna ja hidas elpyminen käynnistyy.

Valtion rakennusalalle kohdistamien elvytystoimien ansiosta valtion tukeman asuntotuotannon osuus kohoaa tänä vuonna jo 60 prosenttiin, kun se normaalissa suhdannetilanteessa on 25 prosentin luokkaa.

Rakentamisen tuotos

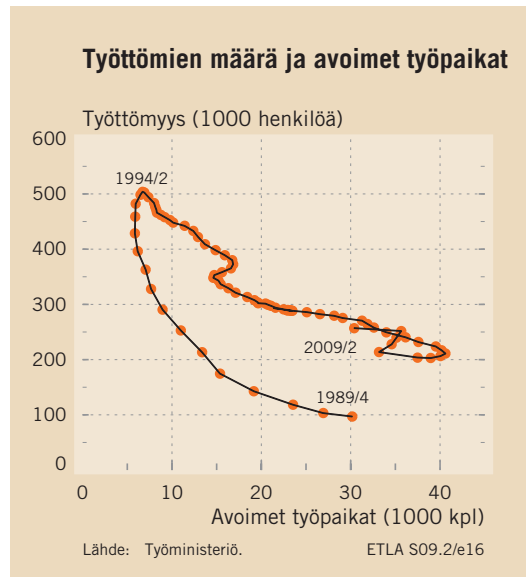
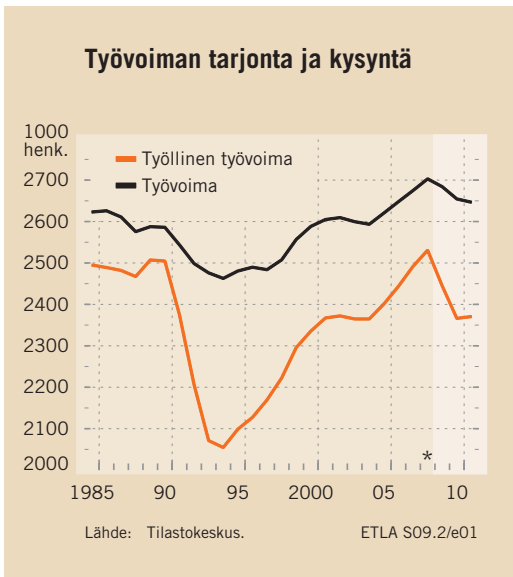
	Määrän muutos, %								
	Mrd. e			Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2008*	Osuus, % 2008*	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	2009→13 ^E
Rakentaminen	28.1	100	8.5	1.7	-11	-5	3½	3.7	-½
- talonrakentaminen	20.9	75	8.9	0.9	-14	-8	3½	4.0	-2
- maa- ja vesirak.	7.9	25	7.5	4.2	2	8	2	2.8	4

Myös korjausrakentamisen odotetaan vaikeutuvan tänä vuonna. Kannattavuusongelmista painiskelevat yritykset siirtävät investointi- ja kunnostushankkeitaan myöhemmäksi. Kotitalouksien korjausrakentaminen pysyy vilkkaana, ja sitä vauhdittaa valtion myöntämä 10 prosentin suuruisen käynnistysavustus.

Ensi vuonna rakennustuotannon määrän supistuminen hidastuu 5 prosenttiin. Asuntojen uudis-

tuotannon alamäki päättyy, ja niitä peruskorjataan tämänvuotista enemmän. Yritysten ja yhteisöjen rakentamisessa lama jatkuu, ja tuotantomäärät putoavat myös ensi vuonna 20 prosenttia.

Rakennustyypeistä suotuisin tilanne on maa- ja vesirakentamisessa. Valtion päättämien uusien väylähankkeiden ansiosta infrarakentamisen tuotanto kohoaa tänä vuonna pari prosenttia ja ensi vuonna päästään 8 prosentin kasvuun.

Työvoimatase, 1000 henkilöä

Erä	2005	2006	2007	2008 ^E	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Väestö	5 246	5 266	5 282	5 302	5 322	5 341	5 361
Työikäinen väestö ¹⁾	3 948	3 963	3 979	4 003	4 021	4 036	4 048
Työvoima	2 620	2 648	2 675	2 703	2 684	2 655	2 650
Työlliset	2 401	2 444	2 492	2 531	2 445	2 366	2 371
Työttömät	220	204	184	172	239	291	279
Tehdyt työtunnit (milj.)	4 118	4 181	4 262	4 313	4 080	3 978	3 940
Työvoimaosuus, %	66.4	66.8	67.2	67.5	66.8	65.8	65.3
Työllisyysaste ²⁾ , %	68.0	68.9	70.0	70.6	68.0	65.9	66.1
Työttömyysaste, %	8.4	7.8	6.9	6.3	8.9	11.0	10.6

¹⁾ 15-74 -vuotiaat.

²⁾ Työllisten osuus työikäisestä (15-64 -vuotiaat) väestöstä.

Lähde: Tilastokeskus.

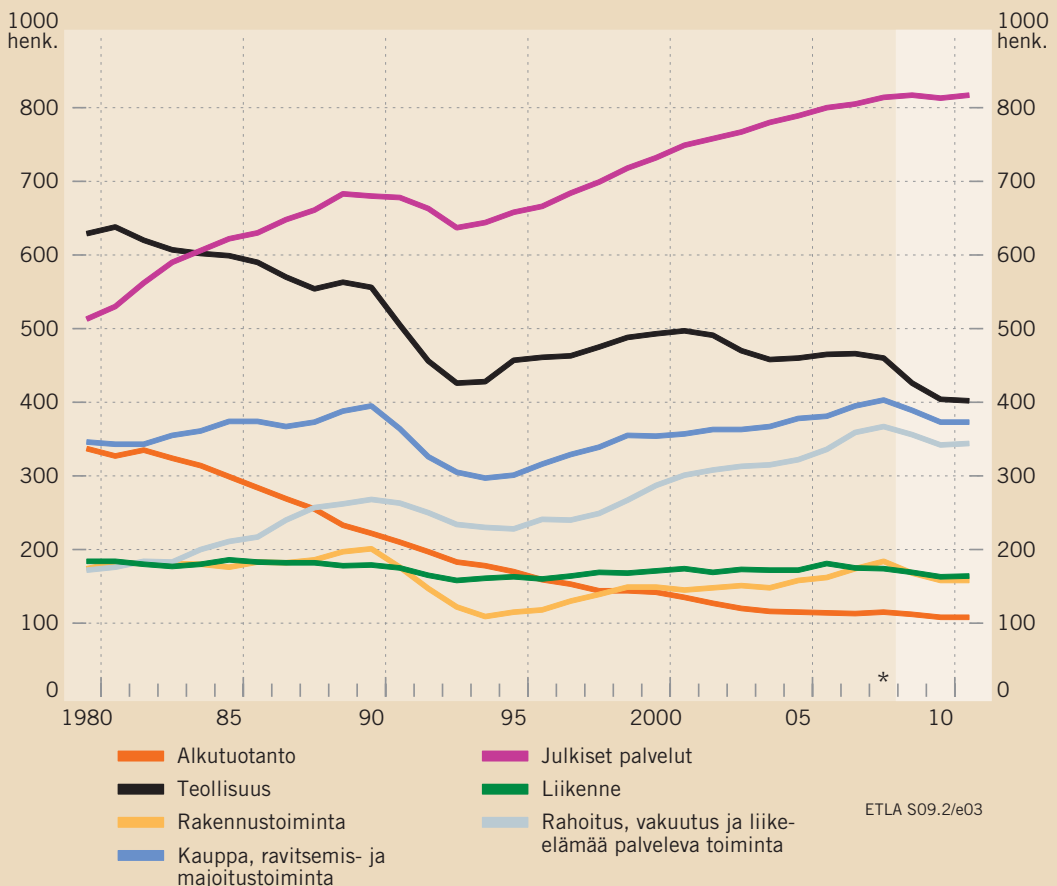
TYÖTTÖMYYS KASVAA VIELÄ VUODEN AJAN

Kansainvälinen finanssikriisi ja sitä seurannut maailmantalouden lamaantumisen iskivät voimalla Suomen talouteen. Vuoden alkupuoliskolla vientialojen tuotanto putosi rajusti, ja heikentyneen kannattavuuden sekä vaisujen näkymien takia teollisuusyritykset joutuivat supistamaan investointeja ja työpanoksen käyttöä. Teollisuuden työllisyys heikkeni vuoden alkupuoliskolla noin 8 prosenttia ja rakennusalan työllisyys väheni saman verran. Kuluvan vuoden toisella neljännek-

sellä myös liikenteessä ja tukkukaupassa sekä eräillä liike-elämää palvelevilla aloilla työllisyys kääntyi laskuun.

Työmarkkinoiden tila ennakoivilla mittareilla mitattuna pysyy kuluvan vuoden jälkipuoliskolla hyvin heikkona. Suurimpien yritysten ilmoitukset käynnistyvistä yhteistoimintaneuvotteluista ponnahtivat elokuussa uudelleen kasvuun ja uusien työpaikkojen avaukset supistuivat kesäkuukausi-
na 30 prosentin vuosivauhdilla.

Työlliset toimialoittain

Lähde: Tilastokeskus.

Työpaikkojen määrän odotetaan vähenevän tänä vuonna 3.4 prosenttia ja työllisyysaste putoaa 2.5 prosenttiyksikköä 68 prosenttiin. Työttömyysasteen arvioidaan nousevan tänä vuonna 8.9 prosenttiin.

Ensi vuodelle ennustettu vientikysynnän hidas elpyminen ei vielä riitä kääntämään teollisuuden työllisyyden laskusuuntausta ja myös rakennustoiminnan vaikeudet pitkittyvät liike - ja toimistorakentamisen tuntuvan supistumisen vuoksi. Ensi vuonna työllisten määrän arvioidaan supistuvan toistamiseen runsaat 3 prosenttia ja työttömyysaste kohoaa 11 prosenttiin. Ennustejakson aikana työttömien määrä lisääntyy 120 000 henkilöllä.

TEOLLISUUDEN JA RAKENTAMISEN TYÖLLISYYS HEIKKENEE MYÖS ENSI VUONNA

Teollisuustuotannon putoaminen ja rakennusalan jo vuoden kestänyt alamäki välittyvät entistä voimallisemmin niitä palvelevien alojen työllisyyskehitykseen. Tänä vuonna työvoiman sopeutus alentuneen tuotannon tasolle on voimakkainta jaostuselinkeinoissa.

Teollisuuden työllisyyden arvioidaan supistuvan tänä vuonna 8 prosentilla, ja rakennusalalla työvoiman tarve vähenee 9 prosenttia. Teollisuudesta ja rakentamisesta katoaa tänä vuonna yhteensä vajaat 50 000 työpaikkaa. Kaikki teollisuuden alatoimialat joutuvat vähentämään työn kysyntää. Eniten työllisyys vähenee päävientialoilla metsä- ja metalliteollisuudessa.

Teollisuustoimialojen ja rakentamisen jyrkästi heikentynyt kannattavuus kohenee asteittain, mutta alojen työllisyyden laskusuuntauksen katkaisemiseen se ei vielä ensi vuonna riitä. Ensi vuonna teollisuuden ja rakentamisen työpaikkojen arvioidaan supistuvan 30 000 henkilöllä.

YKSITYISTEN PALVELUALOJEN TYÖLLISYYS KÄÄNTYI LASKUUN ALKUVUONNA

Alkuvuonna jalostuselinkeinojen tuotannon putoaminen välittyi yksityisiin palveluihin. Tammiheinäkuussa yksityisen palvelusektorin työpaikat supistuivat 0.5 prosentilla, ja voimakkainta lasku oli tukkukaupassa, majoitus- ja ravintola-alalla sekä liikenteessä. Kesäkuukausina näiden alojen työllisyys supistui lähes 2 prosenttia. Vuoden

Työlliset toimialoittain¹⁾, 1000 henkilöä

Toimiala	TOL-02	2005	2006	2007	2008*	2009 [€]	2010 [€]	2011 [€]
Alkutuotanto	A,B	114	113	111	112	112	108	108
Teollisuus	C,D,E	460	465	466	460	425	404	402
Rakentaminen	F	158	162	174	184	168	158	159
Kauppa	G,H	378	381	395	404	389	373	374
Liikenne	I	172	181	175	174	169	163	165
Rahoitus, vakuutus ja liikelämää palveleva toiminta	J,K	322	336	359	367	355	342	344
Julkiset ja muut palvelut	L-O	790	801	806	815	817	813	817
- josta julkinen sektori		654	655	657	665	667	667	668
Palvelut yhteensä		1 662	1 699	1 733	1 762	1 730	1 690	1 699
Toimiala tuntematon	X	7	5	8	9	7	5	5
Koko kansantalous		2 401	2 444	2 492	2 531	2 444	2 366	2 371

¹⁾ Toimialaluokitus 2002.

Lähde: Tilastokeskus.

jälkipuoliskolla sekä ensi vuoden alussa palvelualojen ahdinko syvenee yksityisen kulutuksen supistumisen myötä. Yksityisten palveluiden työllisyyden arvioidaan supistuvan tänä vuonna 3 prosentilla, ja väheneminen jatkuu voimakkaana myös ensi vuoden alkupuoliskolla.

Myös julkinen sektori vähensi työvoiman käyttöä alkuvuonna. Työpaikat vähenivät erityisesti valtiosektorissa. Paikallishallinnossa työpaikkojen kasvu pysähtyi, ja vuoden jälkipuoliskolla kuntien työllistämismahdollisuudet heikkenevät. Useat kunnat ovat vakavissa rahoitusongelmissa ja pakotettuja mm. työvoimakustannussäästöihin. Julkisyhteisöjen työpaikkojen määrän arvioidaan pysyvän tänä ja ensi vuonna ennallaan.

Työllisyyskehityksen kannalta avainasemaan nousevat käynnistyneet palkkaneuvottelut. Palkkamaltilla voidaan jouduttaa yritysten kannattavuuden kohenemista ja jarruttaa julkisyhteisöjen rahoitusali jäämien kasvua. Myös hallituksen jo päättämällä ja ensi vuodeksi kaavailemilla kysyntää elvyttävillä toimilla voidaan hidastaa näköpiirissä olevaa työllisyyden laskusuuntausta. Työllisyysmenetysten minimointi nyt käynnissä olevassa jyrkässä laskusuhdanteessa on elintärkeää senkin vuoksi, että keskipitkällä aikavälillä Suomea uhkaa eläköitymisen kiihtyminen ja sen synnyttämä työvoimapula.

Tuonti ja maksutase

KÄSITYKSEMME TAVARATUONNIN KEHITYKSESTÄ EI OLE MUUTTUNUT

ETLA ennusti keväällä, että tavaratuonti vähenee tänä vuonna noin 25 prosenttia vuodentakaisesta. Käsityksemme tavaratuonnin kokonaiskehityksestä ei ole muuttunut, mutta olemme tehneet pieniä korjauksia energiatuotteiden ja lyhytikäisten kulutustavaroiden ennusteisiin.

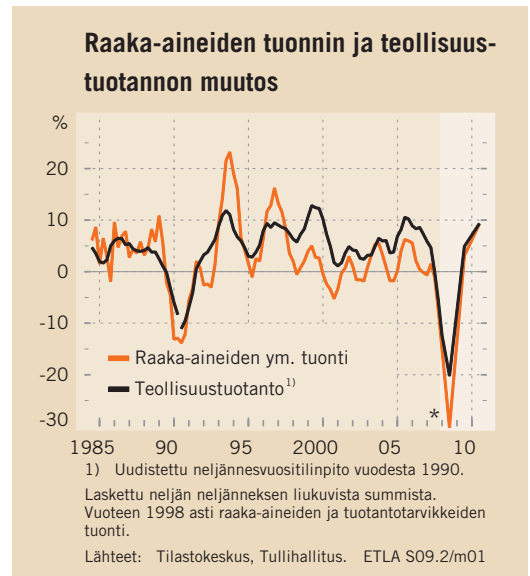
Tavaratuonnin pudotus jatkui vielä toisella neljänneksellä, mutta näkemyksemme mukaan pohja on nyt saavutettu. Kaikkien hyödykeryhmien tuonti vähenee tuntuvasti viimevuotisesta. Palvelut mukaan lukien tuonti supistuu tänä vuonna 23 prosenttia.

Ensi vuonna tavaratuonnin arvioidaan kasvavan 2 prosenttia, kun vienti hitaasti elpyy. Vuonna 2011 vienti on jo päässyt kunnolla nousuun, ja tavara-tuonti kasvaa 10 prosentin vuosivauhtia.

VÄHENTYNYT AUTOJEN JÄLLEENVIENTI SUPISTAA KESTOKULUTUSTAVAROIDEN TUONTIA VOIMAKKAASTI

Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti vähenee kuluvana vuonna noin 30 prosenttia vuo-

dentakaisesta, kun teollisuustuotanto supistuu noin 20 prosenttia. Kun vientikysyntä ensi vuonna elpyy hitaasti, raaka-aineita ja tuotantotarvikkeita tarvitaan tämänvuotista enemmän ja niiden tuonti kasvaa kolmisen prosenttia.

Tavara- ja palvelutuonti

	Arvo ¹⁾		Määrä ¹⁾						
	Mrd. e	%-osuus	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin		
	2008*	2008*	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2004→08	2009→13 ^E
Raaka-aineet ja tuotantotarv.	21.6	34.7	6.3	-2.3	-30	3	9	5	-2
Energiatuotteet	11.0	17.7	-3.5	4.0	-10	5	1	2	0
Investointitavarat	14.5	23.4	19.8	2.1	-30	6	15	11	-1
Kulutustavarat	15.0	24.2	-1.3	3.0	-25	2	8	8	-1
- kestokulutustavarat	6.0	9.7	-7.6	-1.6	-45	0	18	8	-5
- muut kulutustavarat	9.0	14.5	4.4	6.8	-10	4	4	8	2
Koko tavaratuonti²⁾	59.8	100	6.6	4.3	-25	2	10	8	-1
Tavara- ja palvelutuonti²⁾	79.6	..	6.5	7.0	-23	2	8	8	-1

¹⁾ Käyttötarkoituksen mukainen tuonnin arvo Tullitilaston (c.i.f.) mukaan. Määrän muutokset ETLAn laskelma.

²⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

Energiatuotteiden tuonti väheni vuoden alkupuoliskolla odotettua enemmän. Arvioimme nyt, että hyödykeryhmän tuonti supistuu tänä vuonna noin 10 prosenttia vuodentakaisesta. Ensi vuonna tuontimäärän uskotaan kasvavan noin 5 prosenttia.

Niin kauan kuin kansainvälinen kysyntä pysyy heikkona, kotimaisella teollisuudella ei ole paljon tarvetta investoida uusiin koneisiin ja laitteisiin. Lähinnä välttämättömät korjausinvestoinnit ovat ajankohtaisia. Muistutettakoon mieleen, että investointitavaroihin luetaan vuoden 2007 alusta lukien myös puhelinlaitteiden osat, jotka aikaisemmin kuuluivat kestokulutustavaroihin.

Investointitavaroiden tuonti vähenee tänä vuonna noin 30 prosenttia vuodentakaisesta. Ensi vuonna niiden tuonti kääntyy noin 6 prosentin kasvuun, kun teollinen toiminta virkistyy.

Kestokulutustavaroiden tuonti supistuu tänä vuonna noin 45 prosenttia Venäjälle suuntautuvan autojen jälleenviennin romahtamisen seurauksena. Jo ensi vuonna kestokulutustavaroiden tuonti lähtee uudelleen nousuun, mutta keskimäärin ryhmän tuonti jää vielä kuluvan vuoden lukemiin.

Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonti väheni ensimmäisellä vuosipuoliskolla arvioitua enemmän. Niiden tuonti supistuneeksi kuluvana vuonna noin 10 prosenttia. Ensi vuonna niiden tuonti kasvaa noin 4 prosenttia.

TUONTIHINNAT KÄÄNTYVÄT NOUSUUN VUODEN LOPULLA

Tavaroiden tuontihinnat kääntyivät vuoden 2008 jälkipuoliskolla jyrkkään laskuun. Kuluvan vuoden lopulla tuontihinnat lähtevät uudestaan nousuun, mutta vuositasolla tavaroiden tuontihinnat laskevat tänä vuonna keskimäärin noin 9 prosenttia vuodentakaisesta. Ensi vuonna tavaroiden tuontihinnat nousevat keskimäärin 2 prosenttia.

Energiatuotteiden euromääräiset tuontihinnat kääntyivät viime vuoden jälkipuoliskolla jyrkkään laskuun, kun öljyn maailmanmarkkinahinnat pu-

tosivat. Energiatuotteiden tuontihinnat kääntyivät kuluvan vuoden loppupuolella lievään nousuun, mutta hinnat jäivät siitä huolimatta keskimäärin runsaat 30 prosenttia viimevuotista matalammiksi. Ensi vuonna energiatuotteiden tuontihintojen arvioidaan kallistuvan noin 9 prosenttia tämänvuotisesta.

Tavaratuonnin määrä supistui vajaat 30 prosenttia kuluvan vuoden alkupuoliskolla

Kansantalouden tilinpidon tarkistettujen tietojen mukaan tavaratuonnin määrä lisääntyi viime vuonna 4.3 prosenttia edellisvuodesta.

Syyskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaratuonnin määrä supistui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 24.1 prosenttia ja toisella neljänneksellä 31.9 prosenttia vuodentakaisesta. Tavaratuonnin määrä väheni siten vuoden alkupuoliskolla 28.1 prosenttia viimevuotisesta. Kausitasoitettuna tavaratuonnin määrä supistui ensimmäisellä neljänneksellä 13.2 ja toisella neljänneksellä 8.4 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Tavaroiden käyttötarkoitukseluokitus muuttui vuoden 2007 alusta, jolloin puhelinlaitteiden osat siirtyivät kestokulutustavaroista investointitavaroihin. Investointitavaroiden tuonti oli siten vuonna 2007 tavanomaista voimakkaampaa, ja kestokulutustavaroiden tuontimäärä puolestaan edellisvuotista pienempi.

Autojen jälleenvienti Venäjälle on voimakkaasti vähentynyt, ja sen seurauksena kestokulutustavaroiden tuonti puolittui kuluvan vuoden alkupuoliskolla vuodentakaiseen verrattuna. Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti supistui 33 prosenttia edellisvuodesta ja investointitavaroiden tuonti 30 prosenttia. Energiatuotteita tuotiin 11 prosenttia edellisvuotista vähemmän. Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonti laski vain vajaat 8 prosenttia viimevuotisesta.

Tavaroiden tuontihinnat nousivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan 0.5 prosenttia vuodentakaisesta. Kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla tuontihinnat laskivat keskimäärin 9.2 prosenttia viimevuotisesta. Tilastokeskuksen tuontihintaindeksi putosi tammi-kesäkuussa 12.3 prosenttia edellisvuodesta.

Raaka-aineiden tuontihintojen lasku jatkui kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla. Tänä vuonna ne ovat keskimäärin noin 10 prosenttia viimevuotista halvemmat, vaikka hintojen odotetaan kääntyvän nousuun vuoden lopulla. Ensi vuonna hintojen nousuvauhti jää 2 prosenttiin. Investointitavaroiden tuontihinnat halpenevat tänä vuonna noin prosentin ja ensi vuonna puolisen prosenttia.

Kestokulutustavaroiden tuontihinnat alenevat tänä vuonna kolmisen prosenttia. Muiden kulutustavaroiden tuontihinnat ovat kääntyneet laskuun, mutta keskimäärin ne jäävät vielä prosentin viimevuotista korkeimmiksi.

VAIHTOTASEEN YLIJÄÄMÄ SUPISTUU SELVÄSTI

Arvioimme vaihtotaseen ylijäämän supistuvan ennustejaksolla selvästi, mutta sittenkin vähemmän kuin vielä maaliskuussa odotimme. Ennakoimme ylijäämän suuruudeksi kuluvana vuonna 2.4 miljardia euroa ja vuonna 2010 noin 3.6 miljardia euroa. Varsinkin vuotta 2010 koskevaa arviota olemme kohottaneet huomattavasti, mikä johtuu siitä, että odotamme nyt kauppataseen paranevan ripeämmin kuin aikaisemmin arvioimme. Kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna

vaihtotaseen ylijäämä putoaa viime vuoden 2.6 prosentista 1.4 prosenttiin vuonna 2009 ja nousee 2 prosenttiin vuonna 2010.

Kauppataseen ylijäämän arvioidaan heikenevän viime vuoden 5.9 miljardista eurosta runsaaseen 4.7 miljardiin euroon tänä vuonna, mutta kohentuvan sen jälkeen 5.8 miljardiin euroon vuonna 2010. Kuluvana vuonna sekä tavaravienti että tavaratuonti putoavat arvoltaan runsaat 30 prosenttia. Vuonna 2010 tavaravienti lisääntyy tuontia ripeämmin, joten kauppaylijäämä paranee.

Palveluiden ulkomaankaupan ennustaminen on hankalaa, sillä tilastoja korjataan jälkeensä melko tavalla, ja viimeksi näin tapahtui menneenä kesänä. Viime vuonna palvelutase ponnisti reilusti ylijäämäiseksi, mutta Suomen Pankin julkaisemat maksutasetiedot tammi-heinäkuulta kertovat ylijäämien sulaneen alkuvuoden aikana. Odotamme kuitenkin palvelutaseen säilyvän ennustejaksolla lievästi ylijäämäisenä.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen viime vuosina kasvaneen alijäämän odotetaan säilyvän ennustevuosina ennallaan. Tätä erää heiluttelevat erityisesti rajan yli kulkevat

Vaihtotase, mrd. euroa

	2007	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E
Tavaroiden vienti (fob) ¹⁾	65.8	65.7	45½	48	55
Tavaroiden tuonti (fob) ¹⁾	57.0	59.8	40½	42½	47½
Kauppataseen ylijäämä	8.7	5.9	4½	6	7½
Palveluvienti	16.3	21.1	17	18	19
Palvelutuonti	16.0	19.8	17	17½	18½
Palvelutaseen ylijäämä	0.3	1.3	0	0	1
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen ylijäämä	-1.8	-2.4	-2½	-2½	-2½
Vaihtotaseen ylijäämä	7.3	4.8	2½	3½	6
Vaihtotaseen ylijäämä / BKT, %	4.0	2.6	1½	2	3
Vaihtotaseen ylijäämä / viennin arvo, %	8.8	5.5	4	5½	8

¹⁾ Ml. tavarakaupan järjestelyerät.

Lähde: Tilastokeskus.

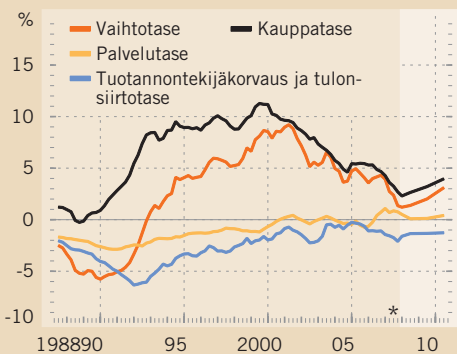
osingot, korot ja kotiutetut voitot, joista jokaisen nettomääräisiä liikkeitä ja jopa etumerkkiä on hyvin vaikea ennustaa.

KOTITALOUDET ALKAVAT VIHDOIN SÄÄSTÄÄ ENEMMÄN

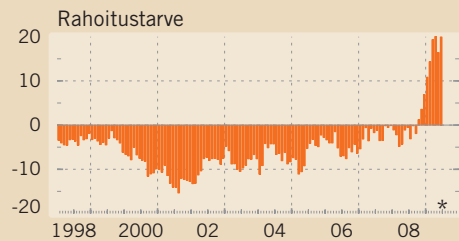
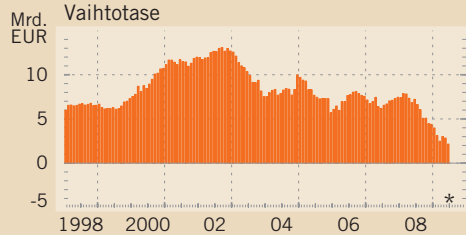
Kotitaloussektorin kulutusmenot olivat vuonna 2008 jo kolmatta vuotta peräkkäin käytettävissä olevia suuremmat. Säästäminen oli kansantalouden tilinpidon tarkistettujen tietojen mukaan 1.4 miljardin euron verran miinusmerkkinen eli saman verran kuin kahtena edellisellä vuonna keskimäärin. Kun siitä vähennetään investoinnit uusiin asuntoihin, saadaan kotitaloussektorin nettomääräiseksi luotonotoksi 4.5 miljardia euroa. Nettoluotonotto pienentyi jonkin verran edellisvuosista, mutta oli edelleen poikkeuksellisen suuri.

Säästäminen kansantalouden tilinpidossa ei kuvaa kotitalouksien todellista säästämistä kovin tarkasti. Osaa kotitalouksien rahoituksen lähteistä ei huomioida siellä lainkaan (myyntivoitot, perinnöt jne.) ja samoin osa rahan käytöstä jää hyvin perustein kirjaamatta (esimerkiksi vanhojen asuntojen ja käytettyjen autojen kauppa). Näistä epätarkkuuksista huolimatta olemme jo pitkän aikaa olleet sitä mieltä, että tilanne, jossa sekä koti-

Vaihtotaseen ylijäämä komponentteittain suhteessa BKT:hen

Vaihtotase ja pääomaliikkeet

Lähde: Suomen Pankki.

ETLA S09.2/u03

talouksien säästäminen että nettoluotonanto ovat miinusmerkkisiä, ei voi kestää kovin kauan. Jotta velkoja voisi lyhentää, tuloista on ensin jäätävä jotain jäljelle kulutusmenojen jälkeen.

Vihdoin ennustevuosina 2009-2011 kotitaloussektorin säästämisen lisääntyä selvästi, kun käytävissä olevat tulot kasvavat kulutusmenoja ripeämmin, ja pysyy koko jakson ajan plusmerkisenä. Vastaavasti asuinrakennusinvestoinnit supistuvat kuluvana vuonna reilusti ja jäävät veraten vaatimattomiksi myös parina seuraavana vuonna. Niinpä sektorin nettoluotonotto korjautuu ensin kertaaheitolla tilapäisesti lähelle nolaa ja kasvaa sitten uudelleen palaamatta kuitenkaan viime vuosien korkealle tasolle.

INVESTOINTIEN VÄHENEMINEN KASVATTA YRITYSSEKTORIN NETTOLUOTONANTOA

Yrityssektorin säästäminen supistui vuonna 2008 vajaaseen 10 miljardiin euroon. Siitä rahoitus- ja vakuutuslaitosten ylijäämää oli runsas miljardi euroa. Nettoluotonanto – eli säästäminen vähennettynä varastojen muutoksella ja poistot ylittävillä investoinneilla kotimaahan – oli 2 miljardia euroa eli vähiten vuoden 1992 jälkeen. Rahoitusylijäämää pienensivät kauppataseen heikkeneminen ja kotimaisten investointien kasvu.

Ennustejaksolla yrityssektorin säästäminen kasvaa, kun muun muassa maksetut osingot pienevät ja työpanos vähenee. Myös yritysten rahoitusylijäämä eli nettoluotonanto kohoaa sekä absoluuttisesti että kokonaistuotantoon suhteutettuna. Voi tuntua kummalliselta, että nettoluotonanto eli rahoitusylijäämä kasvaisi, kun talous heikkenee, mutta näin kävi myös edellisen

Vaihtotase oli vuonna 2008 vajaat 5 miljardia euroa ylijäämäinen

Vaihtotaseen ylijäämä supistui vuonna 2008 edellisvuodesta noin 2.5 miljardilla eurolla 4.8 miljardiin euroon. Kokonaistuotantoon suhteutettuna ylijäämä oli 2.6 prosenttia. Kauppataseen ylijäämä pieneni 2.9 miljardilla eurolla 4.7 miljardiin euroon, kun taas palvelujen tase parani miljardilla eurolla 1.3 miljardiin euroon. Tuotannon tekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase oli 2.4 miljardia euroa alijäämäinen.

hitaan kasvujakson aikana vuosina 2001-2002. Tämä omituinen tulos seuraa siitä, että yrityssektorin investoinnit vähenevät jyrkästi ja kokonaistuotannon arvo jää muutamaksi vuodeksi pienemmäksi kuin vuosina 2007-2008.

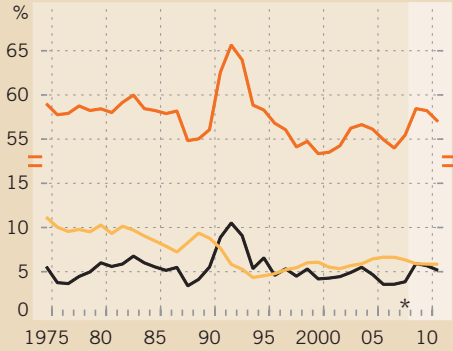
JULKISEN SEKTORIN RAHOITUSASEMA PAINUU PITKÄSTÄ AIKAA ALIJÄÄMÄISEKSI

Julkisen sektorin nettoluotonanto supistui viime vuonna 8 miljardiin euroon edellisvuoden noin 9.4 miljardista eurosta. Talouden äkillinen käänne pysäytti verotulojen kertymisen vuoden lopulla. Kokonaistuotantoon suhteutettuna ylijäämä oli 4.4 prosenttia.

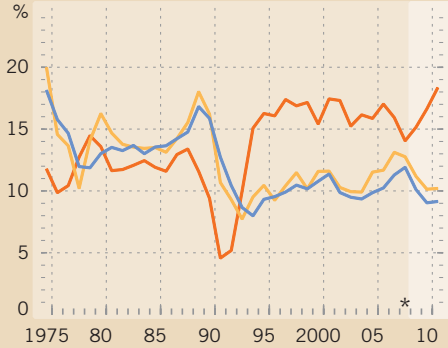
Kuluvana vuonna julkinen sektori painuu reilusti alijäämäiseksi. Verotulot alenevat samalla kun julkiset menot kasvavat ripeästi. Arvioimme alijäämän suuruudeksi noin 3.5 miljardia euroa kuluvana vuonna ja 6.5 miljardia euroa vuonna 2010. Kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna alijäämät ovat 2 prosenttia ja runsaat 3.5 prosenttia. Julkisen sektorin rahoituskysymyksiä käsitellään tarkemmin sivuilla 50.

Sektoreiden tulot, säästäminen ja pääomanmuodostus (suhde BKT:hen)

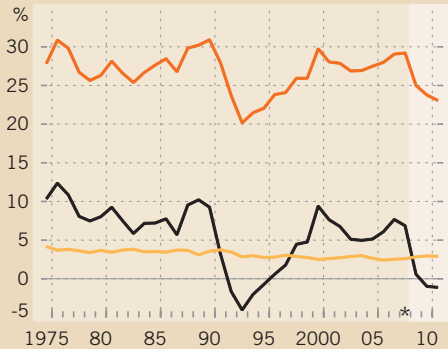
Kotitaloussektori

Yritykset, rahoitus- ja vakuutus toiminta

Julkinen sektori

- Tulot
- Säästäminen
- Pääomanmuodostus
- Kiinteät investoinnit

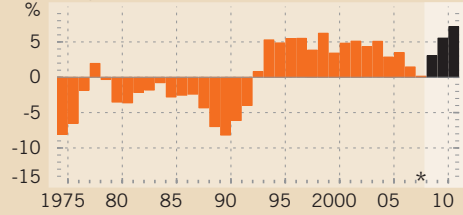
Kaikki erät laskettu poistot mukaan lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

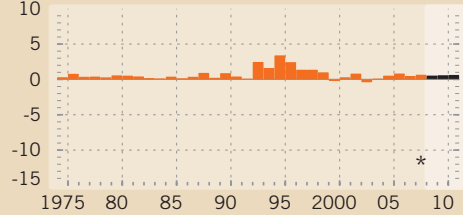
ETLA S09.2/r08

Vaihtotase ja sektoreittainen netto-luotonanto suhteessa BKT:hen

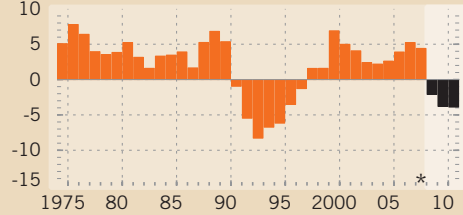
Yritykset

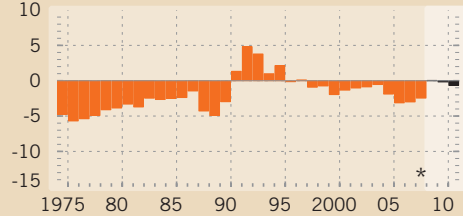
Rahoituslaitokset

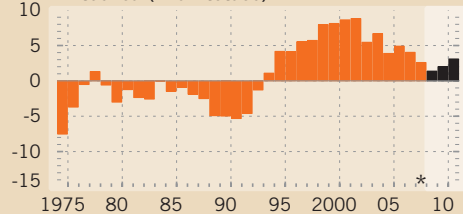
Julkinen sektori

Kotitaloussektori

Yhteensä (=vaihtotase)

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S09.2/r09

Hinnat ja kustannukset

KULUTTAJAHINTOJEN LASKU PYSÄHTYI ALKUVUONNA

Kuluttajahinnat kääntyivät viime vuoden jälkipuoliskolla selvään laskuun lähinnä energian tun-
tuvan halpenemisen ja korkotason alenemisen
vuoksi. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla kulutta-
jahinnat ovat pysyneet lähes ennallaan. Inflaation
odotetaan kiihtyvän ensi vuoden aikana.

Kuluttajahintojen vuosimuutos vaimeni viime
vuoden lopun 3.5 prosentista heinäkuussa jo
-0.1 prosenttiin viime vuoden korkean vertailuta-
son vuoksi. Vaimeneva hintakehitys johtui kansainvälisen talouden taantumasta aiheuttamasta raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen laskusta sekä alenevasta korkotasosta. Sen sijaan kotimaisten palkkakustannusten nousu aiheutti inflaatiopaineita.

Muissa EMU-maissa hintojen vuosimuutos vaimeni heinäkuussa -0.6 prosenttiin. Suomen muita EMU-maita nopeampi inflaatio johtui lähinnä elintarvikkeiden hintojen noususta ja palveluiden kallistumisesta.

Elintarvikkeiden maailmanmarkkinahinnat kääntyivät laskuun jo vuoden 2008 jälkipuoliskolla hyvän sadon ja lisääntyneen tarjonnan vuoksi. Muissa EMU-maissa elintarvikkeiden kuluttajahinnat alenivat jo alkuvuoden aikana, mutta Suomessa hinnat ovat vielä selvästi viime vuotta korkeammat (ks. erityisteema s. 74).

TUONTIHINNAT NOUSEVAT LOPPUVUONNA

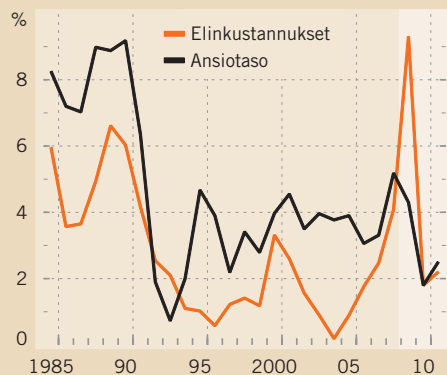
Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin mukaan tuontihinnat alenivat alkuvuonna keskimäärin 12.2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Myös kuluvan vuoden alkuun verrattuna tuontihinnat olivat hienoisessa alamäessä. Hintojen aleneminen painottui energiaraaka-aineisiin, jotka halpenivat keskimäärin 35 prosenttia.

Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta kohosi vuoden alun 40 dollarin tynnyrihinnasta heinäkuussa runsaaseen 70 dollariin. Sen sijaan energian tuontihinnat kääntyivät lievään nousuun vasta kesäkuussa. Vaimea tuontihintakehitys johtui muun muassa euron vahvistumisesta.

Keskeisten hintaindeksien muutokset

Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

Muiden raaka-aineiden tuontihinnat olivat alkuvuonna keskimäärin 5.8 prosentin laskussa. Kulutus- ja investointitavaroiden tuontihintojen arvioidaan pysyvän tänä vuonna lähes ennallaan. Kuluvaan vuoden jälkipuoliskolla kansainvälisen talouden lievän piristymisen arvioidaan vauhdittavan hieman raaka-aineiden kysynnän kasvua, jolloin dollarimääräisten maailmanmarkkinahintojen nousun arvioidaan vahvistuvan.

Toistaiseksi euron vahvistuminen on vaimentanut tuontihintojen nousua. Euron hinnan odotetaan asettuvan tänä vuonna keskimäärin 1.38 dollariin. Ensi vuonna euro asettunee 1.43 dollarin tuntumaan.

Yhteensä tuontihintojen odotetaan laskevan kuluvaan vuonna lähes 9 prosenttia lähinnä raaka-aineiden halpenemisen vuoksi. Vuonna 2010 tuontihintojen nousun arvioidaan vauhdittuvan

runsaaseen 2 prosenttiin. Energia- ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen odotetaan nousevan kuluvaan vuodesta talouden aktiiviteetin kasvun myötä.

YKSIKÖTYÖKUSTANNUKSET NOUSUSSA

Kotimaiset kustannuspaineet ovat voimistuneet. Vuoden 2007 syksyllä solmitut liittokohtaiset palkkatarkistukset ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta voimassa vuoden 2010 alkuun. Palkkatarkistusten perusteella vuoden 2009 säännöllisen työajan ansioiden arvioidaan kohoavan noin 4.3 prosenttia. Vuoden 2010 sopimuskorotusten arvioidaan jäävän poikkeuksellisen pieniksi yritysten vaikean taloustilanteen vuoksi, ja keskituntiansioiden nousu vaimenee vajaaseen 2 prosenttiin.

Työn tuottavuuden arvioidaan supistuvan tänä vuonna vajaat 2 prosenttia. Tuotannon noin 7

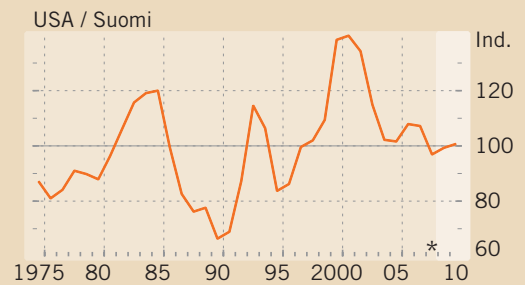
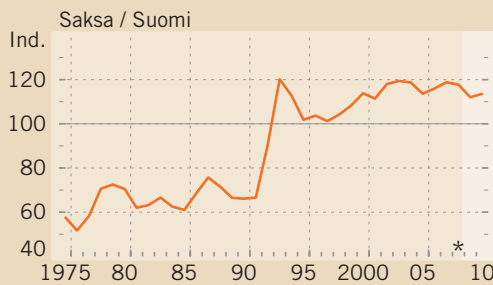
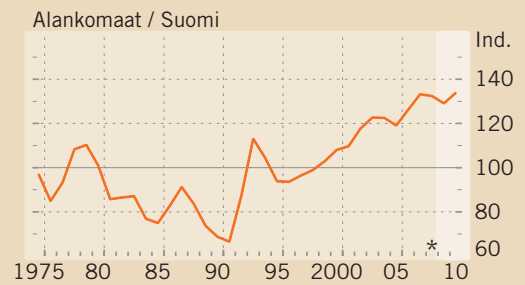
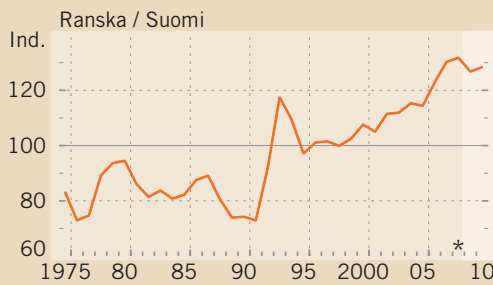
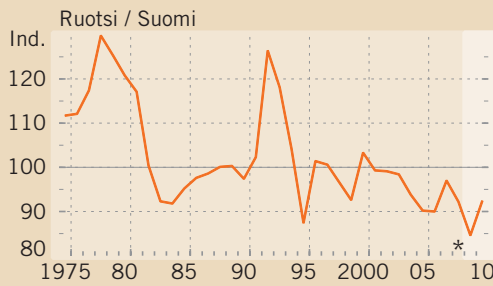
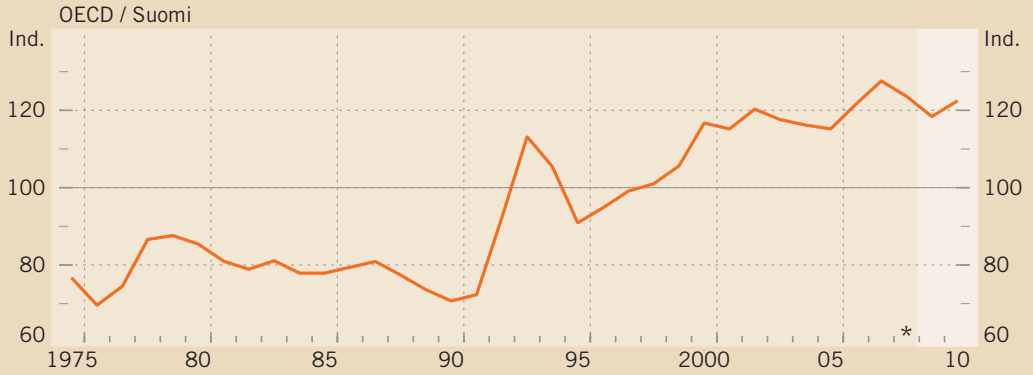
Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustasoon vaikuttavista tekijöistä

Tekijä	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin	
	2007*	2008*	2009 ^E	2010 ^E	2004→08	2009→13 ^E
1. Ansiotaso	5.4	4.3	1.8	2.5	3.8	3.3
2. Työpanos ¹⁾	1.3	-5.6	-1.5	-1.0	1.3	-0.2
- ansiotyöpanos	1.6	-5.6	-1.5	-1.0		
- yksityiset elinkeinonharjoittajat	0.9	-5.6	-1.5	-1.0		
3. Työvoimakustannukset	6.8	-2.2	0.0	2.4	5.2	2.2
- palkkasumma	6.8	-1.5	0.4	1.8	5.3	2.2
- muut työtulot	7.0	-4.7	-1.5	5.0	5.1	2.2
4. Tuotanto	1.0	-7.1	1.3	3.7	3.3	1.0
5. Yksikkötyökustannukset (3./4.)	5.7	5.3	-1.3	-1.2	1.9	1.2
6. Tuontihinnat	1.8	-6.4	2.0	2.0	3.3	0.4
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, - osuus kokonaistarjonnasta	-3.0	7.7	-0.6	-3.8	-3.1	-0.3
8. Kustannuspaine (0.65x5. + 0.25x6. + 0.10x7.)	4.1	3.2	-0.6	-0.8	1.7	0.9
9. Kysyntäpaine sekä viivästynyt hintapaine	-2.3	-0.6	1.2	2.1	-0.2	0.7
10. Tuotannon hintaindeksi (8.+ 9.)	1.8	2.6	0.7	1.3	1.5	1.6
11. Kuluttajahintaindeksi	3.2	0.3	1.8	2.2	1.8	1.7
12. Reaaliansiotaso	1.9	3.3	0.5	0.6	2.0	1.6
13. Tuotanto työpanosyksikköä kohti (4./2.)	-0.3	-1.5	2.9	4.7	2.0	2.3

¹⁾ Tehdyt työtunnit.

Lähde: Tilastokeskus.

Suomen teollisuuden suhteelliset yksikkötyökustannukset¹⁾

1) Suomen teollisuuden valuuttakurssikorjatut yksikkötyökustannukset OECD-maihin (14 maata) verrattuna, (keskiarvo 1987-2006 = 100).

Lähteet: OECD, Tilastokeskus.

prosentin supistumisesta huolimatta työpanos väheni alkuvuonna vain 3-4 prosenttia. Vuoden jälkipuoliskolla työpanoksen supistumisen odotetaan vauhdittuvan heikon taloustilanteen pitkittymisen myötä. Yksikkötyökustannusten arvioidaan kohoavan edelleen vajaan 6 prosentin vauhtia.

Vuonna 2010 talouskasvu on edelleen vaimeaa, mutta tuottavuuden kasvu hieman piristyy. Työvoimakustannusten nousun arvioidaan jäävän vajaan prosenttiin, ja yksikkötyökustannusten nousun odotetaan siten pysähtyvän.

ELINTARVIKKEET, ASUMINEN JA LIIKENNEMENOT KALLISTUVAT

Kansallisella käsitteellä mitattu inflaatio oli kulu- van vuoden alkupuoliskolla keskimäärin 1.1 prosenttia. Kesän aikana inflaatio painui negatiiviseksi viime vuoden korkean vertailutason vuoksi. Vuoden jälkipuoliskolla inflaation arvioidaan jäävän nollian tuntumaan muun muassa elintarvikkeiden arvonlisäveron alentamisen vuoksi.

Inflaatio-odotusten vaimenemisen myötä Euroopan keskuspankki aloitti ohjauskorkonsa laskun vuoden 2008 syksyllä, ja vuoden 2009 kesään mennessä ohjauskorko oli alentunut 4.25 prosentista 1.00 prosenttiin.

Myös Yhdysvalloissa keskuspankki on laskenut tuntuvasti omaa ohjauskorkoaan heikentyneiden talousnäkyvien myötä. Nyt talousnäkyvät ovat hieman elpymässä. Inflaation arvioidaan pysyvän toistaiseksi vielä tavoitetason alapuolella ja ohjauskoron nostamisen arvioidaan tulevan ajan- kohtaiseksi vasta vuoden 2010 aikana.

ASUNTOJEN HINNAT NOUSSUSSA

Asuntojen hinnat kääntyivät viime vuoden jälkipuoliskolla selvään laskuun. Kulu- van vuoden ensimmäisellä neljänneksellä hinnat olivat jo noin 5 prosenttia alemmat kuin vuosi sitten. Vuoden toisella neljänneksellä hinnat kuitenkin kääntyivät edelliseen neljännekseen verrattuna runsaan 3 prosentin nousuun. Asuntojen kysynnän kasvu johtui lähinnä varsin matalasta korkotasosta ja kotitalouksien optimismin lisääntymisestä. Keski-

määrin asuntojen hintojen arvioidaan olevan tänä vuonna pari prosenttia halvemmat kuin vuosi sitten.

Asumismenojen ja energian hintojen halpeneminen vaimentavat kulu- van vuoden inflaation keskimäärin 0.3 prosenttiin. EU:n yhdenmukaistetulla inflaatiomittarilla mitattuna hintojen nousu asettune 1.1 prosenttiin.

Vuonna 2010 inflaatio voimistuu vajaan kah- teen prosenttiin. Kansallista inflaatiota vauhdit- tavat korkotason nousu, tuontihintojen kohoami- nen ja arvonlisäveron prosenttiyksikön korotus. Arvonlisäveron korotus ajoittuu ensi vuoden hei- näkuun alkuun, jolloin puolet inflaatiota kiih- dyttävästä vaikutuksesta siirtyy vuodelle 2011. Energian hinnan odotetaan nousevan kulu- vasta vuodesta. Sen sijaan kotimaisia kustannuspainei- ta vaimentavat aiempaa maltillisemmat palkka- ratkaisut.

Euron vahvistumisen odotetaan jatkuvan parin seuraavan vuoden aikana. Vuonna 2011 euron hinnaksi arvioidaan 1.45 dollaria.

Tukkuhinnat kääntyivät tuntuvaan laskuun viime vuoden lopulla tuontihintojen alenemisen myö- tä. Erityisesti energian ja muiden raaka-aineiden tukkuhinnat ovat laskeneet. Investointi- ja kulu- tustavaroiden hinnat ovat pysyneet lähes ennal- laan.

Ensi vuonna tukkuhintojen arvioidaan kohoavan parisen prosenttia muun muassa ulkoisen kus- tannuspaineen kohoamisen vuoksi.

Rakennuskustannukset supistuivat alkuvuo- na keskimäärin 0.5 prosenttia. Vaimeaa kustan- nuskehitys johtui rakennustoiminnan tuntu- vasta vähenemisestä. Esimerkiksi uudisrakentamisen volyyymi-indeksiin mukaan rakentaminen vähe- ni runsaat 20 prosenttia vuoden alkupuoliskolla. Erityisesti tarvikkeiden ja erilaisten palveluiden hinnat alenivat. Työvoimakustannukset olivat lä- hes 3 prosentin nousussa.

Kustannusten arvioidaan vähitellen kääntyvän lievään nousuun, kun rakennustoiminnan jyrkkä alamäki hellittää ensi vuoden aikana.

KUSTANNUSTEN NOUSU LEIKKAA KANNATTAVUUTTA

Teollisuusyritysten kannattavuus heikkeni selvästi vuonna 2008. Kannattavuutta kavensivat sekä arvonlisäyksen hinnan aleneminen että yksikkötyökustannusten nousu. Esimerkiksi metallituote-teollisuudessa yksikkötyökustannusten nousu oli lähes 20 prosenttia tuotannon jyrkän supistumisen myötä. Yhteensä teollisuuden yksikkötyökustannukset nousivat lähes 3 prosenttia.

Kannattavuuden arvioidaan kääntyvän lievään nousuun ensi vuoden aikana talouden elpymisen myötä. Aiempaa maltillisempien palkkaratkaisujen myötä teollisuuden yksikkötyökustannusten arvioidaan hieman alenevan, mikä tukee yritysten kannattavuutta.

KUSTANNUSKILPAILUKYKY HEIKKENEE

Heikko suhdannetilanne vauhdittaa teollisuuden rakennemuutosta. Vaikka teollisuuden kustannuskilpailukyky on pitkän aikavälin keskiarvoa parempi, yritysten kansainvälistyminen ja kilpailun kiristyminen ovat vauhdittaneet tuotannon siirtymistä halvempien työvoimakustannusten maihin. Talouden taantuma vauhdittaa erityisesti metsäteollisuuden rakennemuutosta.

Työvoimakustannusten nousu oli meillä viime vuonna selvästi nopeampaa kuin keskeisissä kilpailijamaissa. Poikkeuksellisesti myös työn tuottavuuden kasvu lähes pysähtyi teollisuustuotannon vahvan supistumisen myötä. Tänä vuonna tuottavuuden odotetaan jopa supistuvan hieman viime vuodesta. Edellisen kerran teollisuuden tuottavuus heikkeni vuonna 1991.

Viime syksynä solmittujen palkkaratkaisujen perusteella teollisuuden keskituntiansiot nousevat tänä vuonna noin 4 prosenttia. Teollisuustuotannon odotetaan supistuvan noin 20 prosenttia syvän kansainvälisen taantumun vuoksi. Työpanoksen arvioidaan supistuvan lähes yhtä paljon, joten teollisuuden palkkasumma supistuu tuntuvasti.

Yksikkötyökustannukset nousevat hieman. Euron oletetaan tänä vuonna keskimäärin heikkenevän dollariin nähden, mutta vahvistuvan Ruotsin kruunuun nähden. Keskeisten kilpailijamaiden yksikkötyökustannusten arvioidaan nousevan vähemmän kuin Suomessa, joten teollisuuden kustannuskilpailukyky heikkenee. Vuonna 2010 teollisuuden kustannuskilpailukykyyn arvioidaan pysyvän lähes ennallaan. Työvoimakustannusten arvioidaan nousevan lähes yhtä paljon kuin muissa kilpailijamaissa, mutta kilpailukykyä kaventaa edelleen euron vahvistuminen.

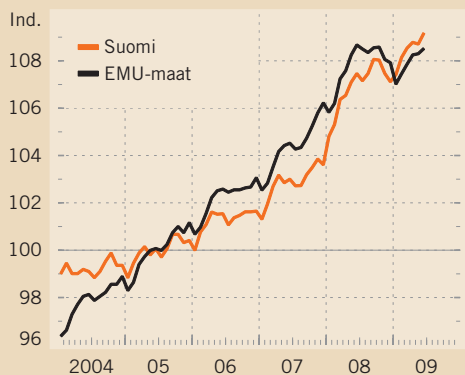
Yhdenmukaistettu inflaatio oli kuluvan vuoden alkupuoliskolla selvästi nopeampaa Suomessa kuin muissa EMU-maissa keskimäärin. Kuten oheisesta kuviosta 1 voidaan havaita, muutaman edellisen vuoden aikana kuluttajahintojen nousu oli sen sijaan muissa EMU-maissa jonkin verran nopeampi kuin Suomessa. Alkuvuonna Suomen muita EMU-maita nopeampi inflaatio oli siten osittain seurausta viime vuoden matalammasta vertailutasosta. Hyödykeryhmittäisessä hintakehityksessä oli luonnollisesti huomattavia eroja. Suurin yksittäinen ero alkuvuoden hintakehityksessä johtui elintarvikkeista (ks. kuvio 2), joiden hinnat kohosivat Suomessa keskimäärin 6 prosenttia, kun vertailumaiden keskiarvo oli prosentin tuntu-massa. Suomessa elintarvikkeiden kontribuutio inflaatioon oli 0.6 prosenttiyksikköä ja EMU-maissa keskimäärin 0.1 prosenttiyksikköä.

Vuodesta 1995 elintarvikkeiden hinnat nousivat Suomessa lähes identtisesti muiden EMU-maiden kanssa aina viime vuoden puoliväliin asti. Sen jälkeen hintojen nousu kuitenkin jatkui Suomessa, kun taas muissa EMU-maissa elintarvikkeiden hinnat taittuivat jo laskuun. Elintarvikeryhmittäin tarkasteltuna (ks. kuvio 3) maito-, rasva- ja öljy-, liha- sekä kalatuotteiden

hinnat ovat nousseet Suomessa voimakkaimmin muihin EMU-maihin verrattuna. Sen sijaan esimerkiksi viljatuotteiden ja vihannesten sekä hedelmien hinnat ovat nousseet lähes saman verran kuin vertailumaissa. Kuluvan kesän aikana elintarvikkeiden hinnat kääntyivät Suomessa lievään laskuun lähinnä vihannesten tuntevan halpenemisen vuoksi. Sen sijaan maito- ja liha-tuotteiden hinnat pysyivät kuitenkin alkuvuoden tasolla.

Elintarvikkeiden hintojen kääntyminen laskuun muissa EMU-maissa johtui lähinnä maatalouden hyvästä sadosta ja sen myötä lisääntyneestä tarjonnasta. Myös Suomessa maidon ja viljan tuottajahinnat kääntyivät selvään laskuun kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä, mutta kuluttajahinnat pysyivät ennallaan. Tämä on herättänyt julkisuudessa keskustelua siitä, mitkä tekijät vaikuttavat elintarvikkeiden hintakehitykseen. Mikä on teollisuuden ja kaupan marginaalien vaikutus elintarvikkeiden kuluttajahintoihin, ja mitkä ovat Suomen erityispiirteet hinnanmuodostuksessa? Näitä kysymyksiä tarkastellaan ETLassa käynnistyneessä elintarvikkeiden hintakehitystä käsittelevässä tutkimuksessa, jonka arvioidaan valmistuvan ensi talven aikana.

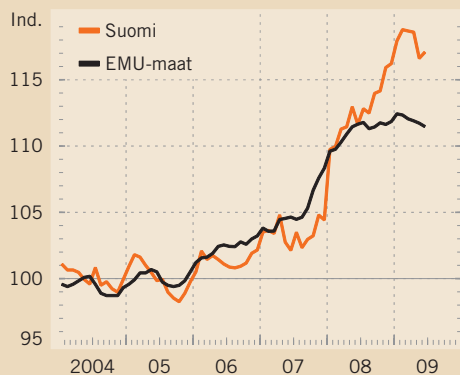
Kuvio 1. Harmonisoitu kuluttajahintaindeksi, 2005=100

Lähde: Eurostat.

ETLA S09.2/b211

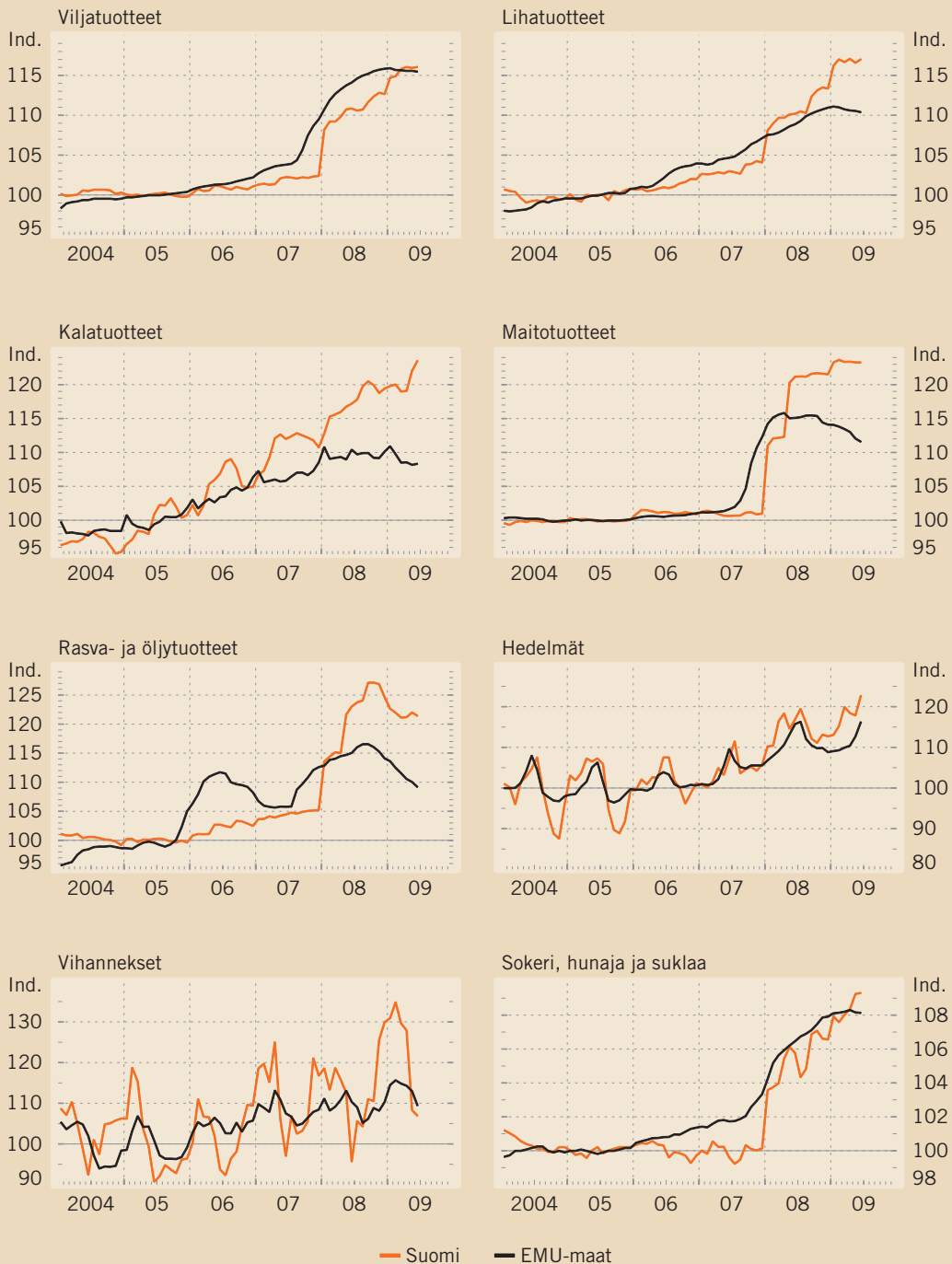
Kuvio 2. Elintarvikkeiden hinnat, 2005=100

Lähde: Eurostat.

ETLA S09.2/b212

Kuvio 3. Elintarvikkeiden hinnat hyödykeryhmittäin, 2005=100

ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000

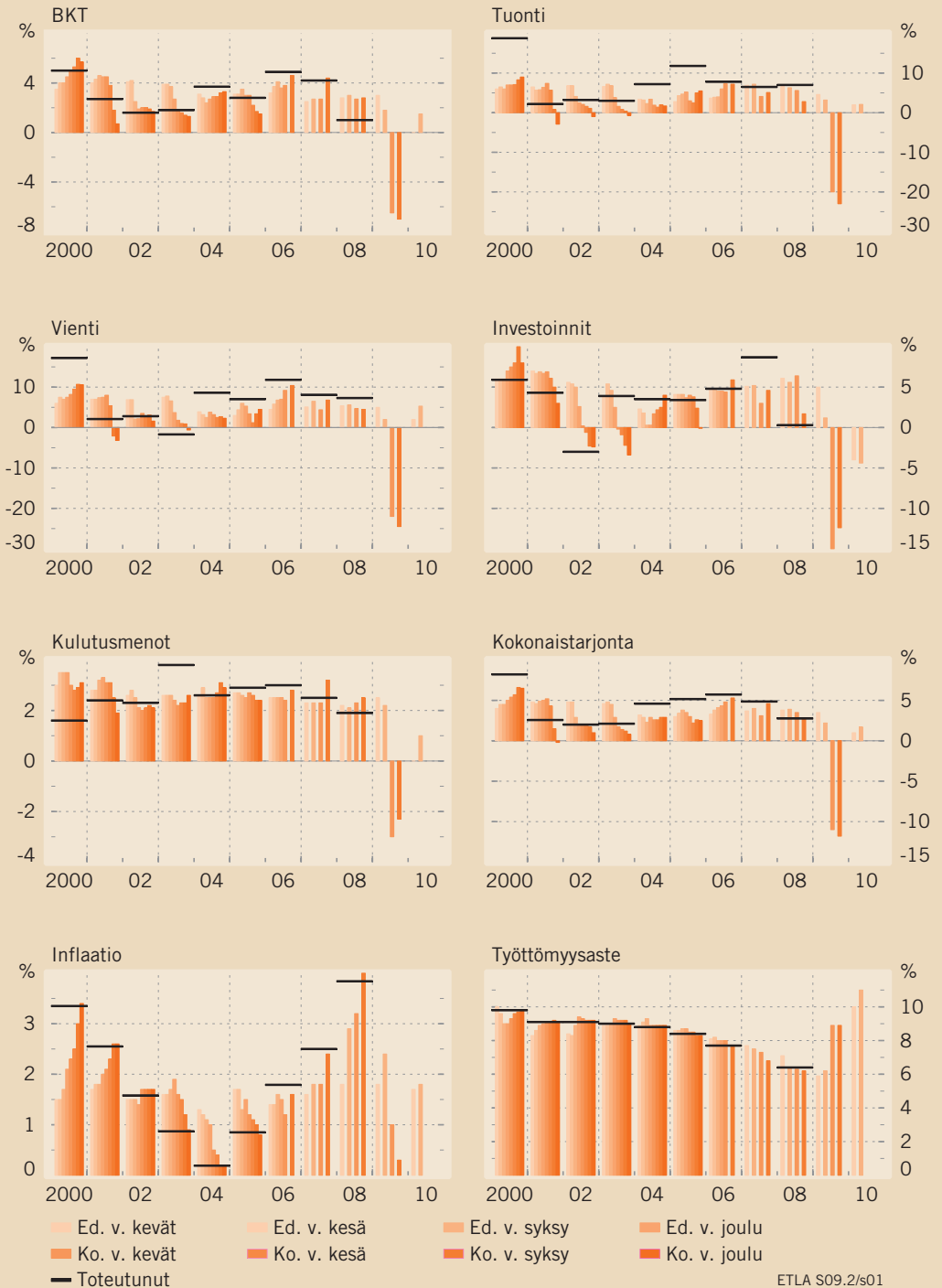
ETLAn suhdannekatsausten ennusteilla pyritään arvioimaan kullakin hetkellä todennäköisin kehityskuva taloudellisille muuttujille. Teksteissä ja vaihtoehtoisissa skenaarioissa hahmotellaan lisäksi erityyppisiä riskejä. Yhdellä luvulla esitetyissä piste-ennusteissa osutaan vain harvoin oikeaan. Ennustevirheet johtuvat esimerkiksi kansainvälisen talouskehityksen ja talouspolitiikan arvioiden sekä historiatietojen virheistä, käytetyn mallin (ajattelutapojen) virheistä (mikä riippuu mistäkin ja miten) sekä ”aidoista”, satunnaisista virhetermeistä. Mitä kauempana ennustettava vuodesta ollaan, sitä suurempia ovat virheet. Kuitenkin vielä kuluva vuotta koskevissa ennusteissa tehdään melkoisia virheitä muun muassa tilastotietojen puutteista johtuen. Oheinen taulukko kuvaa ETLAn keskimääräisiä ennustevirheitä.

Itseisarvojen mediaani kuvaa parhaiten eri ajan-kohtina tehtyjen ennusteiden keskimääräistä virhettä. Mediaani taas kuvaa virheiden mahdollista harhaisuutta. Jos mediaani on lähellä nollaa, ennusteet eivät ole systemaattisesti harhaisia. Taloudellisiin ennusteisiin liittyvästä epävarmuudesta ks. esim. P. Vartia (1994) Talouden ennustamisen vaikeus. ETLA B 100.

Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet 1973-2000

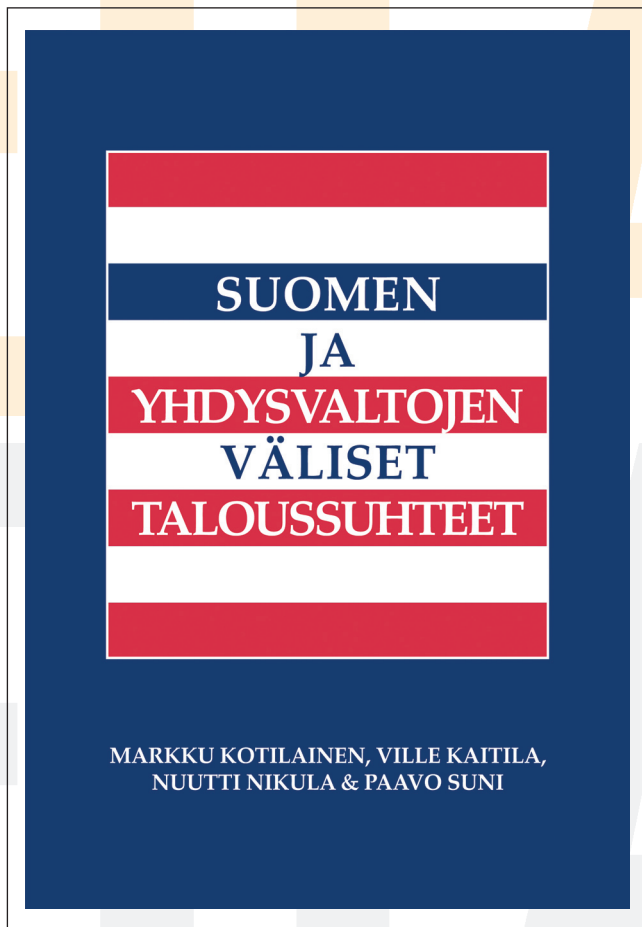
	Itseisarvojen mediaani				Mediaani			
	Edellisen vuoden		Samana vuoden		Edellisen vuoden		Samana vuoden	
	kevät	syksy	kevät	syksy	kevät	syksy	kevät	syksy
Kokonaistuotanto	1.9	1.6	1.0	0.5	0.4	-0.4	-0.5	-0.4
Tuonti	5.7	4.0	3.5	2.2	0.3	-0.4	-0.5	-0.3
Kokonaistarjonta	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
Vienti	3.5	2.8	2.5	1.4	-1.1	-1.9	-0.5	-0.7
Investoinnit	4.4	4.0	3.2	2.8	1.5	1.3	2.1	-0.8
- yksityiset	5.0	4.2	4.5	3.0	1.9	1.0	2.1	-0.5
- julkiset	4.2	4.2	3.9	3.8	1.9	1.4	-0.1	-0.5
Kulut	1.5	1.1	1.0	0.8	-0.7	-0.7	-0.8	-0.5
- yksityinen	1.7	1.2	1.2	0.8	-0.4	-0.5	-0.5	-0.5
- julkinen	1.0	1.1	0.7	0.8	-0.5	-0.4	-0.3	-0.2
Varastojen muutos	0.5	0.4	0.4	0.3	-0.2	-0.1	-0.1	0.0
Kokonaiskysyntä	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
OECD, BKT	0.6	0.8	0.6	0.4	0.1	-0.2	-0.3	-0.3
OECD vientipainoin, BKT	0.7	0.6	0.5	0.6	0.1	-0.3	-0.3	-0.6
OECD, kuluttajahinnat	2.1	2.4	2.2	2.0	-2.1	-2.4	-2.2	-2.0
Työttömyysaste	1.1	0.8	0.6	0.2	0.5	0.3	0.4	0.1
Kuluttajahinnat	1.5	1.1	0.6	0.2	0.1	0.3	-0.2	-0.1
Vaihtotase/BKT	1.3	1.3	1.4	0.6	0.2	0.2	0.2	0.1

Ennusteiden tarkentuminen

Vuodesta 2006 alkaen ennusteita on julkaistu kahdesti vuodessa, keväällä ja syksyllä.

Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet

Markku Kotilainen, Ville Kaitila, Nuutti Nikula ja Paavo Suni

205 s. 35 euroa
(Tuotekoodi B 239) ISBN 978-951-628-484-5

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Artikkeli

Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet 80

Markku Kotilainen

Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet¹

MARKKU KOTILAINEN

Tutkimusjohtaja
ETLA

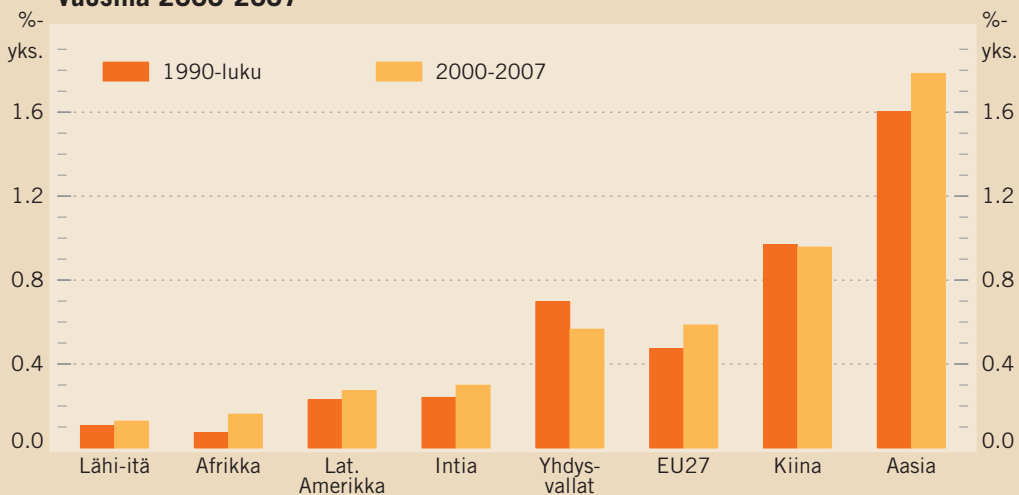

YHDYSVALLAT MAAILMANTALOUDESSA

Yhdysvaltojen osuus koko maailman ostovoimakorjatusta kokonaistuotannosta oli vuonna 2007 yli 20 prosenttia (liki kaksi kertaa niin suuri kuin Kiinan). Sen kontribuutio maailmantalouden kasvuun oli kuitenkin vuosina 2000-2007 alle 60 prosenttia Kiinan vastaavasta.

Työn tuottavuus on Yhdysvalloissa suurin piirtein samalla tasolla kuin esimerkiksi Ranskassa. Työntunteja tehdään kuitenkin huomattavasti enemmän kuin muissa kehittyneissä maissa. Tämän syynä on kulttuuri- ja historiallisten tekijöiden ohella muun muassa kevyt tuloverotus.

Eräiden alueiden tai maiden kontribuutio maailmantalouden kasvuun vuosina 2000-2007

Lähde: IMF.

ETLA S09.2/f306

¹ Artikkelin perustuu julkaisuun Kotilainen, M., Kaitila, V., Nikula, N. ja Suni, P. (2009) "Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet". Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos (ETLA), B 239. Helsinki. Tutkimuksen rahoitti ulkoasianministeriö.

Yhdysvaltojen taloudellinen kasvu on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut selvästi ripeämpää kuin EU-alueen kasvu. Tämä on johtunut suuremmasta työvoiman tarjonnan kasvusta, paremmasta tuottavuuden kehityksestä ja osittain Yhdysvaltojen velkaantumisesta ulkomaille. Työvoiman tarjontaa on lisännyt siirtolaisuus. Tuottavuuden kasvua taas on edistänyt maan tehokas innovaatiojärjestelmä.

Yhdysvaltojen velkaantuminen ulkomaille on aiheutunut sen kotimaisen kysynnän vahvuudesta, kauppakumppanien teknologisen kilpailukyvyyn kasvusta ja niiden vientivetoisesta kasvustrategiasta. Kauppakumppanit ovat sijoittaneet omia pääomiaan vientisektoreilleen, mutta myös ulkomaiset yritykset, mukaan lukien yhdysvaltalaiset, ovat hyödyntäneet näiden matalampia tuotantokustannuksia, osaavaa työvoimaa ja kehittyvää teknologiaa. Vaihtotaseen alijäämän kasvun taustalla on ollut myös dollarin kansainvälinen asema, mikä on antanut Yhdysvalloille mahdollisuuden velkaantua omassa valuutassaan.

Yhdysvaltojen dollari on keskeinen kansainvälinen valuutta. Se toimii vaihdon välineenä, arvon mittana ja arvon säilyttäjänä sekä julkisilla että yksityisillä taloudenpitäjillä. Julkisella sektorilla keskeinen kansainvälisen valuutan funktio on toimia reservivaluuttana. Euro on dollarin tärkein haastaja tässä roolissa. Dollari säilyttäneekin asemansa ainakin vuosikymmenen. Kansainvälisen valuutan eri funktiot liittyvät toisiinsa ja muutokset ovat hitaita. Euron asema kuitenkin vahvistuu dollarin rinnalla sitä nopeammin mitä nopeammin euroalue laajenee erityisesti Ison-Britannian suuntaan ja mitä heikommin dollarin kurssi kehittyy.

Yhdysvalloilla on yhä merkittävä asema maailmantalouden suhdannekehityksessä. Siellä tapahtuvat häiriöt ja muutokset välittyvät voimakkaasti maailmantalouteen sekä rahoitusmarkkinoiden että reaali vaikutusten kautta. Viimeaikainen finanssikriisi alkoi Yhdysvalloista ja sen juuret ovat voimakkaassa kotimaisen kysynnän kasvussa ja kotitalouksien ylivelkaantumi-

sessä. Kriisin välittömät syyt olivat pankkisektorin tuotekehittelyssä, uusien instrumenttien kontrolloimattomassa käytössä ja liiallisessa riskinotossa. Tässä Yhdysvallat ei ollut yksin, vaan vastavia ongelmia on löytenyt Euroopasta ja muualta maailmasta. Myös kriisin taloudelliset vaikutukset ovat yhteisiä.

Yhdysvallat on merkittävä toimija kansainvälisessä kauppapolitiikassa. Se toimii aktiivisesti myös taloudellisissa järjestöissä ja sillä on niissä suuri painoarvo. Näitä ovat Kansainvälinen valuuttarahasto, Maailmanpankki, Maailman kauppajärjestö (WTO), OECD sekä YK alajärjestöineen.

Yhdysvaltojen vuonna 2008 alkanutta finanssikriisistä johtuvaa taantumaa vastaan taistellaan sekä raha- että finanssipoliittisin toimin. Presidentti Obaman hallinto on vuoden 2009 alussa rakentanut mittavan elvytyspaketin, joka on mennyt läpi myös kongressissa. Elvytyspaketin hinta-arvio on noin 800 miljardia dollaria (608 miljardia euroa), mikä on 5,5 prosenttia BKT:sta. Elvytysohjelman arvioidaan luovan kolmesta neljään miljoonaa uutta työpaikkaa. Uusia työpaikkoja syntyy erityisesti rakentamiseen mutta veronalennusten kautta myös kaikille muille talouden toimialoille. Elvytys lisää budjettivajetta, jota on aikaan pienennettävä.

ULKOMAANKAUPPA

Ulkomaankaupan sopimusjärjestelmä

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen ulkomaankauppa pohjautuu Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliseen sopimusjärjestelmään, joka toimii WTO:n puitteissa. Erilaisen ulkomaankaupan rakenteen vuoksi sopimusjärjestelmän vaikutukset kuitenkin eroavat EU-maiden kesken.

Teollisuustuotteiden tullit EU:n ja Yhdysvaltojen välillä ovat keskimäärin alhaiset. Erilaiset tekniset kaupan rajoitteet ovat todennäköisesti suurempia este kaupankäynnille.

Yhdysvallat kuuluu Pohjois-Amerikan vapaa-kauppajärjestöön Naftaan yhdessä Kanadan ja Meksikon kanssa. Suomalaiset yritykset voivat

hyödyntää vapaakauppa-aluetta viennissään Yhdysvaltoihin myös toimimalla Kanadassa ja Meksikossa.

Ulkomaankaupan laajuus viime vuosina

Tavaraviennissä Yhdysvallat oli vuonna 2008 Suomen neljänneksi tärkein vientimaa: viennin arvo oli 4.1 mrd. euroa, mikä oli 6.3 prosenttia tavaraviennistä. Sijoitus oli sama myös vuonna 2007. Palvelujen viennissä se taas oli vuonna 2007 kahdeksanneksi tärkein 0.3 mrd. euron suuruisella viennillä. Tämä oli 2.7 prosenttia palveluviennistä.

Suomen tavaratuonnissa Yhdysvallat oli yhdeksänneksi tärkein sekä vuonna 2007 että 2008. Tuonnin arvo vuonna 2008 oli 1.9 mrd. euroa, mikä oli 3.0 prosenttia tavaratuonnista. Palvelu-

jen tuonnissa Yhdysvallat oli vuonna 2007 tärkein: 1.3 mrd. euroa eli 15.6 prosenttia palvelutuonnista.

Tuonnin puolella yhdysvaltalaiset yritykset ovat kuitenkin tärkeämpiä kuin edellä mainitut luvut antavat ymmärtää, sillä yhdysvaltalaisen yritysten valmistamia tavaroita tuodaan mm. Itä-Aasiasta.

Viennin puolella kolmansista maista tapahtuvan ”suomalaisviennin” tärkein toimija on Nokia, jonka myynti Yhdysvalloissa vuonna 2007 oli 2.1 mrd. euroa.

Palvelu- ja tavarakaupan rakenne

Tavaroiden viennissä tärkeimmät vientitukit ovat laivat, bensiini ja paperi. Matkapuhelinvien-

Suomen tärkeimmät vientituotteet (SITC) Yhdysvaltoihin sekä näiden osuus Suomen koko viennissä vuonna 2006, %

SITC-koodi ja selitys	Osuus viennistä Yhdysvaltoihin						Osuus koko viennistä 2006
	1991-1993	1994-1996	1997-1999	2000-2002	2003-2005	2006	
7932 matkustaja-, lasti-, kalastus- ym. alukset	15.8	16.0	16.4	25.8	10.2	15.3	1.7
3341 bensiini ja muut kevyet öljyt	0.4	3.3	2.9	6.6	8.3	12.0	2.2
6413 paperi, kartonki ja pahvi	7.4	8.5	8.5	6.6	11.0	9.8	5.4
6412 päällystämätön paperi, kartonki ja pahvi	12.0	9.8	6.9	5.1	5.6	4.8	3.3
6417 muu paperi, kartonki, pahvi, sellul.vanu ym.	1.7	1.8	2.8	3.3	3.6	2.9	2.4
6831 nikkeli ja nikkeliseokset, valmistamattomat	0.3	0.6	0.7	1.1	1.4	2.2	1.2
7712 sähkömuuttajat ja induktorit	0.9	1.6	2.8	1.7	1.5	1.8	1.1
7649 osat puhelin-, radio-, tv- yms. laitteisiin	0.2	1.6	2.7	2.6	2.8	1.7	2.2
7741 sähködiagnoosi-, ultravioletti- ja infrapunasäteilylaitteet	1.0	1.1	2.1	1.8	2.0	1.7	0.3
7742 röntgensäteiden tai alfa-, beta- tai gamma-säteilyn käyttöön perustuvat laitteet	1.2	0.9	1.2	1.3	1.5	1.7	0.3
7283 koneet ja laitt. maalajien yms. lajitteluun ym.	0.2	0.4	0.5	0.6	0.9	1.3	0.6
8722 lääkintäkojeet ja -laitteet	0.1	0.0	0.0	0.3	0.7	1.3	0.4
7239 osat maansiirtokoneisiin, nostureihin ym.	0.5	0.6	0.7	0.8	0.8	1.3	0.6
2515 sooda- tai sulfaattisella, valkaistu	0.0	0.1	0.1	0.7	1.4	1.3	1.9
7643 radiopuh., lennätin-, radio- ja tv-lähetimet	0.2	0.2	1.4	3.1	3.5	1.1	11.3
6415 muu päällystämätön paperi ja pahvi	0.7	0.6	0.9	1.4	1.3	1.1	0.9

Huom. 6412 ja 6413 vuosille 1999-2003 OECD:ltä, koska niitä ei ollut Tullihallituksen tilastoissa.

Lähteet: OECD (1988-1995), Tullihallitus (1996-2006).

tiä on vain vähän Suomesta, sillä Nokian tuotteet Yhdysvaltoihin tuodaan muualta.

Yhdysvaltojen markkinat ovat erityisen tärkeitä Suomelle laivojen ja bensiinin viennissä. Varsinkin laivojen viennille korvaavia markkinoita voi tarvittaessa olla vaikea löytää. Suomen markkinaosuus Yhdysvaltojen tuonnista on ollut merkittävä lähinnä vain paperin kohdalla. Tavaroiden tuonnissa Yhdysvalloista Suomeen tärkeimpiä tuotteita ovat erilaiset koneet ja laitteet, kuljetusvälineet (lentokoneet, autot) sekä malmit ja metalliromu.

Palvelujen viennissä tärkeimpiä ovat muut liike-elämän palvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut, matkustuspalvelut, rojaltit ja lisenssimaksut sekä kuljetuspalvelut. Palvelujen tuonnissa tärkeimpiä ovat liike-elämän palvelut, rojaltit ja lisenssimaksut, matkustuspalvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut sekä kuljetuspalvelut.

Tavaroiden ja palvelujen viennin BKT- ja työllisyysvaikutus Suomessa

Seuraavassa arvioidaan Suomen Yhdysvaltoihin suuntautuvan viennin merkitystä Suomen bruttokansantuotteelle (BKT) ja työllisyydelle. Laskelma on tehty panos-tuotos-mallilla ja siihen perustuvilla työpanoskerroimilla.²

Laskelma on staattinen. Siinä oletetaan, että kunkin toimialan vienti Yhdysvaltoihin on panosra-kenteeltaan samankaltainen kuin toimialan koko vienti. Tulokset kuvaavat sitä, kuinka paljon toimialojen tuotannon volyyymi supistuisi, jos vienti Yhdysvaltoihin loppuisi kokonaan. Lisäksi oletetaan, ettei korvaavia markkinoita ole eikä Suomen talous lähde sopeutumaan sokkiin.

Jos Suomen vienti Yhdysvaltoihin loppuisi kokonaan eikä korvautuisi muilla markkinoilla, välittöminä vaikutuksina Suomen BKT supistuisi 2 prosenttia. Teollisuuden arvonlisäys laskisi 5 prosenttia. Vaikutus olisi suurin laivojen raken-

tamisessa, öljyteollisuudessa, sähkölaitteiden ja kojeiden valmistuksessa sekä koneiden ja laitteiden valmistuksessa. Kielteisiä vaikutuksia olisi kaikilla toimialoilla panosten käytön kautta. Työllisyys taas vähenisi noin 50 000 hengellä eli 2 prosentilla. Edellä kuvattujen vaikutusten lisäksi Yhdysvaltojen kauppa vaikuttaa myös kulutuksen ja investointien välityksellä syntyvien kerrannaisvaikutusten kautta. ETLAn kokonaistaloudellisen mallin mukaan viennin loppumisen BKT-vaikutukset olisivat yhteensä runsaat 2.5 prosenttia. Työpanos vähenisi yhteensä noin 2.3 prosenttia, mikä on noin 58 000 henkilötyövuotta.

SUOMEN JA YHDYSVALTOJEN VÄLISET SUORAT SIIJOITUKSET

Yhdysvalloista tehtiin aiemmin suhteellisen paljon suoria sijoituksia Suomeen, vuonna 1998 noin 10 prosenttia kaikkien suorien sijoitusten kannasta. Määrä on pysynyt keskimäärin suunnilleen samana, mutta suhteellinen osuus on laskenut alle 2.5 prosentin, koska eurooppalaisten yritysten osuus on kasvanut voimakkaasti.

Tilanne on samantyyppinen myös toisinpäin: vielä vuonna 1993 yli 20 prosenttia Suomesta ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten kannasta oli Yhdysvalloissa. Vuonna 2007 sama luku oli noin viisi prosenttia. Yhdysvaltojen merkitys Suomelle ulkomaisissa suorissa sijoituksissa on siis pienentynyt 1990-luvun puolivälistä lähtien. Tilanne ei kuitenkaan ole muuttunut yhtä paljon arvopaperisijoituksissa, joiden suhteellinen taso on pysynyt melko vakioisena.

SUOMEN JA YHDYSVALTOJEN VÄLISET TALOUSSUHTEET YRITYSAINEISTON PERUSTEELLA

Suomalaisten yritysten toimintaa Yhdysvalloissa selvitimme yhtiöiden vuoden 2007 vuosikertomusten perusteella. Otos oli yhteensä 55 yritystä, joista melkein kaikki ovat pörssilistattuja. Osa yrityksistä ei ilmoita erikseen Yhdysvaltoja koskevia tietoja, vaan tiedot ovat esimerkiksi Pohjois-Amerikasta. Tämän vuoksi arviomme ovat suunta-antavia. Yhdysvaltojen markkinoilta viennin ja suorien sijoitusten kautta kertyvästä liikevaihdosta yli 50 prosenttia syntyi metalli ja elektroniik-

² Laskelman on tehnyt ETLAssa Reijo Mankinen.

kateollisuudessa. Moniala-, energia- ja metsäteollisuusyrityksillä oli kullakin noin 10 prosentin osuudet. Yhdysvalloissa toimivalla henkilöstöllä mitattuna metalli- ja elektroniikkateollisuuden osuus oli vielä suurempi. Lähes 90 prosenttia aineiston yritysten henkilöstöstä toimi metalli- ja elektroniikkateollisuudessa tai monialayrityksissä (esim. Huhtamäki ja Amer). Nokian osuus liikevaihdolla ja henkilöstöllä mitattuna kaikista yrityksistä oli noin 15 prosenttia. (Tiedot yrityksittäin selviävät taulukosta sivulla 90.)

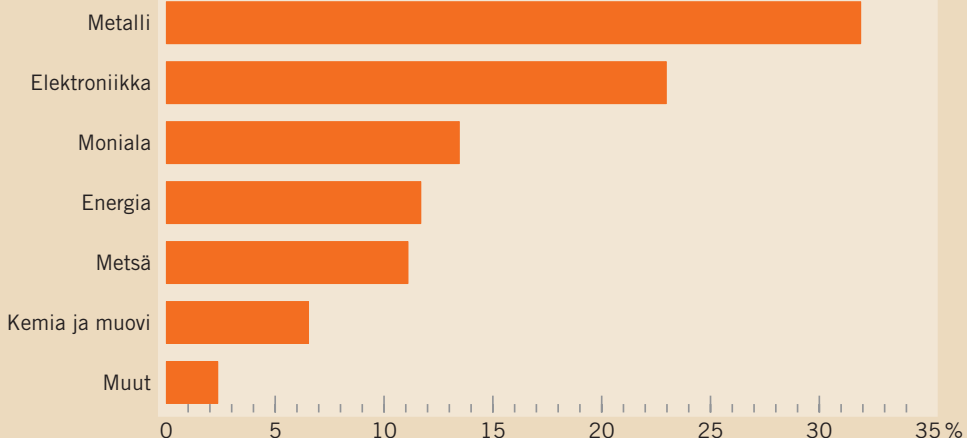
Suomessa toimivia yhdysvaltalaisia yrityksiä tutkittiin Orbis-tietokannan avulla. Tämän mukaan yhdysvaltalaisista omistusta oli yhteensä 87 yrityksessä. Tietokannan tiedot eivät ole kattavia, mutta antavat kuvan suuruusluokasta. Aineiston yritysten liikevaihdosta yli 50 prosenttia syntyi teollisuuden toimialoilla, mutta myös tukku- ja

vähittäiskaupan osuus oli suuri, liki 29 prosenttia. Henkilöstöllä mitattuna tärkein yksittäinen toimiala oli kuitenkin kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (36 prosenttia). Tällä toimialalla toimivia yhdysvaltalaisia yrityksiä oli aineistossa kymmenen.

SUOMEN JA YHDYSVALTOJEN VÄLISET TALOUSSUHTEET YRITYSKYSELYN PERUSTEELLA

Suomalaisten yritysten kokemuksia Yhdysvalloista selvitettiin yrityskyselyllä. Kysely tehtiin Finprota hankitun aineiston perusteella 609 yritykselle. Kyselyn kokonaisvastaajamäärä oli 85 yritystä. Kysely tehtiin elo-syyskuussa 2008, eli niin kutsutun finanssikriisin vaikutukset eivät vielä näy vastauksissa. Esitetyt kysymykset käsittelivät ulkomaankauppaa, investointeja, teknologian ja tietotaidon siirtoa sekä Yhdysvaltojen markkinoiden ominaispiirteitä. Vastanneiden yritysten toiminta

Suomalaisten yritysten toimialaosuudet Yhdysvalloista tulevalle liikevaihdolla mitattuna vuonna 2007

Lähde: Yritysten vuosikertomukset.

ETLA S09.2/f307

Ryhmä muut sisältää toimialat: yrityspalvelut, tekstiili, kuljetus ja huolinta, rakennus ja tietotekniikka.

Osa yrityksistä raportoi vuosikertomuksissaan esimerkiksi koko Pohjois-Amerikan yhtenä liikealueena. Tästä syystä kuvion osuudet ovat vain suunta-antavia Yhdysvaltojen osalta.

Yhdysvaltoihin oli pääasiallisesti vientiä (aineisto Finprolta).

Tulosten mukaan Yhdysvaltojen markkinoiden merkitys oli vastanneille yrityksille samankaltainen kuin ulkomaankauppatilastojen mukaiset kauppasuudet kertovat. Suurin osa yrityksistä vie hajautuneesti eri maihin. Valtaosa vastanneista yrityksistä uskoo investointien Yhdysvaltoihin pysyvän jatkossa ennallaan. Yhdysvaltojen markkinoiden merkittävin vahvuus on suuri markkinapotentiaali. Suurin ongelma taas on maan byrokraattisuus. Yhdysvaltojen markkinoille pyrkiville yrityksille vastaajat suosittelivat kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä.

YHDYSVALTOJEN MERKITYS INNOVAATIOTOIMINNASSA JA TEKNOLOGIAN SIIRROSSA

Yhdysvallat on tieteen ja teknologian alalla merkittävin yksittäinen kansantalous. Suhteellisestikin Yhdysvallat sijoittuu maailman kärkipäähän tärkeimmillä mittareilla mitattuna.

Moni innovaatio on peräisin Yhdysvalloista tai yhdysvaltalaisesta yrityksestä. Innovaatioiden alkuperää ei kuitenkaan pystytä luotettavasti arvioimaan, koska ne ovat usein eri maiden kansalaisten ja yritysten yhteistyön tuloksia.

Yhdysvaltojen korkeakoulumenot ovat noin kaksinkertaiset EU15-maiden korkeakoulumenoihin verrattuna, vaikka EU15 on lähes yhtä suuri BKT:lla mitattuna. Yhdysvalloilla on noin 40 prosentin osuus koko OECD-alueen tutkimus- ja kehitysmenoista, EU15-mailla noin 30 prosenttia. Tutkijoiden määrä on noin neljänneksen suurempi kuin EU15-maissa. (Suomessakin on paljon tutkijoita väkilukuun nähden.)

Kolmasosa OECD-maiden triadisista patenteista oli vuonna 2005 peräisin Yhdysvalloista. EU15-maiden osuus oli muutaman prosenttiyksikön pienempi. Kolmantena suurin piirtein samalla osuudella on Japani.

Suomalaisten yritysten liiketoiminnan laajuus Yhdysvalloissa/Amerikan mantereella vuonna 2007

Yritys	Liiketoiminta-alue	Liikevaihto, milj. eur	% koko liike- vaihdosta	Henkilöstö liiketoiminta- alueella	% koko henki- löstöstä
<i>Elektroniikka</i>					
Aspocomp Group	Yhdysvallat	1	3.3	-	-
Biohit	Koko Amerikka	6	19.4	-	-
Efore	Koko Amerikka	7	9.2	35	5.0
Elcoteq*	Koko Amerikka	856	21.2	181	0.7
Elektrobit	Koko Amerikka	34	23.4	70	4.1
Nokia	Yhdysvallat	2 124	4.2	5 269	4.7
Okmetic*	P-Amerikka	31	48.0	46	12.7
PKC Group*	P-Amerikka	31	10.6	2	0.0
Salcomp*	Koko Amerikka	92	32.2	3	0.0
Vaisala	P-Amerikka	73	32.7	251	22.6
Vacon	Koko Amerikka	42	18.1	8	1.0
Valio	Yhdysvallat	50	2.9	19	0.4
<i>Energia</i>					
Neste Oil	P-Amerikka	1 703	11.9	16	0.3
<i>Kemia ja muovi</i>					
Kemira**	P-Amerikka	646	23.0	1 709	17.1
Nokian Renkaat	P-Amerikka	72	7.1	-	-
Orion	P-Amerikka	65	9.5	-	-
Uponor	P-Amerikka	169	13.9	573	12.7
<i>Kuljetus ja huolinta</i>					
Finnair	P-Amerikka	63	2.9	-	-
<i>Metsä</i>					
M-Real	Yhdysvallat	246	5.5	-	-
StoraEnso****	Yhdysvallat	268	2.0	-	-
UPM-Kymmene	Yhdysvallat	1 104	11.0	1 067	4.0
<i>Moniala</i>					
Ahlstrom*	P-Amerikka	405	23.0	1 555	24.0
Amer Sports*	Koko Amerikka	774	46.9	1 788	27.7
Rapala	P-Amerikka	69	28.6	120	2.6
Suominen Yhtymä	Muut ulkomaat, ei Eurooppaa	36	16.0	-	-
Huhtamäki	Koko Amerikka	677	29.3	3 830	25.4
<i>Tekstiili</i>					
Marimekko	P-Amerikka	4	5.3	-	-
Tamfelt***	Muut ulkomaat, ei Eurooppaa	46	27.3	419	28.0
Turkistuottajat	P-Amerikka	0	0.8	-	-

Suomalaisten yritysten liiketoiminnan laajuus Yhdysvalloissa/Amerikan mantereella vuonna 2007

Yritys	Liiketoiminta-alue	Liikevaihto, milj. eur	% koko liike- vaihdosta	Henkilöstö liiketoiminta- alueella	% koko henki- löstöstä
<i>Tietotekniikka</i>					
Aldata Solution	P-Amerikka	6	7.8	23	3.9
Comptel	Koko Amerikka	7	8.8	20	3.6
F-Secure	P-Amerikka	9	9.2	-	-
Proha	Koko Amerikka	16	31.0	-	-
SSH*	Koko Amerikka	12	81.6	20	24.0
Stonesoft	Koko Amerikka	4	21.0	23	12.3
Tecnomen	Koko Amerikka	34	51.7	65	18.3
Tekla***	P-Amerikka	11	18.9	144	38.5
Teleste***	Muut ulkomaat, ei Eurooppaa	11	9.0	229	34.1
<i>Metalli</i>					
Cargotec	Koko Amerikka	647	21.4	1 211	10.8
Cencorp	Koko Amerikka	3	17.0	-	-
Fiskars	Yhdysvallat	221	33.6	939	20.8
Glaston	Koko Amerikka	76	28.0	-	-
Kone	Koko Amerikka	841	20.6	5 713	17.6
Konecranes	Koko Amerikka	590	33.7	2 464	29.3
Metso	P-Amerikka	825	13.2	3 865	14.4
Outokumpu*	P-Amerikka	770	11.1	405	5.0
Outotec**	P-Amerikka	40	4.0	472	22.0
Ponsse	Koko Amerikka	32	10.2	-	-
Raute	P-Amerikka	24	22.0	101	17.6
Rocla	Koko Amerikka	10	8.2	-	-
Vahto-Group	P-Amerikka	4	4.2	-	-
Wärtsilä	Koko Amerikka	520	13.8	1 300	8.0
Larox	Koko Amerikka	46	29.0	68	14.5
<i>Yrityspalvelut</i>					
Pöyry	P-Amerikka	34	4.8	307	4.2
<i>Rakennus</i>					
Lemminkäinen	Koko Amerikka	87	4.0	-	-
<i>Toimiala yhteensä</i>					
Nämä yritykset yhteensä	-	14 575	9.9	34 330	7.8

* Henkilöstö Yhdysvalloissa.

** Henkilöstö koko Amerikassa.

*** Henkilöstö kaikissa ulkomaissa.

**** Myi tytäryhtiönsä P-Amerikassa 2007.

Lähde: Yritysten vuosikertomukset 2007.

Korkean teknologian tuotteiden viennissä Yhdysvallat on erityisen vahva lentokoneiteollisuudessa. Elektroniikka-, toimisto- ja tietokone- sekä instrumentiteollisuudessa se sijoittuu toiseksi EU15-maiden jälkeen. Lääketeollisuudessa sen sijaan monet Euroopan maat sijoittuvat Yhdysvaltojen edelle.

Suoraa teknologian, innovaatioiden ja muun osaamisen siirtoa Yhdysvalloista Suomeen ei pystytä yksiselitteisesti arvioimaan. Suuntaa antavina indikaattoreina on käytetty suomalaisten opiskelijoiden opiskelua Yhdysvalloissa, patenttiyhteistyötä, korkean teknologian tuotteiden kaupaa Yhdysvaltojen kanssa sekä yrityksille tehtyä kyselyä. Tutkijavaihdosta ei ole tilastoja. Suomalaisten opiskelu Yhdysvalloissa ei ole kovin laajaa. Vuonna 2005 suomalaisista ulkomailla opiskelevista korkeakouluopiskelijoista vain vajaat 7 prosenttia opiskeli Yhdysvalloissa. Ruotsalaisilla opiskelijoilla vastaava osuus oli peräti 24 prosenttia. OECD-maissa keskimääräinen osuus on noin 30 prosenttia.

Suomeen rekisteröityjen yritysten ulkomailla tekemien keksintöjen EPO-patentoinnissa EU-maat dominoivat ulkomaisten partnerien joukossa 56 prosentin osuudella vuosina 2001-2003. Yhdysvaltalaiset osapuolet olivat partnereina 30 prosentissa tällaisista patenteista. Ulkomailla tehtyjen keksintöjen osuus kaikista suomalaisten EPO-patenttoimista keksinnöistä oli kyseisenä aikana runsaat 25 prosenttia.

Ulkomaalaisomisteisten yritysten Suomessa tekemien keksintöjen osuus kaikista suomalaisista EPO-patentoiduista keksinnöistä on ollut vaatimaton, alle 10 prosenttia. Näissä EU-maat dominoivat vieläkin selvemmin vajaan 69 prosentin osuudella Yhdysvaltojen osuuden ollessa vajaat 17 prosenttia. Suomalaisilla oli vuonna 2006 hie-man yli yhden prosentin osuus Yhdysvalloissa myönnetyistä ulkomaisista USPTO-patenteista. Vuonna 2006 myönnetyt 853 patenttia on noin 250 patenttia enemmän kuin vuonna 2000. Suurin osa patenteista on ICT-alalla.

Tutkimusyhteistyö ilmenee myös tutkimustoiminnan suorittamisessa Yhdysvalloissa. Merkittävä osa Nokian tutkimustoiminnasta tehdään Yhdysvalloissa. Osa tämän työn hedelmistä ilmenee patenttiyhteistyössä.

Suomen korkean teknologian tuonnissa Yhdysvallat oli vuonna 2006 kolmannella sijalla Kiinan ja Saksan jälkeen. Kiinan osalta kyse on kuitenkin pitkälle muualla kehitetystä teknologias-ta. Suomen vienti Yhdysvaltoihin ei ole erityisen teknologiaintensiivistä. Yhdysvallat oli vuonna 2006 kahdeksannella sijalla. Nokian valmistamat matkapuhelimet viedään Yhdysvaltoihin muista maista. Nokian myynti Yhdysvalloissa oli 2 124 miljoonaa euroa vuonna 2007. Koko korkean teknologian vienti suoraan Suomesta Yhdysvaltoihin oli 442 miljoonaa euroa vuonna 2006.

ETLAn yrityskyselyn mukaan osaamisen ja teknologian siirron tärkeimmät kanavat Yhdysvalloista suomalaisille siellä toimiville yrityksille (Finpron rekisteri) ovat: 1) asiakkaan viejälle asettamat teknologiavaatimukset, 2) tiedonjako interaktiivisissa tilaisuuksissa, 3) t&k-yhteistyö yritysten kanssa ja 4) informaatio uusien tuotteiden markkinapotentiaalista. Oman yritystoiminnan, tuontitavaroiden sekä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa tehdyn t&k-yhteistyön kautta siirtyy myös teknologista osaamista, joskin edellä mainittuja kanavia harvemmin. On korostettava, että nämä tulokset koskevat Yhdysvaltojen markkinoilla aktiivisesti toimivia yrityksiä. Muunlaisilla yrityksillä painotus on varmasti erilainen.

Erityisesti ICT-aloilla riskirahoitustoiminta (ns. venture capital) maiden välillä on merkittävä tekijä yritysten tuotekehityksen resurssien lisääjä. Muun muassa Piilaaksossa toimivilla yhdysvaltalaisilla yrityksillä on omistuksia lupaavissa suomalaisissa nuorissa yrityksissä. Riskirahoituksen saanti on myös yksi syy suomalaisten yritysten hakeutumiseen Yhdysvaltoihin.

Tärkeä lisäkanava yhdysvaltalaisen innovaatiotoiminnan kokemusten välittymisessä Suomeen on

viranomaisten ja muiden innovaatio toimijoiden yhteistyö yhdysvaltalaisen kollegojensa kanssa.

MITEN TALOUSSUHEITA VOITAISIN KEHITTÄÄ?

Finanssikriisi ja maailmantalouden nykyinen taantuma menevät aikanaan ohi ja Yhdysvaltojenkin kasvu palaa potentiaalisen kasvun uralleen. Tämä ura määräytyy pohjimmiltaan maan innovatiivisuudesta ja teknologisesta suorituskyvystä. Siinä suhteessa Yhdysvallat on hyvässä asemassa taantumasta huolimatta. Yhdysvallat on paitsi suuri ja vaikutusvaltainen, myös dynaaminen talous. Se on Suomelle merkittävä talouskumppani ulkomaankaupassa, sijoituksissa ja muussa taloudellisessa kanssakäymisessä. Suomi myös hyödyntää eri muodoissa Yhdysvalloissa tai yhdysvaltalaisissa yrityksissä kehitettyjä innovaatioita.

Suomen vienti Yhdysvaltoihin ei ole OECD:n teknologiatason luokitusta käytettynä koostunut erityisen korkean teknologian tuotteista. Tässä on kuitenkin muistettava, että yksin Nokia myy Yhdysvalloissa korkean teknologian tuotteita viisinkertaisella summalla koko Suomesta Yhdysvaltoihin tapahtuvaan korkean teknologian vientiin verrattuna. Suurin osa tästä viennistä tapahtuu muualta kuin Suomesta. Myös muut Suomeen rekisteröidyt yritykset vievät Yhdysvaltoihin muissa maissa sijaitsevista tuotantolaitoksistaan.

Vaikka Suomen onkin pyrittävä nostamaan vientinsä teknologista tasoa kussakin tuotteessa, tärkeintä on viennin kannattavuus. Suurena kansantaloutena Yhdysvallat tarjoaa vientimahdollisuuksia pienilläkin erikoisosaamisen alueilla. Pitkästä etäisyydestä johtuen luonnollisimpia vientituotteita ovat sellaiset, joissa kuljetuskustannuksilla ei ole suurta merkitystä.

Yksi huomionarvoinen vientiala Suomelle ovat ympäristöteknologian tuotteet. Yhdysvallat kehittää voimakkaasti ja ottaa käyttöön uutta, erityisesti uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa energiateknologiaa. Tämä tarjoaa markkinoita myös vierille. Suomella on tällä alueella myös osaamista.

Yhdysvallat on maailman suurin sotilaallinen mahti. Vastaavasti myös sotilasteknologian tarve on suuri. Suomalaiset toimittajat kohtaavat Natoon kuulumattoman maan edustajina ajoittain viennin rajoituksia. Viime aikoina puolustus- ja turvallisuusteknologiassa yleiskäyttöisen teknologian osuus on kuitenkin kasvanut, mikä on pienentänyt vientiongelmia. Rajoitusten vaikutukset kuitenkin vaihtelevat hyödykkeittäin.

Yhdysvaltojen suuri koko luo yhtäältä suuren kysyntäpotentiaalin. Toisaalta suuri koko ja maan eri alueiden erilaisuus ovat myös haaste markkinointiponnisteluille, joita pitäisi kohdistaa eri puolille maata.

Suomalaisten yritysten keskuudessa Yhdysvaltojen markkinoiden suurimpana ongelmana pidetään maan byrokraattisuutta, teknisiä kaupan esteitä ja juridisia riskejä. Näihin ongelmiin voidaan yrittää vaikuttaa pitemmällä aikavälillä kansainvälisen yhteistyön kautta.

EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on toiminut vuodesta 2007 alkaen ns. transatlanttinen talousneuvosto, joka pyrkii erityisesti sääntely-yhteistyön kehittämiseen. Talousneuvoston isoja projekteja ovat investoinnit, kauppa ja turvallisuus, IPR-asiat, rahoitusmarkkinat sekä innovaatiot. Yhdysvallat valvoo hyvin omia etujaan sekä kauppapolitiikassa että teknologiapolitiikassa. EU-maiden ja samalla Suomen on myös ajettava omia etujaan – kuitenkin vapaan kaupan ja molemminpuolisen hyödyn puitteissa.

Lyhyellä aikavälillä markkinoille meno edellyttää markkinoiden erityispiirteiden tuntemusta ja tehokasta riskienhallintaa. Menestyminen Yhdysvaltojen markkinoilla vaatii yrityskyselyn mukaan sinnikkyyttä ja pitkäjänteisyyttä.

Suomi on viime vuosina keskittynyt EU-suhteisiinsa. Myös Venäjän ja Kiinan markkinat ovat jatkuvan huomion kohteena. Taloussuhteissa Yhdysvaltojen kanssa on leimallista kontaktipinnan kapeus. Kontakteja on, mutta ne ovat keskit-

tyneet. Suomen olisi syytä lisätä laajalla alueella kontaktipintaansa Yhdysvaltoihin taloussuhteiden edistämiseksi ja keskinäisen oppimisen vahvistamiseksi.

Kontaktipintaa ja oppimista voidaan lisätä kehittämällä opiskelija- ja tutkijavaihtoa Yhdysvaltojen kanssa, lisäämällä yritysten kontakteja ja omaa läsnäoloa Yhdysvalloissa sekä hyödyntämällä paremmin olemassa olevia ulkoasiainministeriön, Tekesin, Finpron ja muiden organisaatioiden palveluja. Opiskelun kalleuden vuoksi huomiota on kiinnitettävä erityisesti apurahajärjestelmiin. Piilaakson ohella teknologisessa yhteistyössä olisi muistettava myös muut teknologiakeskittymät

muun muassa Pohjois-Carolinassa, Texasissa ja New Yorkin alueella. Myös uusia yhteistyömuotoja olisi kehiteltävä. Suomen kulttuuriosaamisen näkyvyydelläkin on taloussuhteita edistävä vaikutus.

Tutkimuksen alueella yhteistyö suuntautuu monilla aloilla lähes pelkästään EU-alueelle. Olisi tarpeellista miettiä, miten yhteisiä tutkimusprojekteja voitaisiin saada aikaan myös yhdysvaltaisten tutkimusorganisaatioiden ja yksittäisten tutkijoiden kanssa. Tässä suhteessa voitaisiin edetä sekä EU:n ja Yhdysvaltojen tutkimusyhteistyötä että maiden välistä yhteistyötä kehittämällä.

Aikaisemmin julkaistut artikkelit

Suhdanne ja The Finnish Economy and Society -aikakausjulkaisuissa aikaisemmin julkaistut artikkelit ovat luettavissa ETLAn kotisivuilla osoitteessa www.etla.fi.

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2009/1	Talous ja politiikka Velka ja elvytys Kolme havaintoa yritysrahoituksesta Speculation and Commodity Prices Ruotsi, Suomi ja EMU	Sixten Korkman Sixten Korkman Ari Hyytinen Emanuele De Meo, Paavo Suni Sixten Korkman
2008/2	Talouden kasvuvauhti vuosina 2009-2028 Yliopistoranking – huuhaata vai arvokasta tietoa? Does Finland Suffer from Brain Drain?	Pasi Sorjonen Pia Nykänen Edvard Johansson
2008/1	Maa- ja metsätalous ja makrotalouspolitiikka On aika luopua asuntokauppojen varainsiirtoverosta Miksi leskirouva asuu yksin 120 neliön asunnossa? Sääntelyllä tasa-arvoon? The 2000's and the Renewal of World Steel Market	Sixten Korkman Pasi Sorjonen Niku Määttänen Edvard Johansson, Jenni Kellokumpu, Sami Napari Paavo Suni
2007/2	Mikä on Suomen kilpailukyky? Talouspolitiikan ensisijaiset tavoitteet globaalissa maailmassa	Pasi Sorjonen Marti Nyberg
2007/1	Voiko vahva talouskasvu jatkua? Tasavero on kuluttamisen verottamista Työsuhteot ja toimitusjohtajien palkkaus	Pasi Sorjonen Marti Nyberg Mikko Mäkinen
2006/2	Finanssipolitiikan liikkumatila ensi hallituskaudella Miten varautua väestön ikääntymiseen? Muotoilustako lisää potkua yritysten kilpailukyvyille ja menestykselle? Commodity Futures as Predictors of Future Spot Prices	Sixten Korkman Jukka Lassila, Niku Määttänen, Tarmo Valkonen Maarit Lindström, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila Paavo Suni
2006/1	Onko investointien vähyys Suomessa talouspoliittinen ongelma? Suurin osa ulkomaisista investoinneista ei syrjäytä kotimaisia Global Venture Capital Investing: is Finland Missing Out on the Next Wave of International Economic Integration?	Pasi Sorjonen Olli-Pekka Oksanen Luis Leal

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
	EKP:n inflaatiotavoite ja inflaatio yksityiskohtaisen hinta-aineiston valossa	Paavo Suni
2005/4	Raakaöljyn hinta on epävakaa, mutta se on kallistunut pysyvästi	Paavo Suni, Anthony de Carvalho
2005/3	Intialla on hyvät mahdollisuudet pitkäaikaiseen vahvaan talouskasvuun Mitä vastaan eläkevakuutuksella vakuutetaan?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Kiinan kysynnän vahva kasvu nostanut raakaöljyn hintaa Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen strategisten allianssien kautta	Paavo Suni Christopher Palmberg, Mika Pajarinen
2005/1	Töissä vai vapaalla? Ajankäytön vaikutus työllistymis- halukkuuteen Suomalaiset eivät ole outoja – uusia tuloksia kansainvälisestä työtyytyväisyystutkimuksesta	Olli-Pekka Ruuskanen Edvard Johansson
2004/4	Mitä kilpailukykyvertailut kertovat? Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää voidaan kehittää Ikkääntynvä Suomi: riittääkö työvoimaa?	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kari Alho Hannu Piekkola
2004/3	EU:n kemikaalilainsäädännön tiukentaminen heikentää teollisuuden kehitystä Kiina-ilmiö	Olavi Rantala Paavo Suni
2004/2	Suomi hyötyy Venäjä-ilmiöstä Bioteollisuuden kasvupotentiaali ja terveydenhuollon kustannuskriisi Yrittäjien määrä ja taloudellinen menestys	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Suomen ja Venäjän taloussuhteet Luova tuho Suomen tehdasteollisuudessa	Markku Kotilainen Mika Maliranta
2003/4	Mitä tapahtuu, kun Yhdysvaltain talouden tasapainottomuudet korjaantuvat? Yritysten kilpailukyky lähtöisin edelleen kotimaasta – Suoma- laisten yritysten kansainvälinen liiketoiminta Itämeren alueella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Maarit Lindström
2003/3	Kuluttajat ovat Yhdysvaltain talouskasvun riski Kilpailu Euroopan sähkömarkkinoilla kovenee	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Pekka Sulamaa

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2003/2	ICT ei nosta tuottavuutta yksin, suoraan, automaattisesti tai välittömästi Tuotekehitys, tuotannon laadun paraneminen ja tuottavuuden kasvu Rahoitusjärjestelmän haasteet uudistuvassa taloudessa	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Olavi Rantala Ari Hyytinen, Mika Pajarinen
2003/1	Irakin sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Biotekniikkateollisuus Suomessa Biotekniikkayritysten globaalit markkinat Yritysskandaalit käynnistivät amerikkalaisen corporate governance -järjestelmän uudistukset	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Raine Hermans Terttu Luukkonen Mikko Mäkinen
2002/4	Sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Verotus kevenee Palkkaratkaisujen sisältö ja toteutuminen tulopoliitiikan aikakaudella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Tarmo Valkonen Reijo Marjanen
2002/3	Avainklustereiden alueellinen työllisyyskehitys 2002-2006 Taloudellinen globalisaatio kehitysmaissa	Olavi Rantala Markku Kotilainen, Ville Kaitila
2002/2	Kohti eurooppalaista veroastetta Vapaa-ajan harrastukset houkuttavat eläkkeelle Ikääntyvän väestön sosiaalimenot	Hannu Kaseva, Pentti Vartia Pasi Huovinen, Hannu Piekkola Jukka Lassila, Tarmo Valkonen
2002/1	Suomi – maailman kilpailukykyisin? Lainsäädäntö vaikuttaa yritysrahoituksen saatavuuteen ja kustannuksiin Nopean kasvun aika ohi Venäjällä?	Petri Rouvinen, Pentti Vartia Ari Hyytinen Seija Lainela

The Finnish Economy and Society

Issue	Title	Author(s)
2005/4	Oil Prices Have Risen Permanently, But Remain Unstable	Paavo Suni, Anthony de Carvalho
2005/3	Hurricanes Katrina and Rita Unlike Other Natural Disasters What Does Voluntary Retirement Insurance Insure Against?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Alliances Increasingly Important in Internationalisation Strategies of Finnish Firms A Growing Trend Towards Knowledge Work in Finland Strong Demand Growth in China Keeping Crude Oil Prices High	Christopher Palmberg, Mika Pajarinen Pasi Pyöriä Paavo Suni
2005/1	Finns Trust Education and Research to Ensure Their Competitiveness Finns Are Not Strange: New Results from Comparative EU Research on Job Satisfaction The Value of Housework and the Incentive to Become Employed	Kai Torvi Edvard Johansson Olli-Pekka Ruuskanen
2004/4	What Do Competitiveness Comparisons Tell Us? Roadmap to Finland's Future Success	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kati Heikinheimo
2004/3	China and the Market for Crude Oil Towards a Creative Society: Embracing the Diversity of Creativity FDI and Spillovers in the Baltic Countries	Paavo Suni Virpi Haavisto Jari Hyvärinen
2004/2	Finland Benefiting from the Russian Growth Phenomenon The Health Care Cost Crisis and the Growth Potential of the Biotechnology Industry Self-Employment and Macroeconomic Performance	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Finnish-Russian Economic Relations Creative Destruction in Finnish Manufacturing Finns' Attitude towards Globalisation: Preferably through the European Union	Markku Kotilainen Mika Maliranta Kai Torvi
2003/4	U.S. Economic Imbalances a Barrier to Growth Digital Delivery of Popular Music: The Case of Finland Why Should the Economy Care About Virtues?	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Hanna Virtanen Ilkka Haavisto
2003/3	Private Consumption Poses Downside Risks to U.S. Economic Growth Partners in the European Union – What the Finns and the Estonians Think of Each Other? Economic Welfare Effects of EU and CIS Integration	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Kai Torvi Pekka Sulamaa, Mika Widgrén

The Finnish Economy and Society

Issue	Title	Author(s)
2003/2	ICT Boosts Productivity but is Not a Panacea The Finnish Information Society: Progressive yet Vulnerable The CER's Guide to the Draft EU Constitution	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Pasi Pyöriä Heather Grabbe
2003/1	Finns Have a Gloomy View of Politics The Iraq War, Crude Oil and the Global Economic Outlook The Role of ICT in Poverty Reduction	Kai Torvi Anthony de Carvalho, Paavo Suni Anita Kelles-Viitanen
2002/4	War, Oil and Economic Growth Decision-Making in the EU: A Small State Perspective Finnish Biotechnology Industry in a Dynamic State	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Teija Tiilikainen, Mika Widgrén Terttu Luukkonen, Raine Hermans
2002/3	Hegemony or Co-operation? Four Scenarios of World Politics Economic Globalisation in Developing Countries Enlargement Will Bring More Immigrants to the EU Labour Markets	Aarne Nurmio Markku Kotilainen, Ville Kaitila Kari Alho
2002/2	Do We Need New Competition Policy in the "New Economy"? Moving Towards a European Tax Burden Ageing Population Puts Pressure on Social Expenditure Are Leisure Time Activities Boosting the Popularity of Early Retirement?	Markku Stenborg Hannu Kaseva, Pentti Vartia Jukka Lassila, Tarmo Valkonen Pasi Huovinen, Hannu Piekkola
2002/1	Period of Rapid Growth Over in Russia? The Green Gold of Russia Finns Less Apprehensive about Relations with Russia EU Competition Policy – A Small Country Perspective	Seija Lainela Hannu Hernesniemi Peter Ekholm Jari Hyvärinen
2001/4	Medium-Term Fiscal Policy Stance Finland on Top of the Competitiveness Game? Finland – an Active Member of the Common European Security and Defence Policy Debating the Future of the European Union: From Laeken to IGC 2004	Hannu Kaseva Petri Rouvinen Teija Tiilikainen Alexander Stubb
2001/3	What is Behind the Finnish 'ICT Miracle'? Private Returns to Education – Lessons from a European Research Project Currency Trade, Capital Flows and the Tobin Tax	Laura Paija Rita Asplund Antti Suvanto
2001/2	Risky Ageing and Pensions in Finland Finnish Immigration Policy Faces New Challenges Regional Economic Development in Finland in the 1990s and the Outlook to 2005	Jukka Lassila, Tarmo Valkonen Tapio Wallenius Olavi Rantala

The Finnish Economy and Society

Issue	Title	Author(s)
2001/1	EU Enlargement and Finland	Kari Alho, Hannu Hernesniemi, Mika Widgrén
	Finnish Climate Change Strategy	Juha Honkatukia
	The Role of Nokia in the Finnish Economy	Jyrki Ali-Yrkkö
	Farewell to Neoliberalism	Peter Ekholm

TOIMITUSJOHTAJA

Sixten Korkman

TUTKIMUS**Työmarkkinat ja osaaminen**

Tutkimusjohtaja: Rita Asplund

Tutkimuspäällikkö: Antti Kauhanen

Tutkijat: Edvard Johansson ja Sami Napari

Tutkimusassistentti: Pekka Vanhala

Kilpailu, innovaatio ja tuottavuus

Tutkimusjohtaja: Mika Maliranta

Tutkimuspäälliköt: Terttu Luukkonen ja Heli Koski

Tutkija: Anni Nevalainen

Julkinen talous ja talouspolitiikka

Tutkimusjohtaja: Tarmo Valkonen

Tutkimusneuvonantaja: Jukka Lassila

Tutkimusohjaaja: Niku Määttänen (toimivapaalla)

Suunnittelija: Eija Kauppi

Kasvu, rakenteet ja suhdanteet

Tutkimusjohtaja: Markku Kotilainen

Tutkimusneuvonantaja: Olavi Rantala

Ennustepäällikkö: Pasi Sorjonen

Tutkijat: Birgitta Berg-Andersson, Hannu Kaseva, Ville

Kaitila (toimivapaalla) Reijo Mankinen, Nuutti Nikula ja

Paavo Suni

Tutkimusneuvonantaja: Kari Alho

Tutkimussihteeri: Sinikka Littu

HALLINTO

Markku Lammi, talous- ja viestintäjohtaja

Timo Nikinmaa, projektijohtaja (viestintä)

Kirsti Jalaistus, taluspäällikkö

Ann-Christine Ekebohm-Korhonen, toimitusjohtajan
sihteeri

Hannele Heikkinen, puhelinvaihteenhoitaja

Arja Räihä, myyntisihteeri

Pirjo Saariokari, toimistovirkailija

Kaija Hyvönen-Rajecki, informaattikko

Kimmo Aaltonen, graafinen piirtäjä

Petteri Larjos, atk-päällikkö

Christina Tigerstedt, atk-tukihenkilö

Jarkko Aitti, järjestelmäasiantuntija

ASSOCIATE RESEARCH FELLOWS

Juha Alho, Professor, University of Joensuu, Department of
Statistics, Joensuu, Finland

Ari Hyytinen, Docent, Helsinki School of Economics, Helsinki
and Professor, University of Jyväskylä, Jyväskylä

Mikko Ketokivi, Senior Lecturer, Helsinki University of
Technology, Helsinki

Tobias Kretschmer, Professor, LMU, Germany and Lecturer,
London School of Economics, United Kingdom

Aija Leiponen, Assistant Professor, Cornell University,
Ithaca, NY, United States

Sarianna Lundan, Associate Professor, Maastricht
University, Netherlands

Olli Martikainen, Docent, Helsinki University of Technology,
Helsinki, Finland and Lappeenranta University of
Technology, Lappeenranta, Finland

Otto Toivanen, Director, HEGER, Helsinki, Finland

ETLAn projekteissa ovat viime aikoina työskennelleet mm.
myös: Raine Hermans, Juha-Pekka Jokinen, Martti Kulvik,
Rolf Maury ja Hanna Virtanen

ETLAn tytäryrityksiä ovat **Etlatieto Oy** (projektitutkimus)
sekä **Taloustieto Oy** (kustannustoiminta).

Etlatieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 901

Toimitusjohtaja: Pekka Ylä-Anttila

Tutkimusjohtajat: Hannu Hernesniemi ja Petri Rouvinen

Tutkimuspäällikkö: Jyrki Ali-Yrkkö

Vieraileva tutkija: Olli Martikainen

Projektitutkijat: Matthias Deschryvere, Annu Kotiranta,

Tuomo Nikulainen, Mika Pajarinen, Antti Tahvanainen ja

Tanja Tanayama

Taloustieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 909

Toimitusjohtaja: Markku Lammi

Kustannusjohtaja: Laila Riekkinen

ETLA

ETLAn uusi SUHDANNE-vuosikirja ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Se on yritysten ja yhteisöjen talouspoliittisen päätöksenteon, suhdanneseurannan, ennustetoiminnan ja budjetoinnin tärkeä apuväline. SUHDANNE arvioi kansantalouden ja sen keskeisten sektorien kehitystä 1-5 vuotta eteenpäin.

SUHDANNE sisältää suhdannekatsauksen sekä artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Suhdannekatsaus käsittelee kansantalouden kannalta keskeisiä aiheita. Sellaisia ovat mm. kansainvälinen talous, investoinnit, kulutus, julkinen talous, tuotanto, ulkomaankauppa ja maksutase, vienti, tuonti, hinnat ja kustannukset, työllisyys ja rahoitusmarkkinat.

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2009:2

ETLA

Lönnrotinkatu 4 B
FIN-00120 HELSINKI
Puh. (09) 609 900
Fax (09) 601 753
www.etla.fi